

**T.C.
Marmara Üniversitesi
Eğitim Bilimleri Enstitüsü
İlköğretim Anabilim Dalı
Okul Öncesi Öğretmenliği Bilim Dalı**

**OKUL ÖNCESİ EĞİTİM KURUMUNA DEVAM EDEN 48-66 AYLIK
ÇOCUKLARI OLAN EBEVEYNLERİN ÇOCUKLARI İLE İLETİŞİM KURMA
DÜZEYLERİ VE DAVRANIŞ SORUNLARI ARASINDAKİ İLİŞKİNİN
İNCELENMESİ**

**Suna TARKOÇİN
(Yüksek Lisans Tezi)**

İstanbul, 2014

**T.C.
Marmara Üniversitesi
Eğitim Bilimleri Enstitüsü
İlköğretim Anabilim Dalı
Okul Öncesi Öğretmenliği Bilim Dalı**

**OKUL ÖNCESİ EĞİTİM KURUMUNA DEVAM EDEN 48-66 AYLIK
ÇOCUKLARI OLAN EBEVEYNLERİN ÇOCUKLARI İLE İLETİŞİM KURMA
DÜZEYLERİ VE DAVRANIŞ SORUNLARI ARASINDAKİ İLİŞKİNİN
İNCELENMESİ**

**Suna TARKOÇİN
(Yüksek Lisans Tezi)**

**Danışman
Yrd. Doç. Dr. Necla TUZCUOĞLU**

İstanbul, 2014

**Tüm kullanım hakları
M.Ü. Eğitim Bilimleri Enstitüsü'ne aittir.
© 2014**

ONAY

Suna TARKOÇİN tarafından hazırlanan “Okul Öncesi Eğitim Kurumuna Devam Eden 48-66 Aylık Çocukları Olan Ebeveynlerin Çocukları ile İletişim Kurma Düzeyleri ve Davranış Sorunları Arasındaki İlişkinin İncelenmesi” konulu bu çalışma, tarihinde yapılan savunma sınavı sonucunda jüri tarafından başarılı bulunmuş ve yüksek lisans tezi olarak kabul edilmiştir.

Adı Soyadı

İmza

TEZ DANIŞMANI

.....

Yrd. Doç. Dr. Necla Şenocaklı

JÜRİ ÜYESİ

.....

Yrd. Doç. Dr. Semra Tozcuoğlu

JÜRİ ÜYESİ

.....

Yrd. Doç. Dr. Özgül Bolcal

ÖZGEÇMİŞ

- 2002 Bingöl Anadolu Öğretmen Lisesi
- 2006 Marmara Üniversitesi Atatürk Eğitim Fakültesi İlköğretim Bölümü Okul Öncesi Öğretmenliği Anabilim Dalından Mezun Olma
- 2006 MEB Bingöl Zübeyde Hanım Anaokulunda Anaokulu Öğretmenliği
- 2011 Bingöl Üniversitesi Sağlık Hizmetleri Meslek Yüksekokulu Çocuk Gelişimi Bölümünde Öğretim Görevliliği
- 2011 Marmara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü İlköğretim Anabilim Dalı Okul Öncesi Öğretmenliği Bilim Dalı Yüksek Lisans Programına Giriş

İLETİŞİM BİLGİLERİ

- Görev Yaptığı Kurum:** Bingöl Üniversitesi
- E-Posta:** starkocin@bingol.edu.tr
- Telefon:** 0426 216 00 16 – 2596 (dahili)

ÖNSÖZ

Bu çalışmanın hazırlık aşamasından çalışmanın bitimine kadar bana olan desteğini esirgemeyen, her zaman yenilikçiliği ve derin tecrübeleriyle beni destekleyen, her zaman başaracağıma inanan ve çalışmalarım konusunda beni cesaretlendiren çok değerli tez danışmanım Yrd. Doç. Dr. Necla Tuzcuoğlu'na teşekkür ederim.

ABCİDA'tı tezimde kullanılmasına izin veren ve ölçeği, kullanım kılavuzunu bana gönderen Yrd. Doç. Dr. Nalan Arabacı'ya, OÖDST ölçeğini kullanmama izin veren Öğr. Gör. Pınar Kanlıkılıçer'e teşekkür ederim.

İstatistiksel işlemlerde benden destek ve bilgilerini esirgemeyen Arş. Gör. Türker Sezer'e teşekkür ederim.

Veri toplama sürecinde bana yardımcı olan okullara, öğretmenlere ve ailelere teşekkür ederim.

Tezimin özet kısmını İngilizce'ye çevirmeme yardımcı olan sevgili arkadaşım Okt. Çilem Aydoğdu'ya ve tezimde imla hatalarımı kontrol eden Arş. Gör. Abdulkadir Kızıлтаş'a, tezimin evrak işlerinde bana yardımcı olan Arş. Gör. Hande Arslan'a ve Ruken Kılıç'a teşekkür ederim.

Bugünlere gelmemi sağlayan sadece tez çalışmam sürecinde değil hayatımın her aşamasında beni destekleyen, bana karşı sevgisini hiçbir zaman esirgemeyen, maddi ve manevi her zaman yanımda olan, babam, annem, kız kardeşim Gülten Tarkoçin ve ailemin diğer üyelerine teşekkür ederim.

Son olarak daha sayamadığım ama her zaman yanımda olduklarını bildiğim tüm dostlarım ve meslektaşlarıma teşekkür ederim.

ÖZET

Bu araştırmanın amacı; okul öncesi dönem çocukları olan ebeveynlerin çocuklarıyla iletişim kurma düzeyleri ve davranış sorunları arasındaki ilişkinin belirlenmesi, aileye ve çocuğa ait değişkenler açısından ebeveynlerin çocuklarıyla iletişimleri ve çocuklardaki davranış problemlerinin incelenmesidir. Araştırma ilişkisel tarama modeline uygun olarak hazırlanmıştır.

Araştırmanın örneklemini Bingöl il merkezindeki okul öncesi eğitim kurumlarında eğitime devam eden 48-66 aylık 400 çocuk ve anne babalarından oluşmaktadır.

Araştırmada aileye ait bilgilerin toplanması için araştırmacı tarafından geliştirilen kişisel bilgi formu, okul öncesi dönem çocukların davranış problemlerini taramak için “Okul Öncesi Davranış Sorunları Tarama Ölçeği (OÖDSTÖ)” ve ebeveynlerin çocuklarıyla iletişim düzeylerini belirlemek için “Anne-Baba-Çocuk İletişimini Değerlendirme Aracı (ABÇİDA)” kullanılmıştır.

Verilerin çözümlenmesi ve yorumlanması için SPSS 16.0 programı kullanılmıştır. Verilerin analizinde aritmetik ortalama, standart sapma, tek yönlü varyans analizi, t-testi ve Pearson Momentler Çarpım Korelasyon analizi kullanılmıştır. Tek yönlü varyans analizleri sonucunda farkın anlamlı olduğu durumlarda farkın hangi gruplar arasında kaynaklandığını bulmak amacıyla Post Hoc testleri yapılmıştır. Varyansların homojen olduğu durumlarda Post Hoc testlerinden Tukey testi analizi yapılmıştır. Varyansların homojen olmadığı durumlarda Tamhane T2 testi analizi yapılmıştır.

Araştırma sonucunda davranış problemlerinin çocuğun cinsiyeti, baba eğitim durumu, baba yaş, ailenin sosyo-ekonomik düzeyine göre; ebeveynlerin çocuklarıyla iletişimlerinin çocuğun kardeş sayısı, anne eğitim durumu, baba eğitim durumu, ailenin sosyo-ekonomik düzeyine göre anlamlı farklılık gösterdiği bulgularına ulaşılmıştır. Davranış problemlerinin çocuğun kardeş sayısı, anne eğitim durumu, anne yaşına göre; ebeveynlerin çocuklarıyla iletişimlerinin de çocuğun cinsiyeti, anne yaş, baba yaşına göre anlamlı bir farklılık göstermediği yönünde bulgularla karşılaşılmıştır. Son olarak da okul öncesi dönemde çocukları olan ebeveynlerin çocuklarıyla iletişimleri ile davranış sorunları arasında bir ilişki bulunmamıştır.

Anahtar kelimeler: Okul Öncesi Dönem, Davranış Problemleri, Anne Baba Çocuk İletişimi

ABSTRACT

The aim of the present study is to determine whether there is a relationship between the parents' communication level with their pre-school period children and these children's behavioral problems. The present study also aims to examine the children's behavioral problems and their parent's communication level with them in terms of different variables. The study is prepared in accordance with correlational survey technique.

The sample of the study consists of 48-66 month old 400 children who are going on their education in pre-school institutions located in centre of Bingöl and their parents.

Data collection instrument in this study is personal information form developed by the researcher to get information about family, and to determine behavioral problems of pre-school children and the communication levels of them with their parents 'Preschool Behavior Questionnaire' (ÖÖDSTÖ) is used. "Parent-Child Communication Assessment Tool" (ABCİDA) is also used as another instrument to collect data for the information about family.

In order to analyze the data, SPSS 16.0 program is used. To analyze the data mean deviation, one way analysis of variance, t-test and person momentum correlation analysis techniques are used. To find the groups which are the source of difference found by one way analysis of variance test, Post Hoc tests are used. Tukey test, one of the Post Hoc tests, is used when the variances are found to be homogenous.

As a result of study, it is found that behavioral problems of children show difference according to their gender, education level and ages of their fathers, and socio-economic level of family. It is also found that the communication of parents with their children has a meaningful relationship with number of their siblings, education levels of the mothers and socio-economic level of family. No meaningful difference is found between behavioral problems of children and number of siblings, education level of their mothers and age of mothers and fathers. Lastly, the study reveals that there is not any significant relationship between behavioral problems of pre-school children and their parents' communication level with them.

Key words: Pre-school period, Behavioral Problems, Communication between parents and children

İÇİNDEKİLER

ONAY	Hata! Yer işareti tanımlanmamış.
ÖZGEÇMİŞ.....	ii
ÖNSÖZ	iii
ÖZET	iv
ABSTRACT.....	v
İÇİNDEKİLER	vi
TABLolar LİSTESİ	xi
KISALTMALAR.....	xiv
BÖLÜM I: GİRİŞ.....	1
1.1. Problem.....	2
1.2. Amaç	3
1.3. Önem	3
1.4. Sayılıtlar.....	4
1.5. Sınırlılıklar	4
1.6. Tanımlar.....	4
BÖLÜM II: İLGİLİ YAYIN VE ARAŞTIRMALAR.....	6
2.1. Okul Öncesi Dönemdeki Çocuklarda Görülen Davranış Problemleri	6
2.1.1. Davranış Problemlerinin Sınıflandırılması	8
2.1.1.1. Davranış Bozuklukları.....	8
2.1.1.2. Duygusal Bozukluklar	9
2.1.1.3. Alışkanlık Bozuklukları.....	9
2.1.1.4. Ağır Ruhsal Bozukluklar	9
2.1.2. Okul Öncesi Dönemdeki Çocukların Davranış Problemleri	9
2.1.2.1. Kavgacı ve Saldırgan Davranışlar.....	9
2.1.2.2. Endişeli ve Ağlamaklı Olmak.....	10
2.1.2.3. Dikkatsizlik ve Aşırı Hareketlilik	11
2.1.2.4. Yalan Söyleme	12
2.1.2.5. Kekemelik.....	13
2.1.2.5. İnatçılık.....	14

2.1.2.7. Tırnak Yeme	14
2.1.2.8. Parmak Emme.....	15
2.1.2.9. Altını Islatma (Enüresiz)	16
2.1.2.10. Dışkı Kaçırma (Encopresis).....	16
2.1.2.11. Çalma.....	17
2.1.2.12. Tikler	17
2.1.2.13. Beslenme Bozuklukları	18
2.1.3. Okul Öncesi Dönemde Görülen Davranış Problemlerine Neden Olan Faktörler.....	18
2.1.3.1. Biyolojik Etmenler	19
2.1.3.2. Aile ile İlgili Etmenler.....	19
2.1.3.3. Okul ile İlgili Etmenler.....	20
2.2. Okul Öncesi Dönemde İletişim.....	21
2.2.1. İletişimin Tanımı	21
2.2.2. İletişim Unsurları	21
2.2.2.1. Kaynak.....	22
2.2.2.2. Mesaj	22
2.2.2.3. Kodlama ve Kod Açma	22
2.2.2.4. Kanal	23
2.2.2.5. Alıcı (Hedef) Birim	23
2.2.2.6. Geri Bildirim.....	23
2.2.3. İletişim Türleri	23
2.2.3.1. Sözlü İletişim	24
2.2.3.2. Sözsüz İletişim.....	24
2.2.3.3. Yazılı İletişim.....	25
2.2.4. İletişim Engelleri.....	26
2.2.4.1. İletişimin Kişisel Engelleri	26
2.2.4.1.1. Dil ve Anlatım Güçlüğü.....	27
2.2.4.1.2. Dinleme ve Algılama Yetersizliği	27
2.2.4.1.3. Bilgi Eksikliği.....	27
2.2.4.1.4. Statü Farklılıkları.....	28
2.2.4.1.5. Yaş ve Cinsiyet Farklılıkları	28

2.2.4.1.6. Kültürel Farklılıklar	28
2.2.4.2. İletişimin Psikolojik Engelleri	29
2.2.4.3. Fiziksel Uzaklık	29
2.2.4.4. Zaman Baskısı.....	29
2.2.5. Aile İçi İletişim	29
2.2.5.1. Kendini Tanıma.....	30
2.2.5.2. Aile Bireylerini Tanıma.....	31
2.2.5.3. Etkili Dinleme.....	31
2.2.5.4. Empati Kurmak.....	31
2.2.5.5. Ben Dili Kullanma	32
2.2.6. Anne-Baba-Çocuk İletişimi	32
2.2.6.1. Anne-Çocuk İletişimi	33
2.2.6.2. Baba-Çocuk İletişimi.....	34
2.3. Konu İle İlgili Yayın ve Araştırmalar	35
2.3.1. Yurt İçinde Konu İle İlgili Yapılan Yayın ve Araştırmalar.....	35
2.3.1. Yurt Dışında Konu İle İlgili Yapılan Yayın ve Araştırmalar	39
BÖLÜM III: YÖNTEM	42
3.1. Araştırmanın Modeli	42
3.2. Evren ve Örneklem.....	42
3.3. Veri Toplama Araçları.....	42
3.3.1. Kişisel Bilgi Formu	43
3.3.2. Okul Öncesi Davranış Sorunları Tarama Ölçeği (OÖDSTÖ).....	43
3.3.3. Anne- Baba- Çocuk İletişimini Değerlendirme Aracı (ABCİDA)	45
3.4. Uygulama.....	47
3.5. Veri Çözümleme Teknikleri	48
BÖLÜM IV: BULGULAR VE YORUMLAR.....	49
4.1. Örneklem Demografik Özelliklerine Yönelik Bulgular	50
4.2. Araştırmaya Katılan Çocukların Davranış Problemlerine Yönelik Bulgular	52
4.2.1. Araştırmaya Katılan Çocukların Davranış Problemlerinin Cinsiyet Değişkenine Göre Dağılımı	52
4.2.2. Araştırmaya Katılan Çocukların Davranış Problemlerinin Kardeş Sayısı Değişkenine Göre Dağılımı.....	53

4.2.3. Araştırmaya Katılan Çocukların Davranış Problemlerinin Anne Eğitim Durumu Değişkenine Göre Dağılımları	55
4.2.4. Araştırmaya Katılan Çocukların Davranış Problemlerinin Annenin Yaşı Değişkenine Göre Dağılımları	57
4.2.5. Araştırmaya Katılan Çocukların Davranış Problemlerinin Baba Eğitim Durumu Değişkenine Göre Dağılımları	59
4.2.6. Araştırmaya Katılan Çocukların Davranış Problemlerinin Babanın Yaşı Değişkenine Göre Dağılımları	62
4.2.7. Araştırmaya Katılan Çocukların Davranış Problemlerinin Ailenin Gelir Düzeyi Değişkenine Göre Dağılımları	65
4.3. Araştırmaya Katılan Çocukların Ebeveynlerinin Anne-Baba-Çocuk İletişimine Yönelik Bulgular	69
4.3.1. Araştırmaya Katılan Çocukların Ebeveynlerinin “Anne-Baba-Çocuk İletişimini Değerlendirme Aracından” Aldıkları Puanların Cinsiyet Değerkenine Göre Dağılımları	69
4.3.2. Araştırmaya Katılan Çocukların Ebeveynlerinin “Anne-Baba-Çocuk İletişimini Değerlendirme Aracından” Aldıkları Puanların Kardeş Sayısı Değerkenine Göre Dağılımları	70
4.3.3. Araştırmaya Katılan Çocukların Ebeveynlerinin “Anne-Baba-Çocuk İletişimini Değerlendirme Aracından” Aldıkları Puanların Anne Eğitim Durumu Değerkenine Göre Dağılımları	77
4.3.4. Araştırmaya Katılan Çocukların Ebeveynlerinin “Anne-Baba-Çocuk İletişimini Değerlendirme Aracından” Aldıkları Puanların Annenin Yaşı Değerkenine Göre Dağılımları	82
4.3.5. Araştırmaya Katılan Çocukların Ebeveynlerinin “Anne-Baba-Çocuk İletişimini Değerlendirme Aracından” Aldıkları Puanların Baba Eğitim Durumu Değerkenine Göre Dağılımları	86
4.3.6. Araştırmaya Katılan Çocukların Ebeveynlerinin “Anne-Baba-Çocuk İletişimini Değerlendirme Aracından” Aldıkları Puanların Babanın Yaşı Değerkenine Göre Dağılımları	90

4.3.7. Araştırmaya Katılan Çocukların Ebeveynlerinin “Anne-Baba-Çocuk İletişimini Değerlendirme Aracından” Aldıkları Puanların Ailenin Gelir Durumu Değişkenine Göre Dağılımı.....	94
4.4. Okul Öncesi Dönemdeki Çocukların Davranış Problemleri İle Anne-Baba-Çocuk İletişimi Arasında İlişki Olup Olmamasına Yönelik Bulgular	101
BÖLÜM V: SONUÇ, TARTIŞMA VE ÖNERİLER	102
5.1. Sonuç.....	102
5.2. Tartışma.....	105
5.3. Öneriler.....	110
5.3.1. Eğitimcilerle Öneriler	110
5.3.2. Ebeveynlere/Anne-Babalara Öneriler	110
KAYNAKÇA.....	112
EKLER.....	128

TABLolar LİSTESİ

Tablo 4.1.	Araştırmaya Katılan Çocukların Demografik Özelliklerine Göre Dağılım.....	49
Tablo 4.2.	Araştırmaya Katılan Ebeveynlerin Demografik Özelliklerine Göre Dağılım.....	50
Tablo 4.3.	Araştırmaya Katılan Annelerin Demografik Özelliklerine Göre Dağılımı.....	51
Tablo 4.4.	Araştırmaya Katılan Babaların Demografik Özelliklerine Göre Dağılımı.....	51
Tablo 4.5.	OÖDSTÖ Puanlarının Cinsiyet Değişkenine Göre Farklılaşım Farklılaşmadığını Belirlemek Üzere Yapılan Bağımsız Grup t Testi Sonuçları	52
Tablo 4.6.	OÖDSTÖ Puanlarının Kardeş Sayısı Değişkenine Göre Ortalama ve Standart Sapma Değerleri.....	53
Tablo 4.7.	Okul Öncesi Davranış Sorunları Tarama Ölçeği Kardeş Sayısı Değişkenine Göre ANOVA Sonuçları.....	54
Tablo 4.8.	OÖDSTÖ Puanlarının Anne Eğitim Durumu Değişkenine Göre Ortalama ve Standart Sapma Değerleri.....	55
Tablo 4.9.	Okul Öncesi Davranış Sorunları Tarama Ölçeği Anne Eğitim Durumu Değişkenine Göre ANOVA Sonuçları	56
Tablo 4.10.	OÖDSTÖ Puanlarının Annenin Yaşı Değişkenine Göre Ortalama ve Standart Sapma Değerleri.....	57
Tablo 4.11.	Okul Öncesi Davranış Sorunları Tarama Ölçeği Annenin Yaşı Değişkenine Göre ANOVA Sonuçları.....	58
Tablo 4.12.	OÖDSTÖ Puanlarının Baba Eğitim Durumu Değişkenine Göre Ortalama ve Standart Sapma Değerleri.....	59
Tablo 4.13.	Okul Öncesi Davranış Sorunları Tarama Ölçeği Baba Eğitim Durumu Değişkenine Göre ANOVA Sonuçları	60
Tablo 4.14.	Okul Öncesi Davranış Sorunları Tarama Ölçeği, Kavgacı-Saldırgan Olmak Alt Ölçeği Puanlarının Baba Eğitim Durumu Değişkenine Tamhane's T2 Testi Sonuçları.....	61
Tablo 4.15.	OÖDSTÖ Puanlarının Babanın Yaşı Değişkenine Göre Ortalama ve Standart Sapma Değerleri.....	62
Tablo 4.16.	Okul Öncesi Davranış Sorunları Tarama Ölçeği Babanın Yaşı Değişkenine Göre ANOVA Sonuçları.....	63

Tablo 4.17.	Okul Öncesi Davranış Sorunları Tarama Ölçeği, Aşırı Hareketli-Dikkatsiz Olmak Alt Ölçeği Puanlarının Babanın Yaşı Değişkenine Tamhane's T2 Testi Sonuçları.....	64
Tablo 4.18.	OÖDSTÖ Puanlarının Ailenin Gelir Durumu Değişkenine Göre Ortalama ve Standart Sapma Değerleri.....	65
Tablo 4.19.	Okul Öncesi Davranış Sorunları Tarama Ölçeği Ailenin Gelir Durumu Değişkenine Göre ANOVA Sonuçları	67
Tablo 4.20.	Okul Öncesi Davranış Sorunları Tarama Ölçeği, Endişeli-Ağlamaklı Olmak Alt Ölçeği Puanlarının Ailenin Gelir Durumu Değişkenine Göre Tamhane's T2 Testi Sonuçları.....	68
Tablo 4.21.	ABÇİDA Puanlarının Cinsiyet Değişkenine Göre Farklılaşp Farklılaşmadığını Belirlemek Üzere Yapılan Bağımsız Grup t Testi Sonuçları	69
Tablo 4.22.	ABÇİDA Puanlarının Kardeş Sayısı Değişkenine Göre Ortalama ve Standart Sapma Değerleri.....	70
Tablo 4.23.	Anne-Baba-Çocuk İletişimini Değerlendirme Aracı Kardeş Sayısı Değişkenine Göre ANOVA Sonuçları.....	73
Tablo 4.24.	Anne-Baba-Çocuk İletişimini Değerlendirme Aracı, Konuşma Alt Ölçeği Puanlarının Kardeş Sayısı Değişkenine Göre Tamhane's T2 Testi Sonuçları.....	74
Tablo 4.25.	Anne-Baba-Çocuk İletişimini Değerlendirme Aracı, Dinleme Alt Ölçeği Puanlarının Kardeş Sayısı Değişkenine Göre Tamhane's T2 Testi Sonuçları.....	75
Tablo 4.26.	Anne-Baba-Çocuk İletişimini Değerlendirme Aracı Toplam Puanlarının Kardeş Sayısı Değişkenine Göre Tukey Testi Sonuçları	76
Tablo 4.27.	ABÇİDA Puanlarının Anne Eğitim Durumu Değişkenine Göre Ortalama ve Standart Sapma Değerleri.....	77
Tablo 4.28.	Anne-Baba-Çocuk İletişimini Değerlendirme Aracı Anne Eğitim Durumu Değişkenine Göre ANOVA Sonuçları	79
Tablo 4.29.	Anne-Baba-Çocuk İletişimini Değerlendirme Aracı, Mesaj Alt Ölçeği Toplam Puanlarının Anne Eğitim Durumu Değişkenine Göre Tukey Testi Sonuçları	80
Tablo 4.30.	Anne-Baba-Çocuk İletişimini Değerlendirme Aracı, Sözsüz İletişim Alt Ölçeği Toplam Puanlarının Anne Eğitim Durumu Değişkenine Göre Tukey Testi Sonuçları	81
Tablo 4.31.	ABÇİDA Puanlarının Annenin Yaşı Değişkenine Göre Ortalama ve Standart Sapma Değerleri.....	82
Tablo 4.32.	Anne-Baba-Çocuk İletişimini Değerlendirme Aracı Annenin Yaşı Değişkenine Göre ANOVA Sonuçları.....	85
Tablo 4.33.	ABÇİDA Puanlarının Baba Eğitim Durumu Değişkenine Göre Ortalama ve Standart Sapma Değerleri.....	86

Tablo 4.34.	Anne-Baba-Çocuk İletişimini Değerlendirme Aracı Baba Eğitim Durumu Değişkenine Göre ANOVA Sonuçları.....	88
Tablo 4.35.	Anne-Baba-Çocuk İletişimini Değerlendirme Aracı, Mesaj Alt Ölçeği Toplam Puanlarının Baba Eğitim Durumu Değişkenine Göre Tukey Testi Sonuçları.....	89
Tablo 4.36.	ABCİDA Puanlarının Babanın Yaşı Durumu Değişkenine Göre Ortalama ve Standart Sapma Değerleri.....	90
Tablo 4.37.	Anne-Baba-Çocuk İletişimini Değerlendirme Aracı Babanın Yaşı Değişkenine Göre ANOVA Sonuçları.....	92
Tablo 4.38.	ABCİDA Puanlarının Ailenin Gelir Durumu Değişkenine Göre Ortalama ve Standart Sapma Değerleri.....	94
Tablo 4.39.	Anne-Baba-Çocuk İletişimini Değerlendirme Aracı Ailenin Gelir Durumu Değişkenine Göre ANOVA Sonuçları.....	97
Tablo 4.40.	Anne-Baba-Çocuk İletişimini Değerlendirme Aracı, Mesaj Alt Ölçeği Puanlarının Ailenin Gelir Durumu Değişkenine Göre Tamhane's T2 Testi Sonuçları.....	99
Tablo 4.41.	Anne-Baba-Çocuk İletişimini Değerlendirme Aracı, Sözsüz İletişim Alt Ölçeği Puanlarının Ailenin Gelir Düzeyi Değişkenine Göre Tukey Testi Sonuçları.....	100
Tablo 4.42.	Davranış Problemleri İle Anne-Baba-Çocuk İletişimi Arası Korelasyonlar	101

KISALTMALAR

- ABCİDA** : Anne-Baba-Çocuk İletişimini Değerlendirme Aracı
OÖDSTÖ : Okul Öncesi Davranış Sorunları Tarama Ölçeği

BÖLÜM I: GİRİŞ

Araştırmanın bu bölümünde problem, amaç, önem, sayıtlılar, sınırlılıklar, tanımlar ve kısaltmalara yer verilmiştir.

İletişim, insan yaşamında doğumla birlikte başlayarak, yaşamın sonuna kadar devam eden iki yönlü bir süreçtir. Erken çocukluk döneminden itibaren bireyin önce kendisi daha sonra da çevresi ile uyumlu ilişkiler kurması ve bu ilişkileri sürdürmesi, sahip olduğu iletişim becerilerini olumlu yönde geliştirmesi ile mümkündür. Çocuğun büyümesine ve gelişmesine bağlı olarak, çevredeki uyaranların da etkisi ile iletişim becerileri hızla gelişir ve çeşitlenir. İletişim becerilerini etkileyen en önemli faktörlerden biri de ailedir. Nitelikli bir iletişim sürecinin ilk temelleri ailede atılır ve okul ortamında devam ederek gelişir. Çocukların okula uyumları ve toplumla bütünleşmeleri daha kolay olması için, aile ortamında iyi iletişim becerilerine sahip olmaları gerekmektedir (Arabacı, 2011, s.2).

Çocuklardan gelişimleri tamamlamalarının yanı sıra, çevresindeki diğer kişilerle olumlu ilişkiler kurması ve sürdürmesi de beklenmektedir. Çocuğun, dünyaya gelmesinden itibaren ilk karşılaştığı toplumsallaşma kurumu ailedir. Ebeveyn-çocuk ilişkilerinde, ebeveynin çocuğa ilişkin bakım ve eğitimini içeren ana baba davranışları ve çocuğun bu davranışlara ilişkin algısı, toplumsallaşma sürecinin temelidir. Çocukların bağımlı davranış gösterme derecesi, disipline gereksinim duyma derecesi, disiplinin türü ve çocukların buna tepkisi, hepsi toplumsallaşma süreciyle yakından ilişkilidir (Gander, Gardiner, 2010, s.297). Bu toplumsallaşma süreci içerisinde çocuklarda görülebilecek problem davranışların nedeni genellikle anne-baba ve çocuk arasındaki ilişkilere bağlı olarak açıklanmaktadır. Ebeveynlerin olumlu ve olumsuz yanları çocuğu etkilemektedir (Yörükoglu, 2013, s.126).

Anne baba ve çocuk arasında kurulan sağlıklı iletişim, çocuğun sağlıklı bir kişilik geliştirmesini sağlar ve başkaları ile olumlu ilişkiler kurması için temel oluşturur (Bornstein & Bornstein, 2007; Akt. Dursun, 2010). Çocukların davranış problemleri göstermelerinde, anne-baba-çocuk arasındaki karşılıklı etkileşimin rolü çok önemlidir (Kandır, 2000; Akt. Derman ve Başal, 2013). Özellikle tüm gelişim alanlarında hızlı bir

değişimin görüldüğü ve gelişimsel açıdan çok kritik bir öneme sahip olan okul öncesi dönemde, çocuğun içinde bulunduğu aile ortamı ve aile bireyleri arasındaki iletişim ve ilişkiler çok büyük önem arz etmektedir (Arabacı, 2011, s.1).

Çocuklardaki davranış problemlerinin, onların sosyal uyumunu ve okul başarısını etkilediği bilinmektedir. Okul öncesi dönemde çocukların fiziksel bakımlarının ön plana çıkması psiko-sosyal gelişimlerinin göz ardı edilmesine neden olmakta, çok boyutlu değerlendirmeyi ve gelişimsel sorunların erken farkına varılmasını engellemektedir. Oysaki çocuklardaki davranış sorunlarının erken tanı ve müdahalesi problemin iyileştirilmesinde önemli rol oynamaktadır. Bazı araştırmacılar hala erken çocukluk yıllarında ortaya çıkan davranış problemlerine neden olan faktörleri tanımlamaya aynı zamanda önleme ve müdahale etme yolları gibi çözümler üretmeye çalışmaktadırlar (Jonston, 1996: 195; Crnic, Gaze & Hoffman, 2005; Akt. Dursun, 2010).

Öğretmenlerin sınıf aktivitelerini gerçekleştirmelerinde zorluk yaşamalarına ve daha yavaş ilerleme sağlamalarına, okulöncesi eğitim kurumlarında gözlenen davranış problemleri neden olmaktadır (Al-Sahel, 2006). Davranış problemi gösteren çocuklar, arkadaşları tarafından dışlanabildikleri gibi, onlardan öğrenebilecekleri bazı sosyal becerilerden de yoksun kalabilmektedirler (Erbaş, 2002, s.44).

Çocuklarını olumsuz yönde sürekli eleştiren, kısıtlayan, onların duygu ve düşüncelerini doğal bir biçimde ifade etmesini engelleyen anne babalar, pısrık, çekingen, içine kapalı, alıngan bireyler yetiştirmektedirler (Cüceloğlu, 2012, s.376).

1.1. Problem

Okul öncesi dönemdeki çocuklar birçok uyarıcıya açık olduklarından olumlu ve olumsuz iletişim ortamı çocuğun kişiliğini ve gelişimini olumsuz yönde etkilemektedir. Bu etkilenme sonrası çocukta görülen olası davranış sorunları çocuğun tüm yaşamını etkilemekte ve çocukta kalıcı davranış problemlerine sebep olmaktadır. Bu nedenle bu çalışmada okul öncesi dönem çocuğu olan ebeveynlerin çocuklarıyla iletişim kurma düzeyleri ve davranış sorunlarının, çocukların ve ebeveynlerin demografik özelliklerine göre değişip değişmediği ve ebeveynlerin çocuklarıyla iletişimleri ile çocuklarda görülen davranış sorunları arasında ilişki olup olmadığı belirlenmeye çalışılmıştır.

1.2. Amaç

Araştırmanın amacını okul öncesi eğitim kurumuna devam eden 48-66 aylık çocukları olan ebeveynlerin çocuklarıyla iletişim kurma düzeyleri ve davranış sorunları arasındaki ilişkinin çeşitli değişkenlere göre ortaya konması oluşturmaktadır. Bu amaç çerçevesinde aşağıdaki sorulara yönelik cevaplar aranmıştır.

1. Örneklemdaki çocukların demografik özellikleri (cinsiyet, kardeş sayısı, kendine ait odası olup olmadığı) nelerdir?
2. Örneklemdaki ebeveynlerin demografik özellikleri (anne-baba sayısı, sosyo-ekonomik düzey, medeni durum, anne-baba yaş, anne-baba eğitim durumu) nelerdir?
3. Araştırmaya katılan çocukların davranış problemleri ebeveynlerinin ve kendilerinin demografik özelliklerine göre farklılaşmakta mıdır?
4. Araştırmaya katılan ebeveynlerin çocuklarıyla iletişim kurma düzeyleri çocukların ve kendilerinin demografik özelliklerine göre farklılaşmakta mıdır?
5. Okul öncesi dönemde çocuğu olan ebeveynlerin çocukları ile iletişimleri ve çocuklarda görülen davranış problemleri arasında ilişki var mıdır?

1.3. Önem

Okul öncesi dönemde aile ve çocuk arasında kurulan iletişim, çocuğun sosyal, duygusal, bilişsel, dil vb. tüm gelişim alanlarını destekler ve sağlıklı bir kişilik geliştirmesine yardımcı olur. Çocuğun ilk eğitimi ailede başlar ve aileden sonra okulda devam eder. Çocuk okul öncesi eğitim kurumunda kurallarla karşılaşınca uyum sağlayabileceği gibi zaman zaman uyum sorunları da yaşayabilir. Bu uyum sorunları okul kaynaklı olabileceği gibi aile kaynaklıda olabilir.

Okul öncesi dönemde çocuğu olan ebeveynlerin çocuklarıyla iletişim kurma düzeyleri ve bunların çocukların davranışları üzerindeki etkisini inceleyen çok fazla araştırmaya bulunmamaktadır. Bu araştırma ile okul öncesi eğitim kurumuna devam eden 48-66 aylık çocukları olan ebeveynlerin çocuklarıyla iletişim kurma düzeyleri tespit edilerek,

aileye ait özelliklerin, ebeveynlerin çocuklarıyla iletişimleriyle ile çocuklardaki davranış problemleri arasındaki ilişki belirlenmeye çalışılmıştır.

Araştırmanın, ailelere ve öğretmenlere iletişimin çocuk davranışları üzerindeki önemini dikkate almaları ve çocuklarla iletişim kurma düzeylerini öğrenmeleri açısından katkı sağlayacağına inanılmaktadır.

1.4. Sayıtlar

1. Örneklemin evreni temsil ettiği,
2. Veli ve öğretmenlerin veri toplama araçlarına doğru ve samimi yanıtlar verdikleri,
3. Kişisel bilgi formunda yer alan soruların yeterli olduğu,
4. Kullanılan ölçü aracının konuyu ölçmede yeterli olduğu varsayılmıştır.

1.5. Sınırlılıklar

Araştırmanın;

1. Evreni, Bingöl'de bulunan devlet ve özel ilköğretim okullarının anasınıfları ve anaokullarına devam eden 48-66 aylık çocuklarla,
2. Bu araştırmanın örneklemi, 202 kız 198 erkek öğrenci olmak üzere toplam 400 öğrenciyle,
3. Bu araştırma; kullanılan ölçü araçları ve elde edilen verilerle,
4. 2013-2014 yılı ile sınırlıdır.

1.6. Tanımlar

Davranış sorunları: Yaşa uygun başlıca toplumsal değerlerin ya da kuralların hiçe sayıldığı tekrarlayıcı bir biçimde ve sürekli olarak görülen davranış örüntüsüdür (Kanlıkılıçer, 2005).

Kavgacı/saldırgan olmak: Zorbalık, kavgacı olmak, bencil olmak gibi davranışları içerir (Kanlıkılıçer, 2005).

Endişeli/ağlamaklı olmak: Çocuğun endişeli, korku dolu halini ve ifade bozukluklarını (konuşma bozukluğu, tik gibi) gösterme davranışlarını içerir (Kanlıklıçer, 2005).

Aşırı hareketli/dikkatsiz olmak: Çok sakin olamama, hareketlerini kontrol etmede zorluk, zayıf dikkat ve kıpır kıpır olma halini içerir (Kanlıklıçer, 2005).

İletişim: Bir kişinin diğer kişiyle bağlantı kurma yoluyla kendini anlatması ve anlamların insanlar arasında ortak sembollerin kullanılmasıyla yer değiştirdiği bir işlem olarak tanımlamıştır (Adair, 2013: 13).

Okul Öncesi Davranış Sorunları Tarama Ölçeği: 2005 yılında Kanlıklıçer tarafından Türkçeye uyarlanan, 3-6 yaş okul öncesi çocukların davranış sorunlarını belirleyen, geçerlik ve güvenilirlik çalışması yapılan otuz madde ve üç alt boyuttan oluşan ölçektir.

Anne-Baba-Çocuk İletişimini Değerlendirme Aracı: 2011 yılında Arabacı tarafından geliştirilen, 48-72 aylık çocuğa sahip anne-babaların çocuklarıyla iletişimlerine yönelik davranışlarını değerlendiren, geçerlik ve güvenilirlik çalışması yapılan, otuz yedi madde ve beş alt boyuttan oluşan ölçektir.

BÖLÜM II: İLGİLİ YAYIN VE ARAŞTIRMALAR

Okul öncesi dönem 0-6 yaşı içine almaktadır. Bu dönemdeki çocukların gelişim alanları duygusal, sosyal, fiziksel, bilişsel, dil vb.dir. Bu gelişim alanları çocuğun tüm yaşamını etkiler ve önemlidir. Özellikle 0-6 yaş sosyal duygusal gelişim için önemli ve kritik bir dönemdir. Bu dönemde ebeveynlerin çocuklarına yaklaşımları, onun kişiliği üzerinde izler bırakmaktadır. Bu izleri çocuk tüm yaşantısı boyunca taşıyacağı için ebeveynin çocuğa karşı yaklaşımına çok dikkat etmesi gerekmektedir.

Sosyal duygusal gelişim, çocuğun duygularını denetleyebilmesi, kendisiyle ve çevresiyle barışık ve uyum içinde olabilmesi, kendini ifade edebilmesidir. Duygusal gelişim, sosyal gelişimin temelini oluşturmakla beraber, duygusal ve sosyal gelişim bir biriyle etkileşim içinde olan alanlardır. Çocuğun duygusal dengesinin gelişmesi benlik kavramını da önemli ölçüde etkiler. Sağlıklı duygusal gelişim, sağlıklı kişilik ve sosyal gelişimin temelidir (Yalçın, 2010). Duygularını sosyal olarak ifade edebilen çocuklar daha az davranış sorunları gösterirler.

2.1. Okul Öncesi Dönemdeki Çocuklarda Görülen Davranış Problemleri

Bireyi rahatsız eden bir durumun var olmasına problem denmektedir, problem Türkçede “sorun” olarak da ifade edilmektedir. Genetik olan nedenlerin ötesinde, herhangi bir problemin ortaya çıkma olasılığını en aza indirebilmek için bireyin biyolojik, psikolojik ve sosyal yönden olan temel ihtiyaçlarının karşılanması gerekmektedir. Fakat ihtiyaçlar dengesi kişinin aleyhine olarak uzunca süre bozulur ve kişinin temel ihtiyaçları yeter derecede karşılanmaz ise bireyin gelişim ve davranışlarında bazı normalden sapmalar görülebilir, buna da problem adı verilmektedir (Özgüven, 2012, s.128).

Davranış problemleri, çocukların sergilediği karmaşık bir davranışsal ve duygusal sorunlar grubu için kullanılan bir tanımdır. Davranış problemleri, çocuk ile çevresi arasında sürüp giden olumsuz sosyal etkileşimlerin hem sonucudur, hem de devamını sağlayandır (Budak, 2000; Akt. Kanlıklıçer, 2005, s.13).

Yavuzer (2012a, s.229), uyum ve davranış sorunlarını çocuğun gelişim evrelerinin getirdiği doğal zorluklara yakın çevrenin olumsuz etkilerinin katılması ile çocukta bunlara tepki olarak çoğunlukla duygusal düzeyde gözlenen bozukluklar olduğunu söylemektedir. Alt ısılatma, dışkı kaçırmaya, parmak emme, tırnak yeme, tikler, yalan söyleme, çalma ve hırsızlığı çocukluk döneminde gözlenen uyum ve davranış sorunlarından bazılarıdır.

Yörükoğlu (2013: s.285) her gelişim döneminin kendine özgü davranışları olduğunu ve çocuğun içinde bulunduğu gelişim döneminin özelliklerini iyi bilmek gerektiğini söylemiştir. Çocukların davranışlarının, normal mi yoksa davranış problemi mi olduğunun belirlenebilmesi için bazı ölçütlere gerek duyulmaktadır. Bu ölçütler şunlardır:

- a) *Çocuğun gelişim dönemi:* Bebekler ilk bir yaş içinde parmaklarını emebilirler bu doğal bir davranıştır. Ancak bu yastan sonra da devam ediyorsa veya büyük yaşlarda ortaya çıkmışsa parmak emme bir hastalık veya ruhsal sorunun belirtisi kabul edilir.
- b) *Belirtinin sıklığı ve gücü:* Günlük yaşamı zorlamayan duygu, düşünce ve davranışlar normal sayılmaktadır. Ancak bunlar bireyi ve çevresini güçlüklerle karşılaştıracak ölçüde ise uyumsuzluktan söz edilebilir. Örneğin; Bir kişinin temiz, titiz ve düzenli olması normaldir, ancak eli herhangi bir yere dokunduğunda yıkama gereği duyuyorsa, temizliği normal dışılığa kaymış sayılır.
- c) *Sürekliliği:* Çocuğun belirli bir davranış türünü ısrarlı bir biçimde ve uzun zaman süresince tekrar etmesidir (Yavuzer, 2012a, s.232).
- d) *Ağırlığı ve sıklığı yanında başka hangi belirtilerin olduğu:* Her gece yatağını ısılatan bir çocuk yalnız bu belirti nedeni ile uyumsuz olarak değerlendirilemez, bunun yanında, korkular, kekemelik, davranış bozuklukları görülmesi uyumsuzluk tanısını destekler.
- e) Çocuklar bütün ruhsal sorunlarını dışa vurmazlar. Bu nedenle dıştan belirti göstermeyen bir çocuğun her zaman uyumlu ve dengeli sayılması gerekmez.

- f) Çocuğun geçmişteki uyumunun ve olumlu niteliklerinin de incelenmesi yararlı olur. Çocuğun zekâsı, becerileri, özel yetenekleri, toplumsal ilişkileri, uyum yeteneğinin göstergesi olabilirler (Yörükoğlu, 2012, s.286).

Nelson ve ark. (2008), davranış bozukluklarını duygusal, sosyal birçok bozukluğu ve çocukların sosyal ve akademik potansiyellerini ortaya koymada sınırlılığa yol açan bir alan olarak tanımlamaktadır. Sosyal ya da duygusal alandaki bir güçlüğün belirli bir süreyle gözlenmesi ve bu güçlüğün akademik anlamda sınırlılığa yol açtığı görülmesi bu sorunun eğitsel olarak davranış problemi olduğunu göstermektedir. Buna göre bir sorunun duygusal ya da davranışsal problem olarak tanımlanabilmesi için;

- Zihinsel, duygusal ya da herhangi bir sağlık probleminden kaynaklanmayan akademik başarısızlık,
- Akran ve yetişkinlerle olan ilişkilerden memnuniyetsizlik,
- Duruma uygun olmayan duygu ve davranışlar,
- Genel bir mutsuzluk hali,
- Okul ya da kişilerarası ilişkilere yönelik geliştirilen normal dışı korku ya da fiziksel belirtiler (akt. Aslan, 2009, s.44).

2.1.1. Davranış Problemlerinin Sınıflandırılması

Çocukların gelişim dönemlerinde karşılaştıkları sorunlar çeşitlilik gösterebilir. Bu davranış sorunlarından birçoğu gelişim dönemlerine özgü sorunlardır ve ebeveynlerin desteği ile çözülebilir. Çocuk yeterli desteği ebeveynlerinden bulamadığı zaman ya da yanlış ebeveyn tutumlarında var olan sorunlar büyüyüp bir sonraki döneme geçebilir.

Yörükoğlu (2013: s.287) çocukların uyum ve davranış problemlerini dört başlık altında toplamaktadır:

2.1.1.1. Davranış Bozuklukları

Sürekli kavgacılık, okuldan kaçma, hırçınlık, sinirlilik, geçimsizlik, çalma, yangın çıkarma, sürekli başkaldırma ve kuralları çiğneme gibi belirtiler bu grupta görülür. Çocuğun çeşitli ruhsal ve bedensel nedenlere bağlı olarak, iç çatışmalarını davranışına

aktarması sonucu davranış bozuklukları ortaya çıkar. Bu çocukların çevreleriyle ilişkileri sürekli olarak gergin ve sürtüşmelidir.

2.1.1.2. Duygusal Bozukluklar

Korkular, kekemelik, saplantılı düşünceler, kuruntular, uyku bozuklukları ve benzer sorunlardır. Bu belirtileri gösteren çocuklar çevreleriyle ilişkileri çok bozuk olmayan, gergin, güvensiz, çekingen ve devamlı kendi iç sorunlarını dışa yansıtmaktan çok, kendilerine yönelten kaygılı çocuklardır.

2.1.1.3. Alışkanlık Bozuklukları

Parmak emme, dışkı kaçıрма, enürezis gibi alışkanlıkların düzensizlikleri bu grupta toplanır. Temelinde yeni bir kardeşin gelmesin ya da aile ile yeterli iletişim kurmama üzerinde ilgi toplama isteğinden kaynaklı ortaya çıkan davranış sorunlarıdır.

2.1.1.4. Ağır Ruhsal Bozukluklar

İçe kapanıklık veya psikoz denen ve çocuğun uyumunu her alanda ve sürekli olarak bozan ruhsal hastalıklar bu kümede yer alır.

2.1.2. Okul Öncesi Dönemdeki Çocukların Davranış Problemleri

2.1.2.1. Kavgaçı ve Saldırgan Davranışlar

Saldırganlık, çocuğun başkalarına, hayvanlara ve nesnelere niyetli bir şekilde fiziksel zarar verme, incitici ve rahatsız edici davranışlar şeklinde ortaya koyduğu davranış biçimidir, çocuklarda saldırganlık kendini kırıp dökücülük veya öfke nöbetleri olarak gösterir. Saldırganlığın dışa vurum şekli ve saldırganlığa eşlik eden en önemli duygulardan biri öfkedir. Çocuklar ebeveynlerine öfke yoluyla istediklerini yaptırabileceklerini düşünürler (Aydın, 2004, s.94; Boxer ve Tisak, 2005; Dursun, 2010; Şahin, 2004, s.10, ss.31)

Davranış problemleri arasında değişime en dirençli ve tedavisi en güç olan davranış problemi saldırganlıktır. Davranış problemlerinin erken tedavisi için okul öncesi dönem yılları son derece uygun zamanlar olmasına rağmen, pek çok ebeveyn çocuklarının yaşlarının küçük olması sebebiyle “bekle ve izle” politikasını uygulamaktadır. Okul

öncesi dönemde fiziksel saldırganlık göstermeye meyilli olan çocuklar, arkadaşları tarafından dışlanmaktadır. Bu dışlanma çocuklar üzerinde sosyal ilişkilerden kaçınmalarına, kendilerine güvenlerinin düşük olmasına ve yalnızlık duygusu yaşamalarına sebep olmaktadır (Coie ve Dodge, 1990; Diener ve Kim, 2003; Kanlıklıçer, 2005; Nixon, 2002).

Ambrose (2009, s.12), çocukluk dönemi saldırganlığını şimdiye kadar yapılan çalışmalarda sosyo-ekonomik duruma (Offord, Alder& Boyle, 1986; West, Denton & Reaney, 2001), aile içi geçimsizliğe, fevri mizaca (Coie & Dodge, 1998), şiddet içeren televizyon programlarına karşı ilgiye veya şiddet içeren video oyunları oynamaya (Wilson, 2008) otoriter ebeveynlik stiline (Baumrind, 1966; Baumrind, 1996; Grusec & Goodnow, 1994; Repetti, Taylor & Seeman, 2002), sıkı disiplinli eğitime (Campbell, Pierce, Moore, Markovitz & Newby, 1996; Coie & Dodge, 1998; Dishion, 1990; Dodge, Pettit & Bates, 1994) ve ebeveyn ilgisinin eksikliğine bağlanmıştır (Dodge et al., 1994; Olson, Bates, Sandy & Lanthier, 2000; Keller, Cummings, Davies & Mitchel, 2008). Çocukluk döneminde saldırganlık birçok değişkenden etkilenmektedir.

Saldırgan çocuk, duygusal sorunları nedeniyle yaşlıları ve genel olarak çevresiyle uyumlu ilişkiler kuramayan aşırı geçimsiz, ilişkileri gergin, sürtüşmeli, parlamaya hazır, kavgacı, sürekli kuralları çiğneyen, sık sık ceza gören, öfkesini yenemeyen, devamlı kendini haklı çıkarmaya çalışan, davranışlarından utansa bile tekrar yapmaktan kendini alıkoyamayan çocuklardır. Bu tanıma giren çocuklar, yetişkinlerle devamlı çatışmalar ve ruhsal sorunlarını davranışlarına aktarırlar (Cüceloğlu, 2012, s.118).

2.1.2.2. Endişeli ve Ağlamaklı Olmak

Okul öncesi çocuklarda sıklıkla depresif görünüm, uyku ve iştah bozuklukları, içe kapanma belirtileri görülmektedir. Ergenlik öncesi çocuklarda ayrılık kaygısı ve korkular daha belirgindir. Çocukların bir kısmı okul yaşantısı karşısında gösterdikleri endişe tepkileri kronikleşmeden uyum göstermeyi becerebilirler. Bazı çocuklar ise devamlı tekrar eden uzun bir süre devam eden endişe belirtileri yaşarlar ve yaşantıları belirgin şekilde engellenebilir (Carlson ve Kashani, 1988; Gittleman ve Klien, 1984; Akt. Kanlıklıçer, 2005, s.28).

Çocuklar devamlı bir şekilde üzülmedikleri gibi üzüntülerini ifade edecek sözcüklere de sahip değildirler. Bundan dolayı üzüntülerini hareketleriyle dile getirirler. Çocukların üzüntü duydukları zaman gösterdikleri tipik tepkiler, ilgi arayışına girme, ebeveynlerden ayrılma konusunda endişe duyma ve zor uyuma şeklindedir (Dinçer, 1993; Akt. Ünsal, 2010, s.26).

Işık'a (2007) göre çocuklarda endişenin nedenlerini şu şekilde sıralamıştır;

- Bağlanma problemi ya da bağlanılan modelden ayrı kalma: Bağlanılan model çoğunlukla anneler olmakla beraber bazen babalar veya her ikisinin de olmadığı durumlarda nine ve dedelerde olabilmektedir. Bağlanılacak modelin olmaması ve bağlanılan modelden ayrı kalma ayrılık kaygısı bozukluğuna yol açabilmektedir.
- Aşırı korumacı bağlanma modeli: Bağlanma modelinin çocuğu kendi kaygısı nedeniyle sürekli koruması ve yanında ayrılmaması sonucu çocuğun yalnız kalmaktan ve tek başına bir iş yapmaktan kaçınması durumudur. Anne çocuğun tek başına bir iş yapmasına izin vermediği ve yanından hiç ayırmadığı için, çocukta “ben tek başına hiçbir şey yapamam” anlayışı gelişir. Bu sebeple anne olmadığı zaman çocuk kaygılanır ve annenin yanından ayrılmaktan sürekli kaçınır.
- Aile ihmali: Boşanma, ölüm gibi stres yaratıcı olaylar
- Anne-babanın stresli olması
- Çocuktan aşırı beklenti
- Genetik faktörler: Anksiyete bozukluğu olan insanların birinci derece akrabalarında, anksiyete bozukluğu olmayanlardan beş kat daha fazla görülmüştür (Işık, 2007).

2.1.2.3. Dikkatsizlik ve Aşırı Hareketlilik

Anne ve babalar çocuklarını disiplin altına almadıklarında çocuklar yaramazlık yaparlar ya da kontrolden çıkarlar. Çocukların bir kısmı disipline açık, kesin kurallara yanıt uyarlar Ancak bazıları sıkı disiplin ve kusursuz ebeveynliğe rağmen, kontrol edilmesi güç çocuklar olarak kalırlar. Bu çocukların dikkat noksanlığı hiperaktivite (DEHB) bozukluğu olması olasıdır. DEHB gittikçe daha sık olarak davranış sorunlarının kaynağı olarak kabul edilmektedir. Dikkat dağınıklığı, beynin bir konuya odaklanmaması ve istenen sürede cevap vermemesidir. Hiperaktivite ise devamlı hareket halinde, yerinde

duramama ve kıpır kıpır olma durumudur (Jayson, 2004; Tuzcuoğlu ve Tuzcuoğlu, 2005, s.48).

Kanlıkılıçer (2005), aşırı hareketlilik ve dikkat eksikliğinin okul öncesi dönemde sık görülen bir davranış problemi olduğunu ve okul öncesi bebeklik döneminde DEHB tanısı koymanın zorlukları olduğunu söylemiştir. Bu zorlukları şu şekilde açıklamıştır;

- Küçük yaş çocukların davranışlarındaki uygunluğun ve uygunsuzluğun yaş ile birlikte değişiklik göstermesi
- Bu hareketliliğin ve dikkatsizliğin başka hastalıkların yan semptomları olma olasılığı
- Çevresel faktörlerin bu yaş grubu üzerinde çok büyük etkisinin olması.

Dikkat Eksikliği Hiperaktivite Bozukluğu'nun (DEHB) temel özelliği, kalıcı ve sürekli olan dikkat süresinin kısalığı, bilişte ortaya çıkan ataklık ve huzursuzluktur. Başlangıcı genellikle üç yaş dolaylarında olmakla birlikte, tanı düzenli öğrenim için gerekli dikkat süresi ve yoğunlaşmanın gelişmesinin beklendiği ilkokul yıllarında konmaktadır. DEHB belirtilerinin yedi yaşından önce başlaması ve birbirinden farklı en az iki ortamda görülmesi tanı için gereklidir (Öncü ve Şenol, 2002; Üneri, Vatandaş ve Atay, 2009). DEHB erken teşhis ve tanısının konması çocuğunun gelecek yaşantısı ve başarısı için çok önemlidir.

2.1.2.4. Yalan Söyleme

Başkalarını aldatmak amacıyla kasıtlı olarak uydurulmuş sözler ve davranışlara yalan denmektedir. Çocuklar yaklaşık altı yaşına kadar yalan ile gerçeği tam olarak ayırt edemediklerinden, bu yaşa kadar söylenen yalanların pek bir önemi yoktur. Gerçeğe sadık kalmak çocukta zamanla oluşan bir olgudur ve 4-5 yaşına kadar çocuk henüz haz ilkesiyle hareket ettiğinden bu yaşa kadar yalan söyleme patolojik olarak kabul edilemez. Güvenmeme, korkma, utanma, anne-babanın yalan söylediğine tanık olma gibi durumlar çocuğu yalan söylemeye zorlayan başlıca nedenlerdir. Çocuk doğrulukla ve dürüstlikle tanışmadan anne babasının yalan söylediğine şahit olursa ve bunları özleştirmede güçlük çekecek ve yalanı alışkanlık durumuna getirecektir. Özellikle okul öncesi dönemlerde çocuğa gerçeğe bağlı kalması, yalan söylediğini kanıtlama

girişiminde bulunmak doğru değildir. Çocukların öyküleri, hayali davranışları ve taklit oyunları ebeveynler tarafından desteklenmelidir. Çocuğa vakit ayırmak, yeterli oyuncak ve arkadaş edinmesine olanak sağlanması gereklidir (Bakırcıoğlu, 2011, s.316; Cirhinlioğlu, 2010, s.211, Yavuzer, 2012a, s.248; Zulliger, 1991).

2.1.2.5. Kekemelik

Bireyin konuşmasının gerek akıcılık gerekse zamanlama yönünde yaşına uygun olmayan biçimde bozulması kekemeliğın en belirgin temel özelliğidir. Bu bozuklukta ses ve heceleri yinelemeleri, sesleri uzatma, ünlemeler, sözcüklerin parçalanması, duyulabilir ya da sessiz konuşma (konuşma sırasında tamamlanan ya da tamamlanamayan ara vermeler), dolaylı yoldan konuşma (söylenmesi zorunlu sözcüklerden kaçınmak için başka sözcükler kullanma), sözcükleri fiziksel bir gerginlikle söyleme ve tek heceli sözcük yinelemeleri gibi aksaklıklar görülmektedir (Karacan, 2000). Kekemeliğın oluş nedeni tam olarak bilinmemekle birlikte, bastırılmış korku, istek ve çatışma gibi psikolojik problemlerin yanında genetik bir yatkınlığında kekemelikte etkisi olabileceğı düşünölmektedir. Genellikle 2-7 yaşlar arasında erkeklerde kızlara oranla 4-5 kat daha fazla kekemelik görölmektedir (Lawrence ve Barclay, 1998; Kent, 2000; Akt. Avcı, Uğuz ve Toros, 2002; Cirhinlioğlu, 2010, s.205).

Yapılan bir çalışmada kekeme olan çocukların 3 yaşında durumlarını kısmen, 5 yaşında tam olarak anlamaya başladıklarını bildirmiştir (Ezrati-Vinacour, Platzky ve Yairi, 2001). Çocuklarda ortaya çıkan konuşma bozuklukları bazen geçici olabilmektedir. Cirhinlioğlu (2010), iki-üç yaşlarında genellikle geçici kekemelikler başladığını söylemektedir. Bu yaşlarda düşünce hızı, konuşma hızını geçtiğı için çocuğın konuşmaları düşüncelerini ifade etmeye yetmemekte ve konuşma bozukluğı ortaya çıkabilmektedir. Geçici kekemelik durumlarında; kekemeliğın üzerinde durulmamalı, düzgün konuşması için çocuğa baskı yapılmamalı ve çocuğın kendi konuşmasına dikkat etmesine yol açılmamalıdır. Çocuk konuşurken sabırla dinlenmeli, konuşması kesilmemeli, düzgün konuşması için zorlanmamalıdır.

2.1.2.5. İnatçılık

Çocuğun aynı düşünce, tavır ya da davranışta anlamlı bir neden olmaksızın ısrar etmesi durumunu inatçılık olarak tanımlanmaktadır. 18-36 aylık dönemde görülen inatçılık ve zıtlasma çocuğun gelişim süreci içerisinde gösterdiği normal bir davranıştır ve birinci inatçılık dönemi olarak adlandırılır. Benmerkezci dönemde olan çocuk bu dönemde her istediğinin yapılmasını beklemesi, kendi varlığını hissettirmeye çalışması ve kendini dünyanın merkezinde görmesi normaldir. Çocuğun bu dönemden sonra inatçılık ve karşıt olma davranışını öfke yoluyla göstermesi gelişim sürecinin bir parçası olarak kabul edilemez. Ergenlik döneminin ilk yıllarında görülen inatçılıkta ikinci inatçılık dönemidir. Çocuklar bu çağlarda bağımsız olma ihtiyacı duyarlar. İnatçılığın bir alışkanlık haline gelmesi uyum sorunlarına yol açar. Anne çocuk ilişkisi sonucunda davranış sorunları ortaya çıkabilir. Çocuğa bakan kişi ya da annenin yanlış, baskıcı tuvalet eğitimi, yemek yeme konusunda ısrarcı tavrı çocuğu pasif direnmeye itebilir (Aydın, 2004; Çağlar, 1974; Dursun, 2010; Seven, 2008, s.136; Yaşar, 2013). Çocuklarda inatçılık farklı davranış şekilleriyle ortaya çıkmaktadır.

Ailelerin isteklerine karşı gelme, isteklerini geri çevirme, konuşma yoluyla otoriteye direnme ve aileleri onlardan bir şey yapmalarını istediklerinde yapmamaları şeklinde görülebilir. Bu davranışlar çoğu zamanda evde diğer zamanlarda da otorite figürü olan yerlerde ortaya çıkabilir. Ailelerin çocukları anlama ve iletişim kurmada yetersiz olmaları çoğu zaman çocukların inatçı davranış sergilemelerine ve buna bağlı olarak da üzüntülü ve huzursuz olmalarına sebep olmaktadır. Ailelerin çocuğun problemleriyle ilgilenmemeleri, kendi yaşamlarındaki problemlere odaklanmaları, kariyer peşinde koşmaları ve çocuğa yeterince zaman ayırmamaları çocuklarıyla iletişim problemleri yaşamalarına sebep olmaktadır (Schor, 1999: 222-223: Akt. Terzi, 2009).

2.1.2.7. Tırnak Yeme

3 yaş ve üstü çocuklarda sıklıkla tırnak yeme davranışı görülmektedir. Çocuğun yaşadığı psikolojik gerilim, sıkıntı ve dışa yönelmemiş saldırganlık çocukta tırnak yeme davranışının ortaya çıkmasına sebep olmaktadır. Tırnak yeme davranışı temelde çocuğun kendine ve çevresine güvensizliğinden de kaynaklandığı düşünülebilir. Çocuğun bu şekilde yaşadığı gerilimi üzerinden attığına inanılır. Çocuğun aile içinde ya

da okulda baskıcı bir tutuma maruz kalması, ailenin yetersiz ilgi ve sevgisi, kardeş kıskançlığı, aile içindeki tartışmalar, aile içinde tırnak yiyen birinin örnek alınması ve çocuğun sürekli olarak eleştirilmesi bu davranış sorunun kaynağı olduğu düşünülmektedir. Tırnak yemenin çocukta meydana getirdiği olumsuzluktan biri de çocuğun ağız yapısını bozması ve bulaşıcı hastalıkların kolaylıkla vücuda yayılmasının sağlamasıdır (Ankay, 1992, s.110; Rajchanovska ve Zafirova, 2011; Saygılı, 2013, s.160; Yavuzer, 2013, s.245).

Tırnak yeme davranışında en etkili tedavi yönteminin Yavuzer (2013, s.245), 3-4 yaşlarına kadar bu davranışın görmezden gelinmesi olduğunu söylemiştir. Çocuğun korku ve kaygı yaratacak durumlardan uzak tutmalı ve tırnak yemesine neden olan olaylar gözlemlenerek bu durumları olabildiğince ortadan kaldırmak bu sorunun çözüm yolları arasında olduğunu belirtmiştir.

2.1.2.8. Parmak Emme

3-4 yaşına kadar normal kabul edilen parmak emme davranışı çocuklarda en sık rastlanan zararlı alışkanlıkların başında gelmektedir. Bu yaştan sonra devam eden alışkanlık patolojik olarak kabul edilmekte ve genellikle çocukta gerginlik ve duygusal yoksunluk sırasında ortaya çıkmaktadır. Bebeklikte emme ihtiyacının yeterince karşılanmaması, duygusal bozukluk ve emme alışkanlığından zevk almak bu alışkanlığın normalden uzun sürmesine sebep olmaktadır (Altun, Martı-Akgün ve Güven, 2010; Anke, 1971; Ellingson ve ark., 2000).

Yavuzer (2012, s.244) ve Şahin (2009, s.75), çocukların parmak emmeyi 3-4 yaş arasında bıraktığını söylemiştir. Freud'a göre 0-1 yaş arası çocuklarda haz ilkesi egemendir. Bu yaş çocukların esas haz bölgesi ağız ve çevresidir. Bu dönemde anne tarafından çocuğun erken memeden kesilmesi ya da gerektiğinden uzun süre emzirilmesi çocuğun bu döneme bağımlı kalmasına neden olur ve emme ihtiyacı sonraki dönemlere sarkabilir. Çocuk okula başladığı sırada parmak emme hızla azalır.

Okul öncesi dönem ve sonrasında ortaya çıkan parmak emme davranışı uyumsuzluk sorunu ya da alışkanlık bozukluğu olarak kabul edilebilir. Çocuklarda korku, açlık, anneden ayrılma, kardeş kıskançlığı ya da uykuya dalarken parmak emme davranışı

gözlenebilir. Temelinde anne-çocuk ilişkilerindeki yetersizlik ve çocukta güven hissinin yeterince gelişmemesinden kaynaklandığı düşünülmektedir (Aydoğmuş, 2006, s.146).

2.1.2.9. Altını Islatma (Enüresiz)

Enürezis, 5 yaş ve yukarısı çocuklarda istem dışı idrar yapmaya enürezis denir. 2-3 yaşlarına kadar çocuklar geceleri altlarını ıslatabilirler. 2 yaş dolaylarında gündüz kontrolü, 3,5-4,5 yaşları arasında da gece kontrolünü kazanırlar (Agarwal, 1998; Yavuzer, 2012, s.234).

Aydoğmuş (2006, s.158), çocuklarda altını ıslatmaların yaklaşık %80'i gece, %5'i gündüz, %15'i hem gece hem de gündüz görüldüğünü söylemiştir. Enürezis, sosyo ekonomik düzeyi düşük olan, duygusal yıkıma uğramış nevroitik ve uyumsuz çocuklarda daha çok rastlanmaktadır (Dursun, 2010, s.21). Genellikle gece altını ıslatan çocuklarda çeşitli ruhsal sorunlar görülmektedir. Erken ve baskıcı bir tuvalet eğitimi sıklıkla saptanan bir durumdur. Tuvalet eğitimini tamamlamış çocuklarda kardeş kıskançlığına bağlı olarak, aile arası ilişkilerde yaşanan korku ve kaygılar, anne baba arasındaki tartışmalar alt ıslatma davranışının ortaya çıkmasında etkili olabilir (Yörükoğlu, 2013, s.248).

2.1.2.10. Dışkı Kaçırma (Encopresis)

Çocuğun 3-4 yaşından itibaren organik bir neden söz konusu olmaksızın dışkısını kontrol edemeyerek altını kirletmesine dışkı kaçırma denir. Genellikle uygun olmayan tuvalet eğitimi, aile içi çatışmalar, annenin aşırı titizliği gibi nedenler bu bozukluğa sebep olmaktadır (Yavuzer, 2012, s.242). Bu bozukluk genellikle uyumsuzluk belirtileri gösteren çocuklarda görülür. Bu çocuklar, okul ve çevresi ile uyumsuzluklar gösteren, arkadaş ilişkileri zayıf, bağımlı ve inatçıdırlar. Saldırganlıklarını açıkça göstermeden dolaylı yollarla gösterirler (Yörükoğlu, 2013, s.332).

Yavuzer (2012, s.243), bu bozukluğunu gösteren çocuklara anne babanın ya da çevredeki yetişkinlerin yaklaşımı çok önemlidir. Çocuk bu bozukluktan dolayı cezalandırılmamalı, başkalarının yanında küçük düşürülmemeli ve sık sık tuvalete gitmesi sağlanmalıdır. Encopresisin iki şekilde tedavisi yapılmaktadır. Birincisi doğrudan tedavidir. Doğrudan tedavi olarak oyun terapisi, psikoterapi ya da grup

terapisi ile tanı doğrultusunda sürdürülen bir yöntemdir. İkincisi ise dolaylı tedavidir. Bu yöntemle aile terapisi, öğretmenle görüşme, çevre şartlarını iyileştirmeye yöneliktir.

2.1.2.11. Çalma

Kişinin kendisine ait olmayan bir şeyi izinsiz olarak alınmasına çalma denir. 3-4 yaşlarındaki çocuklar, kendilerinin olmadığını, almamaları gerektiğini bildikleri halde hoşlarına giden bir oyuncak, bir eşyayı alma isteklerine karşı koyamıyorlar. Bu çocuklarda “alma” ve “çalma” isteğini bir birinden ayırmak gerekmektedir. 5-8 yaşlarındaki çocuklar arkadaşlarının çok hoşlandıkları bir eşyasını (kalem, silgi vs.) ve annelerinin mutfakta duran bozuk paralarını aşırıdıkları görülmektedir. Çocuğun başıboş bırakılmış olması, belli kurallara alıştırmaması ve sevgi yoksunluğu çocukta çalma davranışının ortaya çıkmasına sebep olan etmenlerden bazılarıdır. Çocuk, sevgi yoksunluğunun yarattığı boşluğu, bilinç dışı savunma düzeneklerini işleterek, çaldığı eşya ya da parayla doyurmaya yönelmektedir. 5 yaşına kadar izinsiz olarak alınan eşyalar sorun oluşturmaz. Çocuklar başkalarına ait şeyleri alamayacaklarını öğrenmelidirler. Bunu öğretmenin en kolay yolu, çocuğun kendisine ait eşyaları olmasını sağlamak ve yeterince büyüyünce çocuğa harçlık vermektir. 5 yaşından sonra çalma, bir uyum ve davranış bozukluğu olarak görülmeli ve bunun bir alarm sinyali olduğu bilinmelidir. Çalmayı alışkanlık haline getirmiş kişilere “hırsız” denmektedir. Hırsızlığın yapısında saldırganlıkla yüklü davranışlar vardır. Çalma eylemi gösteren kişilerin saldırganlık duygularını ifade ediş tarzları farklıdır. Aynı zamanda bu tip çocuklar, çeşitli anti-sosyal davranışlarda gösterirler (Bakırcıoğlu, 2011, s.317; Yaşar, 2013, s.78; Yavuzer, 2012, s.256).

2.1.2.12. Tikler

Yörükoğlu (2013, s.316) ve Yavuzer (2012b), Tikleri, beden kaslarında irade dışı beliren aralıklı kasılmalar olarak tanımlamaktadır. Tikler, en çok yüz kaslarında görülür. Tiklerin en önemli nedenlerinden biri taklittir. Küçük yaşlarda çocuklar, ebeveynlerini, öğretmenlerini ve arkadaşlarının birtakım hareketlerini taklit ederken onların olumlu davranışlarını edindikleri gibi olumsuz ve kusurlu davranışlarını da edinebilirler. Edindikleri kusurlu davranışlar zamanla alışkanlık haline gelir ve otomatik olarak yenilenebilir. Tedirgin, kaygılı ve gergin çocuklar tik geliştirmeye daha çok yatkın

çocuklardır. Tikler, genellikle çocukların iç gerilimlerinin veya çatışmalarının öncüleri ya da açık belirtileridir. Bu çocukların anne babaları da genellikle titiz ve kuralcı kişilik özellikleri gösterirler.

2.1.2.13. Beslenme Bozuklukları

Fiziksel, fizyolojik, psikolojik ve sosyal etkenlerin katkısıyla ortaya çıkan biyopsikososyal sorunlar beslenme bozuklukları olarak adlandırılmaktadır. Beslenme bozukluklarının nedenleri incelendiğinde ailenin sosyo-demografik özellikleri, ebeveynlerdeki psikiyatrik bozuklukları ve belirtileri, çocuğun karakter özellikleri, anne çocuk etkileşimi ve bağlanma gibi konular değerlendirmeye alınmaktadır (Satter, 1986; Akt. Ünlü ve ark., 2006). Beslenme şeklinde kişisel ve ailesel alışkanlıkların etkisi büyüktür. Aşırı beslenme, yetersiz beslenmeye bağlı kötü beslenme veya yeterli besin alınmasına rağmen büyüme geriliği durumunda aile ilişkisini psiko-sosyal açıdan incelemek gerekmektedir (Barnee ve Curan, 1996; Akt. Güneş, 2008, s.36). Kırcaali ve ark. (2000), okul öncesi dönemdeki çocuğun normal düzen içerisinde günlük yaşamındaki etkinlik ve aktivitelerden dolayı çok yemek yediğini belirtmişlerdir. Çocuğa sağlıklı ve çeşitli besinler sunulduğunda o kendisi için yeterli olanı alır, çocuğa baskı yapmaya gerek yoktur. Çocuğa kendi damak zevkini ifade etmesi için olanaklar sunulmalıdır. Çocukla zıtlaşmak ve aşırı eleştirmek, çocuğun sağlıklı yemek yeme alışkanlıklarına ket vurabilir (Aslan, 2009, s.69).

2.1.3. Okul Öncesi Dönemde Görülen Davranış Problemlerine Neden Olan Faktörler

İnsan davranışlarının nedenleri ve amaçları vardır. Bireyler bir davranışı kendi yaşamlarında bireysel, bedensel, ruhsal ve sosyal açıdan bir denge sağlamak için yaparlar. Dışarıdan bakıldığında bize anlamsız ve bozuk gelen davranışların birey için anlamlı olabilir. Çünkü bireyi bu davranışı yapmaya zorlayan nedenler vardır (Çağlar, 1974, s.20).

Çocuklarda görülen davranış problemlerinin nedenlerini üç grupta toplamak mümkündür. Bunlar;

1. Biyolojik etmenler

2. Aile ile ilgili etmenler
3. Okul ile ilgili etmenler

2.1.3.1. Biyolojik Etmenler

Ankay'a (1992, s.83) göre, çocuklar doğuştan belirli bir biyolojik yapıdadır ve bu yapı içerisinde geniş bir davranış dağarcığına sahiptir. Beden yapısı, yaş, cinsiyet, mikroplar, kafa örselenmeleri, kromozom sapmaları gibi nedenler biyolojik etmenler arasında sayılabilir (akt.Dursun, 2010, s.12). Anne karnında bile farklı özelliklere sahip olan çocukların bir birlerinden farklı özelliklere sahip oldukları görülmektedir. Doğumdan sonra daha belirgin olan bu farklılıklar ve çocuğun doğuştan getirdiği özellikleri çok önemlidir. Çocuğun doğuştan getirdiği bu özellikler kısmen de olsa diğer insanların çocuğa nasıl davranacaklarını ve içinde yaşadığı çevreyi belirlemektedir. Çocuk doğuştan getirdiği karakterine uygun olmayan bir çevrede sürekli engellenirse bu onda kaygı yaratabilir. Çocuğun davranışlarında istendik sonuçlara çevresel faktörlerin uygun kullanılmasıyla ulaşılabilir. Burada önemli olan çocuğu iyi tanıyarak gereksinimlerini göz önünde bulundurmadır (Bayhan ve Artan, 2004, s.213-215).

2.1.3.2. Aile ile İlgili Etmenler

Gander ve Gardiner (2010), çocuğun dünyaya gelmesinden itibaren ilk karşılaştığı toplumsallaşma kurumu aile olduğunu belirtmiştir. Toplumsallaşma sürecinin temelini ebeveyn çocuk ilişkilerinde, ebeveynin çocuğa ilişkin bakım ve eğitimini içeren ana baba davranışları ve çocuğun bu davranışlara ilişkin algısı oluşturmaktadır. Çocukların bağımlı davranış gösterme derecesi, disipline gereksinim duyma derecesi, disiplinin türü ve çocukların buna tepkisi, hepsi toplumsallaşma süreciyle yakından ilişkilidir.

Anne babaların olumlu ve olumsuz davranışları çocuğu etkilemektedir. Toplumsallaşma süreci içerisindeki çocuklarda görülebilecek davranış problemlerinin ebeveyn çocuk ilişkisine bağlı olmaktadır. Ebeveynlerin çocuklarını yetiştirirken gösterdikleri tutum ve davranışlar çocuğun davranışlarını etkilemekle kalmayıp aynı zamanda tutum ve davranışlarıyla çocuklar için özdeşim modeli oluşturmaktadırlar. Çocuğun cinsiyeti, sağlık durumu, doğum sırası, ailenin gelir düzeyi, anne babanın fiziksel ve duygusal

durumu, çocuğun istenen ve planlanmış bir bebek olmaması gibi özellikler anne baba tutumlarını etkilemektedir (Bayhan ve Artan, 2004, s.213; Yörükoğlu, 2013, s.126).

İhmalkâr ya da ilgisiz ebeveynleri, Dahlenberg ve Potter (2001), çocuklarının ihtiyaçlarına ve isteklerine karşı duyarsız bir şekilde davranan kişiler olarak tanımlamışlardır. Ebeveynlerin terk etmesi ve iletişimsizliği, çocuğun psikolojik durumu üzerinde yıkıcı etkiler oluşturabilmektedir. Çocuğun bir takım davranış problemleri yaşamasına ve saldırgan davranışlara da yine ebeveynlerin çocuklarına karşı ilgisizliği neden olabilir (Boulter, 2004).

2.1.3.3. Okul ile İlgili Etmenler

Çocuğun yaşamında aileden sonra önemli bir yeri olan ve günlük yaşamının büyük bir kısmını geçirdiği, çocuğun gelişiminde büyük yeri olan sosyal çevre ile olan ilişkilerinin yoğun yaşandığı yer okuldur. Eğitim ve öğretim süreci aynı zamanda insanı başarılı bir toplumsallaşmaya ulaştırma sürecidir. Okulun toplumsallaşma işlevini herhangi bir sebeple yerine getirememesi, çocuğun başarısını, çevresine uyumunu gelişimini ve ruh sağlığını olumsuz yönde etkileyecektir. Yetersiz, eksik ve yanlış eğitim çocukta birçok sorunun kaynağı olabilir (Terzi, 2009, s.14).

Kırkıncıoğlu (2003, s.105) ve Zirpoli (2005, s.403), okulda çocuğun ruh sağlığını etkileyen faktörler; öğretmen, program, disiplin, yönetim, personel, akran ilişkileri ve fiziksel şartlardır. Uygunsuz davranışların gelişimini önleme ve etkili uygun sosyal davranışları öğretmek için en iyi zaman erken çocukluk dönemidir. Erken çocukluk döneminde olumlu ve olumsuz davranışlar öğrenilir. Örneğin, çalışmaya karşı öfke davranışını erken yaşlarda öğrenen çocuklar, çocukluk dönemi boyunca ve yetişkinlik döneminde bu davranışları göstermeleri muhtemeldir. Çocukluk döneminde olumlu davranışları pekiştirerek ve olumsuz davranışları da görmezden gelerek, çocuklarda davranış öğretimi sağlanabilir (Terzi, 2009, s.15).

Okul öncesi dönemde çocuklar sözlerden çok gözlemlerle öğrenirler. Bundan dolayı bu dönemin eğitiminde çocuğun yanında yer alan yetişkinlerin örnek davranışlar sergilemesi önemlidir. Kaliteli bir okul öncesi eğitim için, okullarda verilen programların uygulayıcısı olan öğretmenlere çok önemli görevler düşmektedir. Okullarda çocukların gelişim özelliklerini bilen, çocukları seven ve çocukların gelişim

özelliklerine uygun eğitimsel yaklaşımları gösterebilecek bilgi ve beceri düzeyine sahip öğretmenlerin olması gerekmektedir. Çocukların edindiği erken çocukluk deneyimleri, öğretmenlerin ve okul personelinin yeterliliğiyle yakından ilişkilidir (Taba ve ark., 1999). Okullarda öğretmenlerden beklenen görevlerden en önemlisi çocuğu psikolojik olarak rahatlatması ve olumlu davranışlar sergilemesi için örnek olmasıdır.

2.2. Okul Öncesi Dönemde İletişim

2.2.1. İletişimin Tanımı

İletişim sözcüğünün İngilizcedeki karşılığı olan ‘communication’, Latince benzeşenlerin oluşturduğu ortaklık ya da topluluk anlamına gelen ‘communis’ kökünden türemiştir. Bu etimolojik bulguya dikkat çeken Oskay, iletişimi; birbirlerine ortamdaki nesnelere, olaylar ve olgularla ilgili değişimleri haber veren, bunlara ilişkin bilgileri birbirine aktaran, aynı olgular, nesnelere ve sorunlar karşısında benzer yaşam deneyimlerinden kaynaklanan, benzer duygular taşıyıp bunları birbirine ifade eden insanların oluşturduğu topluluk ya da toplum yaşamı içinde gerçekleştirilen tutum, yargı, düşünce ve duygu bildirimleri olarak tanımlar (Oskay, 2005; Akt. Erdem, 2011, s.6).

Adair (2013, s.13) iletişimi, bir kişinin diğer kişiyle bağlantı kurma yoluyla kendini anlatması ve anlamların insanlar arasında ortak sembollerin kullanılmasıyla yer değiştirdiği bir işlem olarak tanımlanmıştır.

Arabacı (2011, s.9) ise iletişimi, insan yaşamında, duygu, düşünce ve bilgilerin aktarılması amacıyla, sözlü, sözsüz ve yazılı yöntemlerden yararlanılarak belirlenen hedefe ulaşma ve bu hedeflerle dinamik bir etkileşim içinde bulunarak karşılıklı duygu, düşünce ve bilgileri paylaşma, ilişkileri düzenleme ya da davranış değişikliği yaratma süreci olarak tanımlamıştır.

2.2.2. İletişim Unsurları

Kaynak, mesaj, kodlama ve kod açma, kanal, hedef, algılama ve değerlendirme ile geri bildirim unsurları etkileşimli iletişim sürecini oluşturmaktadır.

2.2.2.1. Kaynak

Mesajın oluştuğu ve bunu hedef birime gönderen birimdir. Bu nedenle kaynak birime kaynak kişi, gönderici ya da verici de denir. İletişim sürecinde iletişimi başlatan birimdir. İletişimde, kaynak birimin paylaşmak istediği bilgisini, becerisini, duygusunu, düşüncesini ya da sorunun hedef birime doğru olarak aktarılması çok önemlidir. Bunun için mesajı oluşturan sembollerin iyi seçilmesi, alıcının anlayacağı şekilde kodlanması, uygun şekilde sıralanması ve düzenlenmesi gerekir. Ayrıca kelime ve cümlelerin ifade ettiği anlamı tamamlayıcı jest, mimik ve duygusal içeriklerin belirlenmesi gerekir (ağdaş, 2012, s.7).

2.2.2.2. Mesaj

Kaynak birimdeki içeriğin, bir seçim sürecinden geçirilmiş ifadesidir. Mesaja rnek olarak, kişilerin karşılıklı konuşurken birbirlerine söyledikleri sözler verilebilir. Mesajlar szli olabildikleri gibi sözsüz mesajlar da vardır. Beden dilinde kullandığımız yüz ifadeleri, el kol hareketleri birer mesajdır (Cüceloğlu, 2013, s.70).

2.2.2.3. Kodlama ve Kod Açma

Çağdaş (2012,s.13) ve Zıllıoğlu (2010,s.103), mesajın işaret haline dönüştürülmesinde kullanılan simgeler ve bunlar arasında ilişkileri düzenleyen kuralların tümüne “kod” adı verildiğini söylemektedir. Szli ve sözsüz diller birer koddur. Yüz ifadeleri, el kol hareketleri, konuşma tarzı, ses tonu, kelimeler arasındaki sessizlik de kişiler arası iletişimde kullanılan kodlardır.

Bir düşüncenin, duygunun, tutumun ya da tanının iletme hazır bir ileti biçimine dönüştürülmesine kodlama denir. Kodlanarak gelen mesajın içeriğini yeniden elde etmek için yapılan çözümlene sürecine “kod açma” denir. Kodlama kaynak birim, kod açma hedef birim tarafından yapılır. İletişim sürecinde, iletişimin yapıldığı yer, zaman ve yaş gibi faktörler kodu oluşturmada olduğu gibi kodu amada da etkilidir. İletişim başarısı, mesajın kod aşımının göndericinin kodladığı şekilde yapılmasına bağlıdır (Güler, 1991; Akt. Çağdaş, 2012, s.14).

2.2.2.4. Kanal

Kaynak ve hedef birimler arasında yer alan ve işaret haline dönüşmüş mesajın gitmesine olanak sağlayan yola kanal adı verilir. İletişimde kullanılan kanal sayısının artırılmasıyla etkili iletişim sağlanır. Çünkü bir mesaj, hedef birim tarafından ne kadar çok kanaldan alınır, o kadar kolay ve doğru olarak anlaşılır. Bu nedenle mesaj görme, işitme, dokunma, koklama, tatma vb. duyu organlarının birkaçına birden hitap etmelidir. İnsanların iletişim kanalları beş duyu organlarıdır (Cüceloğlu, 2013, s.73; Çağdaş, 2012, s.11).

2.2.2.5. Alıcı (Hedef) Birim

Mesajın gönderildiği birimdir. İletişim sürecinin bir ucunda kaynak birim, diğer ucunda ise mesajın alıcısı olan hedef birim vardır. Hedef birim, gelen mesajın türüne göre farklı alıcılar kullanır. Sözlü mesaj geldiğinde işitme sistemi, görsel mesaj geldiğinde ise, görme sistemi alıcı olarak kullanılır. Mesaj, dokunma, koku gibi işaretler aracılığıyla gönderilirse, o zaman cilt ve burun gibi, ona uygun bir alıcı sistem iletişimi sağlar (Cüceloğlu, 2013, s.73; Çağdaş, 2012, s.9).

2.2.2.6. Geri Bildirim

Kaynak kişi için önemli olan, yolladığı mesajın alıcı tarafından kendi zihnindeki gibi, ya da ona çok yakın şekilde, aslından saptırılmadan anlaşılmasıdır. Bunun ne ölçüde gerçekleştiği ancak alıcının mesajın içeriğine karşı gösterdiği tepkilerden anlaşılabilir. Mesajın anlaşılıp anlaşılmadığı geribildiriminden değerlendirilmesi ile anlaşılır. Alıcının kaynak kişiye gösterdiği tepki, yanıt ve ipuçlarına geribildirim denilmektedir (Özgüven, 2010, s.21).

2.2.3. İletişim Türleri

İletişim türleri, sözlü iletişim, sözsüz iletişim ve yazılı iletişim olarak üç ana başlıkta toplanmaktadır.

2.2.3.1. Sözlü İletişim

Tutar (2003, s.67), Çağlar ve Kılıç (2011, s.19) ve Güngör'e (2011,s.39) göre, sözlü iletişim seslerin sözcüklere dönüşmesiyle gerçekleşen iletişimdir. Bu iletişim türünde etkili araç ise dildir. Sözlü iletişim, konuşma dili olarak da adlandırılır. Sözlü iletişim; telefonla yapılan konuşmalar, resmi konuşmalar, yüz yüze görüşmeler, toplantılardaki konuşmalar, halka hitaplar, sözlü hitaplar ve eğitim kursları gibi farklı formatlarda gerçekleştirilebilir.

İnsanın duygu, düşünce, izlenim ve tasarımlarını sözle bildirmesine sözlü iletişim diyebiliriz. Sözlü iletişim “dil” ve “dil ötesi” olmak üzere iki alt sınıfa ayrılmaktadır. İnsanların karşılıklı konuşmalarını, dille iletişim olarak kabul edebiliriz. Kişiler ürettikleri bilgileri birbirlerine dille iletişim yoluyla ileterek anlamlandırırılar. Dil ötesi iletişim, ses tonu, sesin hızı, şiddeti, hangi kelimenin vurgulandığı, duraklamalar vb. özelliklerdir. Dille iletişimde kişilerin “ne söyledikleri” dil ötesi iletişimde ise “nasıl söyledikleri” önemlidir (Polat, 2009, s.35).

2.2.3.2. Sözsüz İletişim

İletişim yalnızca sözcüklerle sınırlı değildir. İletişimin diğer bir önemli boyutunu da sözsüz iletişim oluşturmaktadır. Sözel olmayan ya da sözsüz iletişim, susma, ses tonu-vurgu, beden dili (yüz ifadesi, göz teması,, jestler ve mimikler gibi), mekan kullanımı, renk ve giyim kuşam kodları aracılığıyla gerçekleşir. Sözsüz iletişimin iki ana işlevinden birincisi sözlü iletişimin içeriğini belirlemek; diğeri de doğrudan anlam iletmektir (Ergül, 2009, s.102).

Arabacı (2001, s.18) ve Dutta'na (2011, s.10) göre, sözsüz iletişim, çoğu kez alıcı üzerinde sözlü iletişimden daha fazla etki bırakır. İletişim sürecinde beden dili, ses ve sözcüklerin etkilerini ortaya çıkarmak için yapılan bir araştırmada, kişinin duygularını ifade ederken iletişiminin %55'ini beden diliyle, %38'sini ses tonlamasıyla ve sadece %7'sini de kelimelerle gerçekleştirdiği ortaya çıkmıştır. Bu da, duygu ve düşüncelerimizin çoğunu (%93) sözsüz bir şekilde ifade ettiğimiz ve kullandığımız kelimelerde duygularımızın sadece %7'sini aktardığımız anlamına gelir. Gabbott ve Hogg (2001) sözsüz iletişimi dört gruba ayırmıştır. Araştırmacılara göre duruş mesafesi

(proxemics), beden duruşu-beden hareketleri (kinesics), göz teması (oculesics) ve ses tonu (vocalics) sözsüz iletişimin ana unsurlarıdır.

Poon Teng Fatt (1998) de sözsüz iletişimi, davranışsal/kişilerarası iletişim ve çevresel olmak üzere iki boyut üzerinden tanımlamaktadır. Kişilerarası iletişim; beden duruşu, duruş mesafesi, el/kol/baş hareketi, mimikler, göz teması, ses tonu ve bireyin diğerlerine kıyasla duruş yönü gibi konuları içerirken; çevresel iletişim ise kişinin çevresinden çıkardığı anlamlarla ilgilidir. Araştırmacı özellikle çevresel iletişime dikkat çekerek, yapay olan yani parfüm, giyiniş tarzı, takı-mücevher kullanımı ile doğal çevreyi yansıtan ışıklandırma, mobilya, koku, ısı, müzik gibi unsurların da en az diğer unsurlar kadar önemli olduğunu söylemiştir (Akt. Erkuş, 2009, s.10).

Sözsüz iletişim toplumsal yaşamda insanın kazandığı ve kendine mal ettiği kişilik özelliklerini ve ilişkide bulunduğu diğer insanlara ifade stiline bir parçasını anlatır. Aynı şekilde sözsüz iletişim sosyal ilişkilerin düzenlenmesinde; duyguları iletme, konuşmanın düzenlenmesine yardım etme, sözü pekiştirme, sözü yadsıma, sözü tamamlama, vurgu yapma ve sözün yerini alma gibi önemli işlevlere sahiptir (Erdoğan, 2011, s.289).

2.2.3.3. Yazılı İletişim

Mesajın yazılı olarak sembollerle aktarılmasına yazılı iletişim denilmektedir. Yazılı iletişimin olabilmesi için okuma, yazma ve yazılanı anlayabilme becerilerinin olması gerekir. Yazılı iletişim mektup, kart, davetiye, telgraf, faks, kısa mesaj, e-posta gibi kişilerarası olabileceği gibi; iş yaşamının gerektirdiği kurum içi yazılı iletişim biçimleri de olabilir. Yazılı iletişim, insanların anlaşılması zor gelen yerleri tekrar gözden geçirmelerine ve bilgiyi kendi hızlarında sindirmelerine yardımcı olur. Yazılı iletişim kalıcılık, biçimsellik ve değişmezlik gibi üstünlüklere sahiptir ancak yazılı iletişimde anında geri bildirim alınmaz. Yazılı iletişim, sözlü iletişime göre alıcının onu okuması, yorumlaması ve yanıtlaması nedeniyle gecikmeli olarak kurulur (Aziz, 2010, s.45; Can ve ark., 2006, s.348).

2.2.4. İletişim Engelleri

İletişim engelleri, bir mesajın verilmesini ve alınmasını olumsuz yönde etkileyen engellerdir (Tutar ve Yılmaz, 2005, s.71).

Yazıcı ve Gündüz (2010)'e göre, iletişimle ilgili alan incelendiğinde, iletişimde engel oluşturan değişkenlerin çeşitli yazarlarca değişik şekillerde ifade edildiği görülmektedir. İletişim engellerini, Mosley, Megginson ve Pietri (2001), hiyerarşi kademeleri, otorite ve statü, uzmanlaşma ve bununla ilgili mesleki dil; Eren (2001), kişisel engeller, dil güçlükleri, dinleme yetersizliğinden doğan güçlükler, ifade açıklığının bulunmamasından doğan engeller ve geri beslemeden doğan güçlükler; Sayers, Bingamın, Graham ve Wheeler (1993), kesintiler, zaman kısıtlaması, bilgi eksikliği geçmiş deneyimler, fiziksel uzaklık, örgütsel uzaklık, çok az ya da çok fazla ilgi, kişisel ihtiyaç ve beklentiler, seçici algılama, önyargı ve varsayımlar; Solmuş (2004), fiziksel mesafe, bakış açısındaki farklılıklar, kararlara/yargılara varma, anlamsal problemler, süzgeçten geçirme, grup içi dil, seçici dinleme, statü farklılıkları, zaman baskısı, göndericinin kredisi, aşırı iletişim yükü; Demir (2003), iletişimin bireysel engelleri, süzgeçten geçirme, seçici algılama, gürültü, duygular, dil, dürüstlük ve güvenilirlik, aşırı bilgi yükleme, zaman ve yer, iletişim ortamı, statü farklılıkları ve Sullivan ve Glanz (2000) ise yargılama (eleştirme, ad takma ve etiketleme, tanı koyma-dinleme yerine hareketleri analiz etme, değer biçici biçimde övme), çözümler (emir verme, tehdit etme, ahlak dersi verme veya vaaz çekme, uygunsuz sorular veya işine karışmalar, öğüt verme, ders verme), başkalarının ilgisinden kaçma (dikkatini başka yöne çekme, sapma, güven verme, geri çekilme, iğneleme) olarak nitelendirmişlerdir.

Genel olarak baktığımızda iletişimi bozan ya da kesintiye uğratan etkenler arasında, kişisel ve psikolojik engeller, fiziksel uzaklık ve zaman baskısı gibi unsurlar yer almaktadır.

2.2.4.1. İletişimin Kişisel Engelleri

Kişisel engellerin başında güven ve güvensizlik problemi gelmektedir. Alıcının mesajı gönderen kaynağa karşı bir güveni yoksa gönderilen mesajı değiştirebilir; ya da ihmal edebilir. Başka bir ifadeyle, kaynak ve alıcının kişilikleri, birbirlerine karşı tutumları, inançları, güvenleri, önyargıları gönderilen mesajların farklı anlamlara gelecek şekilde

değerlendirilmesine ve dolayısıyla yanlış anlaşılmalara neden olmaktadır. Bilindiği gibi gerek kaynak ve gerekse alıcının amaçları, ihtirasları, tutkuları, kültür düzeyleri, beklentileri, hisleri, değer yargıları, alışkanlıkları ve zevkleri birbirinden farklıdır. Bu farklılıklar, mesaj oluştururken ve mesaj algılanırken dikkat edilmediği zaman iletişim sorununa yol açabilir (Karaçor ve Şahin, 2004).

İletişimin kişisel engelleri; dil ve anlatım güçlüğü, dinleme ve algılama yetersizliği, bilgi eksikliği, statü farklılıkları, yaş ve cinsiyet farklılıkları ve kültürel nedenler olmak üzere altı grupta incelenmektedir.

2.2.4.1.1. Dil ve Anlatım Güçlüğü

Dil güçlüğü, alıcının mesajın anlamını olduğundan farklı algılanmasından kaynaklanan bir iletişim engelidir. Diğer yandan algılamadaki seçicilik bazı mesajların veya mesajın bir kısmının bilerek ya da bilmeyerek algılanmaması ile ilgilidir (Uztuğ, 2009, s.210; Akt. Yazıcı ve Gündüz, 2010, s.41).

2.2.4.1.2. Dinleme ve Algılama Yetersizliği

Kişiler farklı olaylara, durumlara, bilgilere ilgi gösterebilmekte; ya da aynı olay veya durumları farklı düzeyde algılamaktadırlar. Bu nedenle yanlış ya da eksik algılamalar sonucu iletişimde engeller ortaya çıkabilmektedir. Diğer bir ifadeyle alıcının seçici algılaması nedeniyle iletilen mesajın göndericisinden bağımsız olarak mesajı algılayabilmekte ve algıladığı şekilde tepkide bulunmaktadır. Bu nedenle de toplam iletişim başarısı algılayanın ne algıladığına bağımlı olarak gerçekleşmektedir (Sabuncuoğlu ve Gümüş, 2008, s.180).

2.2.4.1.3. Bilgi Eksikliği

Yetersiz bilgi, kaynak ile alıcı arasında bir engel durumudur. Gönderilen mesajı anlamayan biri, duruma göre ya anlamadığı yerleri aklından doldurur ya da anladığı biçimiyle harekete geçer. Her iki durumda da iletişim amacına uygun olarak gerçekleşmemektedir. Bilgi eksikliğinden kaynaklanan iletişim engelini ortadan kaldırmak için, kaynak ile alıcının mesajla ilgili yeterli bilgiye sahip olmaları gerekmektedir. Özellikle kaynağın, verdiği mesaj hakkında bilgi eksikliği

bulunmamalıdır. Yeterince bilgilenmediklerinden dolayı eksiklikleri görülen yönetici ve öğretmenlerin bu konulardaki eksikliklerinin giderilmesinde, deneticilerin, tam anlaşılır düzeyde bilgilendirme yapmaları gerekmektedir (Yazıcı ve Gündüz, 2010, s.48).

2.2.4.1.4. Statü Farklılıkları

Bıçakçı (2002, s.71-73), Tutar (2005, s.79) ve Mısırlı'ya (2007, s.31) göre statü, bir toplumsal sistem içerisinde bireyin elde ettiği yer ve bulunduğu konumdur. Kişiler arasındaki statü farklılıkları, kişiler arası iletişimin yönünü ve sıklığını belirleyen en önemli faktörlerden biridir (Akt. Arabacı, 2011, s.26).

2.2.4.1.5. Yaş ve Cinsiyet Farklılıkları

Hogg ve Vaughan (2007, s.629) ve Trenholm'a (2005, s.89) göre, kuşaklar arası iletişimde, yaş faktörünün çeşitli sorunlara neden olduğu, bireylerin fiziksel ve psikolojik durumlarını etkilediği çeşitli araştırmalarda ortaya konulmuştur. Yapılan araştırmalarda, gençlerin, yaşlı insanların kendi konuşma tarzlarına uyum sağlayamadıklarından şikâyetçi oldukları ve onlarla olan konuşmalarında bebeksi ifadeler kullandıkları, yaşlıların ise bu durumu aşağılayıcı olarak nitelendirdikleri belirlenmiştir. Aile içi iletişimde cinsiyet farklılıklarını belirlemeye yönelik olarak yapılan araştırmalarda da, kadınların ve erkeklerin iletişim biçimlerinde cinsiyetten kaynaklanan farklılıkların olduğu ortaya konulmuştur. Araştırmalar, kadınlar ve erkekler arasında, konuşma süresi, konuşma konuları, kelime kullanımı, gramer yapısı, sıra bekleme, konuşmayı yönetme, espri yeteneği ve açıklık gibi konular bakımından iletişimsel farklılıklar olduğunu ortaya çıkarmıştır. Aynı konuşma biçimleri kadınlar ve erkekler için farklı anlamlara gelebileceği ve farklı işlevler görebileceği için, cinsiyetler arasında iletişim kopukluğu olması kuvvetli bir olasılık olarak görülmektedir (Akt. Arabacı, 2011, s.27).

2.2.4.1.6. Kültürel Farklılıklar

Sosyo-kültürel yapı insanların davranışlarına, kişiliklerine, bilgi düzeyine, hünerlerine, alışkanlıklarına ve iletişim yeteneklerine yön veren önemli faktörlerdendir. İnsanların içinde yaşadığı ortam ve kültürel değerler kullandığı dile de yansımaktadır. Bunun sonucu olarak kelimelere verilen anlamların farklılaştığı bir gerçektir. Somut ve soyut

düşünme ve yorumlama da kültürel yapıyla ilişkilidir. Dolayısıyla iletişim kurmak istenilen bireyin sosyo-kültürel yapısına uygun kelimeler seçmek gerekmektedir (Karaçor ve Şahin, 2004).

2.2.4.2. İletişimin Psikolojik Engelleri

Kaynak ve alıcının iletişim esnasındaki psikolojileri de etkili bir iletişim açısından çok önemlidir. Örneğin alıcının içinde bulunduğu psikolojik durumu kaynak hakkında bir takım önyargıları beraberinde getirebilir. Bu durum gönderilen mesajın ya hiç algılanmamasına ya da bilerek yanlış anlamlandırılmasına neden olabilir (Karaçor ve Şahin, 2004).

2.2.4.3. Fiziksel Uzaklık

İnsanlar arasındaki fiziksel uzaklık bir iletişim engeli olarak görülebilir. Burada sorun, uzaklığın ortaya çıkardığı güçlüklerin farkında olmak ve böylece iletişim sürecini kontrolümüz altındaki kısmından en iyi şekilde yararlanabilmektir. Fiziksel mesafe çok uzak tutulduğunda iletişimi engellediği gibi, gereğinden yakın olması da kişilerin özel alanına girmeye neden olduğu için huzursuzluk yaratabilir (Yazıcı ve Gündüz, 2010, s.49).

2.2.4.4. Zaman Baskısı

Sayers ve ark. (1993, s.13) ve Demir'e (2003, s.155) göre, hem kaynağın hem de alıcının zamanının kısıtlı olması her zaman ortaya çıkan bir engeldir. Bir mesajı gönderirken, alıcının zaman konusunda sıkıntısının olup olmadığını anlamaya çalışmak ve bu sıkıntıyı dikkate almak önemlidir. Kötü yer ve zaman seçimi iletişim kaybı ile sonuçlanır. Bu nedenle mesajları gönderirken alıcı için en doğru zaman ve yer seçilmelidir. Kısa zamana sıkıştırılarak verilen birçok bilgi doğal olarak alınamayacak ve önemli bir kısmı atılacaktır. Bu da ciddi bir iletişim engeline neden olacaktır (Akt. Yazıcı ve Gündüz, 2010, s.46).

2.2.5. Aile İçi İletişim

Aile içi iletişim, birbirlerine karşı rolleri ve maskeleri bir kenara bırakmış, doğrudan benlikleri arasında iletişim kuran tarafların gerçekleştirdiği bir iletişimdir (Güven,

2013). Aile içi iletişim veya çocukların ana-babayla, birbirleriyle, eşlerin birbirleriyle ve çocuklarıyla olan iletişimi, çocukları anlamada, duygu ve düşüncelerini birbirlerine aktarmada özel bir önem taşır. İletişim, insanların sizi tanınmasına ve karşılıklı anlayış oluşturmaya izin vermektedir. Özellikle iletişim süreci aile içerisinde çocuklara karşı takınılacak tutum açısından daha da büyük öneme sahiptir (Çamdibi, 1999, s.137; Akt. Apaydın, 2001, s.325).

Rose (1994) ve Washington (2001)'a göre, Ailede sağlıklı iletişimin varlığı, aile üyelerinin birbirlerini anlamalarını sağlar ve aralarında kuvvetli bir bağ oluşturur. Ayrıca çocuklara doğru iletişimi öğretir. Aile içi sağlıklı iletişimin varlığı, ailenin diğer kişilerle ilişkilerini de olumlu yönde etkiler. Bireycilik, bencillik, paylaşamama, öfke, yargılama, kötümserlik, yalnızlık duygusu azalır. Böyle bir ailede karşıdakini anlamaya çalışma, birlikte karar verme, hatalara karşı tolerans ve sevgi hâkimdir. Sağlıklı iletişimin var olduğu ailelerde tek otoriter güç olmaz. Bu güç uygun yer zamanda üyelerce paylaşılır. Sağlıklı iletişim kurabilen ailelerde kriz ve stresle baş etmek kolaylaşır (Akt. Tezel, 2004, s.2).

Arabacı (2011, s.39) anne-baba ve çocuk arasındaki ilişkinin sağlıklı olabilmesi, öncelikle anne babanın kendi aralarındaki ilişkinin sağlıklı olmasına bağlıdır. Aile ortamında anne babanın birbiri ile iletişimi çocuğu, çocuğun anne ile iletişimi babayı, çocuğun babayla iletişimi de anneyi etkilemektedir. Anne-babaları ile sağlıklı iletişim içinde olan çocukların, akranlarına göre daha az endişeli tavır sergiledikleri ve arkadaş ilişkilerinde daha başarılı oldukları da gözlenmiştir.

Güven (2013) ideal bir aile içi iletişimde olması beklenen bazı ilkeler olduğunu söylemiştir. Bu ilkeler mutlu ve huzurlu bir aile ortamının oluşması için son derece önemlidir. Bu ilkeler şunlardır;

2.2.5.1. Kendini Tanıma

Aile bireylerinin birbirleriyle iletişim kurarken kendini tanımaya özen göstermeleri sağlıklı bir aile içi iletişimin temel şartıdır. Eşler arasındaki iletişim, ebeveyn çocuk iletişimi veya kardeşler arasındaki iletişimde tarafların kendi “ben”lerinden haberdar olmaları birçok sorunun başlamadan çözülebilmesini sağlar (Güven, 2013).

2.2.5.2. Aile Bireylerini Tanıma

Aile bireylerini tanıma kendini tanıma kavramından bağımsız değildir. Kendini tanıma, başkalarını tanıma ile, başkalarını tanıma da kendini tanıma ile mümkün olabilir. Aile içi iletişimde her üye zaten kan bağıyla bağlı oldukları ve aynı mekânı paylaştıkları için birbirlerini tanıdıkları düşünülebilir. Ancak insanların birbirlerini tanımaları yüzeysel bir farkındalık olmayıp içinde bulunulan zaman içinde duygu ve düşünceleri paylaşmak demektir (Cüceloğlu, 2013) Sağlıklı bir aile içi iletişimde birbirlerinin duygu ve düşüncelerinden sürekli olarak haberdar olan bir başka ifadeyle birbirlerini tanıyan bireylerin olması son derece önemlidir (Güven, 2013).

2.2.5.3. Etkili Dinleme

Konuşana karşı açık olmak, dinlemeye hazır olunduğu mesajı vermek, gerilim ve sabırsızlık işaretlerinden kaçınmak, göz teması, baş hareketleri ve uygun yüz ifadeleri gibi bağlarla iletişimin devam ettiğini hissettirmek ve tamamen anlayıncaya kadar söylenenlerden yargı çıkarmamak etkili bir dinlemenin önemli unsurlarıdır (Hartley, 2010). Bu unsurlar aile içi iletişimde bireylerin birbirleriyle iletişim kurmada ve birbirlerini rahatça anlamalarında oldukça önemlidir (Güven, 2013). Anne-babaların çocukları ile etkili bir iletişim kurabilmeleri, konuşmaya olduğu kadar dinlemeye önem vermeleriyle mümkündür. Çocukla iletişimde ve onun sorunlarını çözmede önemli olan çocuğa konuşması için uygun ortamı hazırlamak ve onu dinlemektir (Çağdaş, 2012, s.43).

2.2.5.4. Empati Kurmak

Rogers (1970 ve 1983) empatiyi, bir kişinin kendisini karşısındaki kişinin yerine koyarak olaylara onun bakış açısıyla bakması, o kişinin duygularını ve düşüncelerini doğru olarak anlaması, hissetmesi ve bu durumu ona iletmesi sürecidir (Dökmen, 2006, s.73). Anne-babaların çocuklarıyla empati kurabilmeleri için kendilerini çocuğun yerine koymaları ve olaylara onun bakış açısı ile bakmaları gerekir. Bunun içinde çocuğun rolüne girerek olaylara onun gözlüklerinin arkasından bakmak gerekir (Dökmen, 2006, s.80). Aile içi iletişimde aile bireylerinin empati kurabilen bireyler olabilmeleri sağlıklı aile ortamı oluşturur (Güven, 2013).

2.2.5.5. Ben Dili Kullanma

Anne-babalar, çocukları ile sağlıklı ve etkili iletişim kurabilmek için çocuklarına sen dili yerine ben dili ile mesaj göndermelidirler. Ben dili ile konuşmak kişinin kendisinden bahsetmesi ya da kendisini övmesi demek değildir. Ben dili; anne babanın çocuğun kabul etmedikleri davranışının tanımını yapan, bu davranışın kendilerini somut olarak nasıl etkilediğini ve ne tür duygular yaşattığını açıklayan dürüst ve sorumlu bir kızgınlık ifadesidir (Çağdaş, 2012, s.103). Ben dili ile gönderilen mesajlar bireyin duygularını, düşüncelerini ve deneyimlerini aktaran ifadelerdir. Aile içi iletişimde ben dili kullanımı sağlıklı iletişim ortamlarını oluşturur (Güven, 2013).

Sonuç olarak, anne-babaları ile sağlıklı iletişim ve etkileşim içinde olan çocuklar, karşılaştıkları sorunlar karşısında duygu ve düşüncelerini diğer insanlara daha uygun yollarla ifade edebilirler. Anne-babaların çocuklarıyla sağlıklı ve etkili bir iletişim kurabilmeleri için kendilerine güvenli, kendilerine ve çocuklarına karşı saygılı, çocukların sorunlarına karşı duyarlı, işbirlikçi, çocuklarının duygu ve düşüncelerini paylaşabilen ve kabul edici bir tutum içinde olmaları önemlidir. Çocuklarda olumlu iletişim becerilerinin gelişimi, büyük ölçüde, onlarla hem konuşma; hem de dinlenme alıştırmaları yapılmasına bağlıdır. Bu doğrultuda, özellikle aile ortamında, çocukların dil becerilerinin gelişimi için, çocukları dinleme, çocuklara hakkında konuşmaları için materyal verme, ikili ya da daha büyük gruplarda kendileri ile ilgili konuşmayı teşvik etme, başkalarını dinleyebilmeleri için fırsat yaratma veya ortam hazırlama, açıklamaları anlamalarına yardım etme gibi etkinlikler yapılabilir. Aile ortamında sağlıklı iletişim bağının kurulması, çocuğun gelişiminin ve kişiliğinin olumlu bir şekilde desteklenmesi ve aile bireyleri arasındaki ilişkilerin düzenlenmesi bakımından, hem anne-babalar hem de çocuklar için çok önemli ve gereklidir (Arabacı, 2011, s.38).

2.2.6. Anne-Baba-Çocuk İletişimi

Anne-baba ile çocuklar arasında etkili bir iletişim kurulması çocuğun gelişimleri için çok önemlidir. Etkili bir iletişim, aile üyelerinin karşılıklı olarak birbirlerinin düşüncelerini ve duygularını anlamalarını sağlar; işbirliği, yardımlaşma ve paylaşma davranışlarına yol açar; çocukların gelişmesi için uygun bir ortamın oluşmasına neden olur. İyi bir iletişimin gerçekleştiği aile ortamında çocuklar özerk ve bağımsız bir kişilik

geliştirirler; düşüncelerini ve duygularını açıklama özgürlüğü ve alışkanlığı kazanırlar. Buna karşılık etkili bir iletişimin oluşturulamadığı, iletişim engellerinin yer aldığı bir aile ortamında çocukların gelişimi engellenir. Çocuklar özgürce düşünemeyen, düşüncelerini ve duygularını açıkça dile getiremeyen bağımlı bir birey olurlar; ileride çeşitli sorunlarla ve uyum güçlükleriyle karşılaşır (Sürücü, 2005, s.175).

Anne-baba-çocuk iletişimi, hem çocuk hem de anne-babalar için çok önemlidir. Erken çocukluk dönemindeki çocuklar nasıl iletişim kuracaklarını öncelikle anne-babalarını izleyerek ve sonuçları gözleyerek yeni davranışlar oluştururlar. Sağlıklı bir anne-baba-çocuk iletişimde, iletişim dolaysız ve açıktır. Anne-babaların çocuklarına doğru ve etkili mesaj verebilmesi için iletişim kurma yöntemlerini bilmeleri ve bazı kurallara dikkat etmeleri gereklidir. Bu kuralların başında ise; çocuğu kabul etmek, kendini çocuğun yerine koyarak düşünmek ve dürüst olmak gelmektedir (Arabacı, 2011, s.39).

İyi bir çocuk yetiştirmek isteyen ebeveynlerin, öncelikle etkin iletişim becerilerini geliştirmiş olmaları ve çocukla iyi bir iletişim kurmaları gerekmektedir. Anne-baba, çocukla iletişim kurarken, çocuğun sözel ve sözel olmayan iletilerine dikkat etmeli ve çocuğu dinlemelidir. Böyle bir ailede yetişen çocukta istenmeyen davranışlar daha az görülecek ve çocuk ailede iletişim becerilerini kazanmış olacaktır (Sürücü, 2005, s.184).

2.2.6.1. Anne-Çocuk İletişimi

Çocuğun ilk iletişim kurduğu insan annesidir. Çocuk daha doğmadan, anne karnında iken bu iletişim başlar. Annenin ruhsal durumu, sevinçli, üzüntülü, öfkeli halleri çocuğu etkiler. Bu iletişimin olumlu ya da olumsuz, sağlıklı ya da sağlıksız olmasına sebep olan en önemli nokta bebeğe isteyerek ya da planlamadan, anne olabilecek olgunluğa erişmeden sahip olma durumudur. İsteyerek dünyaya getirilen bir çocuk ile annesi arasındaki bağ çok sağlam olacaktır. Anne çocuk beraberliğinde fiziki temas büyük önem taşır. Annenin beden kokusu, ısısı, çocuğu alış biçimi bu iletişim ağında çok önemlidir. Özellikle 0-3 yaş arasında olması gereken bu yakın ilişkinin gerçekleşmemesi ve çocuğun anneden mahrum olarak büyümesi gelecekte görülebilen bir takım davranış bozukluklarının sebebi olarak gösterilmektedir. Annenin yokluğundan kaynaklanan “duygusal yoksunluk” gerek zihinsel, gerekse duygusal ve sosyal gelişim gerilemesine ve gecikmesine sebep olabilmektedir. Örneğin, “kısmi

mahrumiyet” beraberinde endişe, aşırı sevgi gereksinimi, güçlü bir intikam duygusu ve bunlardan doğan suçluluk davranışı bunalımını getirebilir. İç dünyasındaki zorlukları, bu tür tepkilerle yanıtlayan çocuğun sinir siteminde bozukluklar, davranış ve karakter yapısında dengesizlikler görülebilir (Kara, 2006, s.53; Yavuzer, 2012, s. 14-17).

2.2.6.2. Baba-Çocuk İletişimi

Bebekler dünyaya geldikleri ilk yıllarda bebeğin bakımı genellikle anne tarafından karşılandığından ve anne zamanının çoğunu bebekle geçirdiği için baba bebek ilişkisi ve bu ilişkinin önemi pek önemsenmemiştir. Ancak günümüzde bu görüş giderek değişmektedir. Baba çocuk ilişkisine yönelik yapılan araştırmalarda babaların bebekleriyle aralarında bir bağlanma yaşadıklarını ve babalarında bebeklerin gelişimlerinde önemli rol oynadıkları ortaya çıkmıştır. Günümüzde teknolojik ve ekonomik alanlardaki sürekli ve hızlı gelişme aile yapısında ve aileyi oluşturan bireylerin görev ve sorumluluklarında da değişmelere neden olmuştur. Geleneksel geniş ailenin yerini, anne-baba ve çocuklardan oluşan çekirdek aile yapısı almıştır. Ekonomik şartların ağırlaşması, kadınların eğitim düzeylerinin yükselmesi, teknolojideki gelişme her geçen gün kadın iş gücüne duyulan ihtiyacı artırmıştır. Annenin çalışma hayatına atılması, ailede babanın görev ve sorumluluklarında değişmelere neden olmuştur. Bu gelişim ve değişmelere paralel olarak baba, ailenin gelirini sağlamanın yanı sıra, çocukların bakım ve eğitimlerinde önemli rol oynamaya başlamıştır (Çağdaş, 2012, s.26; Gander ve Gandiner, 2010, s.228).

Iglesias & Fagan (2000), ebeveyn-çocuk etkileşimi ve iletişim becerilerinin kazanılması üzerine yapılan birçok araştırma olmasına rağmen, literatürün genellikle annelerin rollerinden bahsettiğini söylemiştir. Son zamanlarda da babaların rolü üzerine de kayda değer literatür çalışmaları yapılmıştır (Lewis, 1997). Çocuk tarafından yönlendirilen konuşmalar üzerine yapılan çalışmalarda ebeveynlerin çocuklarıyla yaptıkları konuşmaların özel bir karakteristiği olduğu görülmüştür. Bu çalışmalar babaların dilinin yapısal karakteristiğinin (sözün ortalama uzunluğu, kelime dağarcığı, her sözdeki yüklem sayısı, cümle çeşitlerinin oranı) annelerinkine benzediğini ortaya çıkarmıştır (See Barton&Tomasello, 1994). İletişimin faydacı, ya da konuşmaya dayanan yönleri üzerine yoğunlaşan araştırmalar babaların ve annelerin çocuklarıyla iletişimlerinde farklılıklar olduğunu kaydetmiştir. En güçlü bulgulardan biri; babaların çocuklarıyla

yaptıkları konuşmaların dil bilimsel ve bilişsel olarak daha zorlayıcı olduğu yönündedir (Bernstein Ratner, 1988; Tomasello, Conti-Ramsden & Ewert, 1990). Babalar annelere göre çocuklarının daha az konuşmasına müsaade ederler, cümlelerine daha az cevap verirler, onları anlamada daha az yeteneklidirler, daha az açıklama isterler ve konuşma kurallarının ihlal edilmesinde daha az toleranslıdır. Kelime tercihlerinde babalar çocuklarının dil seviyelerine annelerden daha az uyum sağlarlar. Babalar tarafından kullanılan kelimeler çok çeşitli olmamakla beraber bu kelimelerin tipleri çok farklıdır. Annelerin ve babaların konuşmalarındaki farklılıklara dayanarak Gleason (1975) şunu öne sürmüştür; babaların rolü anneler tarafından beslenen çocuğun iletişim çevresiyle, dışarıdaki iletişimsel çevre arasında köprü görevi görmektir (akt. Iglesias&Fagan, 2000).

Parke, hem annenin hem de babanın çocuğun zekâ gelişimini etkilediğini ancak bunu farklı yollarla yaptıklarını belirtmiştir. Babanın genellikle bir oyun arkadaşı olarak, annenin de konuşarak, okuyarak bebeğini uyardığına dikkat çekmiştir. Anne-babalar yalnızca davranışlarıyla değil, çevre düzenlemeleri ile de çocuğun zekâ gelişiminde etkili olmaktadır. Çalışmalar, babaların annelere oranla daha çok çocuğun bağımsız davranmasını, çevreyi keşfetmesini sağlayan ve cesaretlendiren bir tutum içinde olduklarını göstermektedir (Güngörmüş, 1989: Akt. Çağdaş, 2012, s.28).

2.3. Konu İle İlgili Yayın ve Araştırmalar

Araştırmanın bu bölümünde konu ile ilgili yurt içinde ve yurt dışında yapılmış araştırma ve yayımlara yer verilecektir.

2.3.1. Yurt İçinde Konu İle İlgili Yapılan Yayın ve Araştırmalar

Davranış problemleri ve iletişim ile ilgili yurt içinde yapılan araştırmalar incelendiğinde, okul öncesi dönemde gözlenen davranış problemleri ile çocukların aileleriyle iletişimleri arasındaki ilişkiyi inceleyen bir araştırmaya rastlanmamıştır.

Derman ve ark. (2013) araştırmasında okul öncesi çocuklarında gözlenen davranış problemleri ile ailelerin anne-baba tutumları arasındaki ilişkiyi incelemiştir. Araştırma kapsamında 1112 çocuğun %60,6'sında en az bir ya da daha fazla davranış problemi saptanmıştır. Davranış problemi gösteren çocukların %53,6'sının erkek,

%46,4'ünün kız olduğu belirlenmiştir. Çocuklarda görülen davranış problemleri sıklık bakımından değerlendirildiğinde, ilk sırada içe kapanıklık, ikinci sırada aşırı hareketlilik ve hiperaktivite bozukluğu, üçüncü sırada iştahsızlık davranışının yer aldığı saptanmıştır.

Akdumanı ve Türkoğlu (2013) de okul öncesi dönem çocuğu olan babaların babalık rollerini algılamaları ile çocukların problem davranışlarının babanın yaşı, öğrenim durumu, mesleği, ilk baba olma yaşı ve aile tipi değişkenleri açısından farklılaşp farklılaşmadığını belirlemek ve babaların babalık rolü algısı ile çocuklarının problem davranışları arasındaki ilişkiyi inceledikleri çalışmalarında, babaların babalık rolü algısının babanın yaşı, öğrenim durumu, ilk baba olma yaşına göre çocukların problem davranışlarının ise, babanın öğrenim durumu ve aile tipi değişkenlerine göre anlamlı farklılık gösterdiği saptanmıştır. Babaların babalık rolü algısı ile çocuklarının problem davranışları arasında ise negatif yönde anlamlı bir ilişki olduğunu tespit etmişlerdir.

Arabacı ve Ömeroğlu (2013) araştırmalarında 48-72 aylık çocuğa sahip anne-babaların çocukları ile iletişimlerini bazı değişkenler açısından incelemişlerdir. Araştırmada 48-72 aylık çocuğa sahip anne-babaların çocukları ile iletişimlerinde, ailenin sosyo-ekonomik düzeyine, çocuğun yaşına, doğum sırasına ve anne babanın yaşına göre anlamlı düzeyde farklılık olduğunu bulmuşlardır. Çocuğun cinsiyetine göre anlamlı düzeyde farklılık bulunmamıştır.

Uğurlu (2013) araştırmasında öğretmenlerin iletişim becerisi ve empatik eğilim davranışlarının çocuk sevme düzeyleri üzerine etkisini incelemiştir. Araştırmada öğretmenlerin iletişim becerileri ile empatik eğilimlerinin çocuk sevme düzeylerini etkilediği, iletişim becerileri ile empatik eğilimlerinin birlikte bu etkiyi biraz artırdığını bulmuşlardır.

Demirkaya ve Abalı (2012) annelerin çocuk yetiştirme tutumlarının okul öncesi dönem davranış sorunları ile ilişkisi adlı araştırmasını okul öncesi çağda çocuğu olan annelerin çocuk yetiştirme tutumlarını belirleme, çocuk psikiyatrisine başvuran ailelerle başvurmeyan aileleri karşılaştırma ve tutumda etkili olabilecek çocuk sorun davranışları ve anne eğitiminin yerini değerlendirme amacıyla yapmışlardır. Örneklemi 200 çocuk ve annesi oluşturmaktadır. Örneklem 3 gruba ayrılmıştır. Çalışma grubu (s:71) İstanbul Tıp Fakültesi Çocuk Psikiyatrisinde izlenen olgulardan; riskli grup (s:59) büyük/küçük

kardeşi çocuk psikiyatri polikliniğinden izlenenlerden ve sağlık kontrol grubu (s:70) ailesinde çocuk psikiyatrisine başvurmeyan kreş-anaokullarındaki öğrencilerden oluşmuştur. Araştırma sonucunda üç grup arasında Aile Hayatı ve Çocuk Yetiştirme Tutumu Ölçeği (AHÇYTÖ) alt boyutları karşılaştırıldığında aşırı koruyuculuk, katı disiplin, karı-koca geçimsizliği ve ev kadınlığı rolünün reddi alt boyutlarında farklılık bulunmuştur, çocuk psikiyatrisine başvuran annelerde bu alt boyutlarda daha yüksek ortalama bulunmuştur. Lise altı eğitim düzeyine sahip anneler, lise ve üzeri eğitilmiş annelere göre daha olumsuz tutum göstermiştir. Çocukların ek fiziksel hastalığı olup olmaması ile AHÇYTÖ puanları arasında ilişki bulunamamıştır. Karı-koca geçimsizliği, katı disiplin, ev kadınlığı reddi alanlarındaki yüksek ortalamalar ile çocuktaki ÇDDÖ dışı yönelim puanları arasında ilişki varken, çocuk içe yönelim puanları geçimsizlik ve aşırı koruyuculuk ile ilişkili bulunmuştur. Bu çalışmada çocuklardaki psikopatolojik varlığı ile annelerin olumsuz tutumları arasında ilişkiyi belirlemiştir. Annelerin eğitim düzeyi arttıkça olumlu tutumlarda artmaktadır.

Özbey (2012), aile tipine göre çocukların problem davranışları üzerinde anlamlı farklılıklar görülmemesine karşın; bu araştırmanın bulgusu, geniş ailedeki çocuğun sorumluluğun anne veya baba haricinde diğer aile büyüklerinin de etkisi altında olmasına bağlı olarak farklı tutum ve davranışlar neticesinde çocukta oluşabilecek çeşitli davranış sorunlarını düşündürmektedir.

Alisinanoğlu ve Kesicioğlu (2010) da okul öncesi dönem çocuklarının davranış sorunlarının çeşitli değişkenler açısından incelenmesi konulu çalışmalarında, çocukların davranış sorunları üzerinde öğretmenin yaşı, öğretmenlerin mezun oldukları okul türü, öğretmenlik statülerinin önemli bir farklılık yarattığı tespit edilmiştir. Kardeş sayısının, annenin ve babanın öğrenim düzeyinin ise çocukların davranış sorunları üzerinde önemli bir farklılık yaratmadığını saptamışlardır.

Özbey (2010) okul öncesi çocuklarda uyum ve davranış problemleriyle başa çıkmada ailenin rolü adlı araştırmasında, problem davranışlarla başa çıkmak için öncelikle çocuğun aile ile olan ilişkilerinin düzenlenmesi; ailenin ebeveyn olma becerileri, çocuk gelişimi ve eğitimi ve problem çözme becerileri gibi konularda bilgi ve becerilerini artırmaları üstünde durmuştur. Bu bağlamda araştırmasında da uyum ve davranış problemlerinde ailenin yeri ve önemi üzerinde durularak aileye önerilerde bulunmuştur.

Terzi (2009), anasınıflarına devam eden çocuklarda görülen davranış sorunlarını incelediği araştırmasında, baba öğrenim durumuna göre uyum ve davranış sorunlarından, uyum ve isyankar davranış boyutlarında anlamlı farklılıklar olduğunu tespit etmiştir.

Doğan ve ark. (2008) yaptıkları çalışmada, öğretmenlerin değerlendirmesine göre, çocukların %27,5'inde, annelerin değerlendirmesine göre ise, %24,7'sinin ruhsal yönden uyumsuzluk sorunu olduğu belirlenmiştir. Uyum puan ortalamaları erkeklerde kızlardan daha fazla, yaş grubu küçük olanlarda, yaş grubu büyük olanlara göre daha fazla ve fiziksel bir hastalığı olanlarda fiziksel hastalığı olmayanlara göre daha yüksek bulunmuştur. Çalışmada ruhsal uyum puan ortalamaları ile diğer değişkenler karşılaştırıldığında anlamlı bir fark bulunmamıştır. Davranış sorunları erkeklerde (%59,5), kızlardan (%40,5) daha yüksek, nevrotik bozukluklar ise kızlarda (%56,3) erkeklerden (%43,8) yüksek bulunmuştur. Çocukluk çağı ruhsal uyum sorunları, çocukların fiziksel bir hastalığa sahip olup olma durumuna göre değerlendirildiğinde, annelere göre fiziksel hastalığı olan çocukların % 53.8' inde ruhsal uyum sorunu görülürken, fiziksel hastalığı olmayanların % 24.7.5' inde ruhsal uyum sorunu saptanmış ve aradaki fark istatistiksel olarak anlamlı bulunmuştur. Aynı şekilde öğretmen değerlendirmelerine göre fiziksel hastalığı olan çocukların % 46,2'inde ruhsal uyum sorunu görülürken, fiziksel hastalığı olmayanların % 19.2'sinde ruhsal uyum sorunu saptanmış ve aradaki fark istatistiksel olarak anlamlı bulunmuştur.

Uyanık-Balat ve ark. (2008) araştırmalarında okul öncesi eğitim alan çocukların davranış problemlerinin anne ve öğretmen değerlendirmeleri açısından karşılaştırılmasını incelemiştir. Araştırmada 121 çocuğun annelerinden ve öğretmenlerinden veri toplanmıştır. 121 çocuğun aile ve öğretmenleri tarafından değerlendirilen ölçekler arasında orta ve düşük düzeyde anlamlı bir ilişki olduğu saptanmıştır.

Kargı ve Erkan (2004) okul öncesi dönem çocuklarının davranış sorunlarını inceledikleri araştırmalarında, 3-5 yaş grubundan 338 çocukla çalışmışlardır. Araştırmada çocukların davranış sorunlarını belirlemek amacıyla 1,5-5 Yaş Çocuk Davranış Değerlendirme Ölçeği, Öğretmen Bilgi Formu kullanılmıştır. Şiddete uğradığı saptanan çocuklarla yapılan araştırmalarda, çocuklarda gözlenen davranış sorunları

sinirlilik, umutsuzluk ve psikolojik küntleşme nedeniyle ağır kişilik ve davranış sorunları, huysuzluk, tedirginlik, suça yönelen davranışlar, başkaları ile rahat iletişim kuramama, anti sosyal ve saldırgan davranışlar olarak 55 belirtilmiştir (akt. Ayan, 2007, s.208).

Yılmazçetin (2003) ergenlik dönemindeki çocukların babalarının çocuğun hayatına katılımı ile çocukların problem davranışları arasındaki ilişkiyi incelediği araştırmasında, babaların çocuklarıyla ilgilenme düzeyinin artmasıyla çocukta görülen problem davranış sıklığının azaldığı sonucuna ulaşmıştır.

Kandır (2000) araştırmasında 5-6 yaş çocuklarının devam ettiği okul öncesi eğitim kurumlarında çalışan öğretmenlerin, çocuklarda rastladıkları davranış sorunlarına ilişkin bilgi ve tutumlarını incelemiştir. Araştırmaya 94 öğretmen katılmıştır. Davranış sorunlarının görülme sıklığına göre dağılımına bakıldığında ilk sırada %42.4 ile saldırganlık yer almaktadır. Saldırganlığı %21.1 ile içe kapanıklık, %10.8 ile tırnak yeme, %8.4 ile parmak emme ve %6.7 ile aşırı hareketlilik izlemektedir.

2.3.1. Yurt Dışında Konu İle İlgili Yapılan Yayın ve Araştırmalar

Jung ve ark. (2013) araştırmalarında annesi depresif belirtiler gösteren ve düşük gelirli ailelerden gelen okul öncesi çocuklardaki davranış sorunlarını incelemişlerdir. Araştırmaya Head Start Araştırma ve Değerlendirmesine katılan 914 düşük gelirli çocuğun anne ve öğretmeniyle yapılmıştır. Araştırmacılar, anneleri yüksek depresyon belirtileri gösteren çocukların anneleri öyle olmayanlara göre daha agresif ve hiperaktif davranışlar sergilediklerini belirtmişlerdir. Hem anneler hem de öğretmenlerden alınan sonuçlarda anneleri yüksek depresif belirtiler gösteren çocukların daha çok içselleştirme davranış problemleri gösterdikleri sonucuna ulaşılmıştır. Düşük gelirli çocukların annelerinde daha fazla depresif belirtiler görüldüğü ve bundan dolayı çocuklarda da daha çok içselleştirilmiş davranış problemlerinin görüldüğünü belirtmişlerdir.

Samarakbody ve ark. (2012) araştırmalarında Sri Lankalı okul öncesi çocuklarda dışsallaştırma davranış probleminin doğum, çocukluk ve sosyo demografik risk faktörlerine göre yaygınlığını inceledikleri araştırmalarında, dışsallaştırma davranış sorunlarının erkek çocuklarda daha fazla görüldüğü sonucunu bulmuşlardır.

Raver ve diğerkleri (2009), okul öncesi eğitim alan çocukların sınıf içerisindeki davranış problemlerine odaklanmışlar ve problemleri azaltmaya yönelik müdahale çalışması yapmışlardır. Toplam otuz beş okulda uygulanan “Chicago School Readiness Project” modelinde kontrollü deneme-yanılma yöntemi kullanılmıştır. Çalışmada özellikle cinsiyet, gelir durumu, etnik köken gibi faktörlerin davranış problemleri üzerindeki etkileri değerlendirilmiştir.

Gee, McNeerney, Reiter ve Leaman (2007) tarafından yapılan çalışmada, zayıf iletişim ortamına sahip ailelerde, baba-çocuk iletişim durumunun çocuk üzerindeki etkileri araştırılmıştır. Veriler, yaşları 14-25 arasında değişen 2850 genç anne ve 2215 babadan toplanmıştır. Çalışmada, anne-babaların çocukları ile etkileşimleri incelenmiştir. Çalışmaya katılan anne-babalarla bebeğin doğumunun ardından ve çocuk üç yaşına geldiğinde ebeveynlik ilişkisinin niteliği, babaların çocuğun bakımına katılma durumu ve babaların çocuğa maddi açıdan destek olması konusunda görüşmeler yapılmıştır. Özellikle siyahi babaların çocuğun bakımına katılımının daha düşük düzeyde olduğu belirlenmiştir. Ayrıca siyah ırktan ve Latin kökenli babaların çocuğa daha az maddi destek sağladıkları da belirlenmiştir.

Prinz ve ark. (2004) çocuklarda dışsallaştırılmış davranış problemleri ve negatif disiplin ile çocuğun ve ebeveynin kişilik özelliklerini inceledikleri araştırmada; ebeveynlerin ve çocukların kişilik özellikleri ile dışsallaştırılmış davranış problemleri arasında bağlantı olduğu saptanmıştır. Buna göre, ebeveynlerin ve çocukların kişilik özellikleri ile dışsallaştırılmış davranış problemleri arasında anlamlı bir ilişki olduğu, ebeveynlerin duygusal dengelilik ve sorumluluk düzeyi ile dışsallaştırılmış davranış problemleri arasında ters yönde anlamlı bir ilişki olduğu belirlenmiştir. Ayrıca, ebeveynlerin duygusal dengesi arttıkça dışsallaştırılmış davranış problemlerinin azaldığı; uzlaşılabilirlik düzeyi ile dışsallaştırılmış davranışlar arasında pozitif yönde anlamlı bir ilişki olduğu bulunmuştur.

Marshall, English ve Stewart (2001: 290) , baba veya baba figürünün varlığı ve baba çocuk ilişkisinin niteliğinin, çocukların problem davranışları üzerindeki etkisini incelediği araştırmasında, baba veya baba figürünün varlığı veya yokluğu durumunun , dört yaş çocuğunun davranış problemlerinde daha az etki yarattığı, baba veya baba

figürüyle kurulacak ilişki sonucu altı yaş çocuklarında düşük düzeyde saldırganlık ve depresyon durumları gözleneceğini belirtmişlerdir.

Fagan ve Iglesias (2000) araştırmasında, babaların ve çocukların iletişim becerileri ve davranış problemleri arasındaki ilişkiyi incelemiştir. Araştırmaya 65 tane erkek bakıcı ve çocukları katılmıştır. Araştırma sonucunda çocukların iletişimsel yeterlilikleri ve sosyal davranışları arasında bir ilişki olduğunu göstermiştir. Ayrıca babaların iletişiminin çocukların iletişim becerileriyle, çocukların iletişiminin de davranış problemleriyle alakalı olduğu ortaya çıkmıştır. Ayrıca araştırma sonuçlarında çocukların iletişimsel yeterliliklerinin onların sosyal davranışları üzerinde direk ve sürekli bir etkisi olduğu ve bu etkinin erken yaşlardaki sosyal davranışın sonraki sosyal davranışlar üzerindeki etkiden daha fazla olduğunu göstermiştir.

Zupan ve arkadaşları (2000) de yaşları 2 ile 6 arasında değişen 95 çocuğun davranış problemleri ile çeşitli değişkenler açısından ilişkilerin değerlendirildiği bir araştırma yapmışlardır. Araştırma sonucunda davranış problemleri ile yaş ve cinsiyet arasında anlamlı bir ilişki bulunmadığını belirtmişlerdir.

Amato ve Rivera (1999) da baba katılımı ile çocukların davranış problemleri arasındaki ilişkiyi inceledikleri çalışmalarında, pozitif baba katılımının çocuklarının davranış problemleriyle anlamlı derecede negatif ilişkili olduğu sonucuna ulaşmıştır.

BÖLÜM III: YÖNTEM

Çalışmanın bu bölümünde, araştırmanın modeli, evren ve örnekleme, araştırmada kullanılan veri toplama araçları, araştırmanın uygulanması ve veri analizi hakkında bilgiler sunulmaktadır.

3.1. Araştırmanın Modeli

Bu araştırma okul öncesi eğitim kurumuna devam eden 48-66 aylık çocukları olan ebeveynlerin çocuklarıyla iletişim kurma düzeyleri ve davranış sorunları arasındaki ilişkiyi inceleyen ilişkisel tarama modelindeki bir araştırmadır. Karasar'a (2007, s.81) göre "İlişkisel tarama modeli, iki veya daha çok sayıdaki değişken arasında birlikte değişim varlığını ve/veya derecesini belirlemeyi amaçlamaktadır." Buna göre, bu araştırmada kuramsal olarak ilgili görünen değişkenler arasındaki ilişkiler ve düzeyleri ile çeşitli değişkenler açısından ölçek puanlarının farklılıkları incelenmiştir.

3.2. Evren ve Örneklem

Bu çalışmanın evrenini, 2013-2014 eğitim öğretim yılında Bingöl ili içinde yer alan resmi ve özel okulların bünyesinde yer alan anaokulu ve anasınıflarına devam eden 48-66 aylık çocuklar oluşturmaktadır. Araştırmacının ikamet ettiği ve örneklem grubuna kolay ulaşabilir olması dolayısıyla çalışmanın evreni Bingöl ili olarak belirlenmiştir. Araştırma bulguları bu genel evren içinden tesadüfi örneklem yoluyla saptanan örneklem grubundan elde edilmiştir. Araştırmanın örneklemini Bingöl ilinde, resmi ve özel eğitim kurumlarında okul öncesi eğitim kurumuna devam eden 400 çocuk ve anne babaları oluşturmaktadır.

3.3. Veri Toplama Araçları

Araştırmanın veri toplama araçları şunlardır;

- Araştırmacı tarafından hazırlanan Kişisel Bilgi Formu

- Okul Öncesi Davranış Sorunları Tarama Ölçeği (OÖDSTÖ)
- Anne-Baba-Çocuk İletişimini Değerlendirme Aracı (ABÇİDA)

3.3.1. Kişisel Bilgi Formu

Araştırmacı tarafından geliştirilen kişisel bilgi formu çocukların ve ailelerinin demografik bilgilerini içermektedir. Çocukların demografik bilgileri olarak; cinsiyet, ölçeği kimin doldurduğu, yaş, ailenin soyo-ekonomik durumu, kardeş sayısı, kaçınıcı çocuk olduğu, anne-babanın yaşı, anne-babanın eğitim durumu, anne-babanın mesleği, çocuğun kendine ait bir odasının olup olmadığı, ailenin kendi evinde oturup oturmadığı ile ilgili toplam 10 sorunun olduğu bilgiler ele alınmıştır.

3.3.2. Okul Öncesi Davranış Sorunları Tarama Ölçeği (OÖDSTÖ)

Okul Öncesi Davranış Sorunları Tarama Ölçeği, Behar tarafından 1976 yılında Preschool Behavior Questionnaire (BPQ) olarak okul öncesi çocukların davranış sorunlarını belirlemek amacıyla geliştirilmiştir.

PBQ, Michael Rutter tarafından 1967 yılında erkek ilkokul öğrencileriyle kullanım için standardize edilmiş olan çocuk anketindeki maddelerin değiştirilmesi ile oluşmuştur.

PBQ'nun Türkçeye çevrilme ve geçerlik güvenirlik çalışmasını 2005 yılında Kanlıklıçer, İstanbul ilinde 8 farklı ilçede okul öncesi eğitim kurumuna devam eden 3-6 yas arasındaki 654 çocuk ve öğretmenleriyle yapmıştır.

Okul Öncesi Davranış Sorunları Tarama Ölçeği maddelerinin dilsel eşdeğerliliklerini belirlemek için yapılan eşleştirilmiş grup t testinde tüm maddeler için İngilizce ve Türkçe formuna verilen cevaplar arasında istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık saptanmamıştır. Bu sonuç, Türkçe ve İngilizce formlardaki maddelerin anlamca aynı olduğunu ve dilsel olarak eşdeğerlik taşıdığını göstermektedir (Kanlıklıçer, 2005).

OÖDSTÖ'nün iç tutarlık güvenirliğini belirlemek için yapılan analizlerin ardından, testin tamamı için total Cronbach Alfa değeri .92 olarak hesaplanmıştır. Ayrıca bu analizler sonucunda ölçekteki tüm maddelerin alfa değeri üzerinde pozitif etkide bulunduğu, iç tutarlığı artırabilmek için bir madde eleme gerekliliği bulunmadığı sonucuna ulaşılmıştır (Kanlıklıçer, 2005).

OÖDSTÖ'nün Guttman ve Sperman değerlerinin hesaplanması sürecinde oluşturulan iki yarımdan ilkinin alfa katsayısı .86 ve ikinci grubun alfa katsayısı .83 olarak belirlenmiştir. Bunun sonucunda OÖDSTÖ'nün yüksek bir güvenilirliğe sahip olduğu yönünde kanıtlar elde edilmiştir (Kanlıklılıçer, 2005).

OÖDSTÖ'nün faktör analizi yapılmadan önce, verilerin bu analiz için uygunluğu konusunda temel göstergelerden Kaiser Meyer Olkin ve Bartlett's Test of Sphericity değerleri hesaplanmıştır. Yapılan analizlerde KMO değeri $KMO = .925$; Bartlett's değeri de $B = 8953,253$ istatistiksel olarak $p < .001$ düzeyinde anlamlı bulunmuştur. Bu sonuçlar testi oluşturan maddelerin faktör analizine uygun olduğunu ve ölçülen özelliğin örneklemin seçildiği evrende çok boyutluluk özelliği taşıdığını ortaya koymaktadır (Kanlıklılıçer, 2005).

OÖDSTÖ, yapılan faktör analizi sonucunda, çalışmada 3 alt boyut belirlenmiştir. Bunlar :

Faktör I: 12 maddeden oluşan faktör zorbalık, kavgacı olmak, bencil olmak gibi özellikleri içerdiğinden **Kavgacı-Saldırgan Olmak** olarak adlandırılmıştır. Faktör I'e giren maddelerden bazıları şu şekildedir:

Madde 4 Diğer çocuklarla kavga eder.

Madde 3 Kendisinin ya da başkasının eşyasına zarar verir.

Madde 12 Söz dinlemez.

Madde 20 Diğer çocuklara zorbalık ediyor.

Madde 28 Diğer çocukları tekmeler, ısırır, onlara vurur.

Madde 8 Çabuk kızabilir. Kafasının tası çabuk atar.

Madde 22 Oyuncaklarını paylaşmaz.

Faktör II: Bu faktörde 14 madde bulunmaktadır. Maddeler çocuğun endişeli, Ağlamaklı halini ve ifade bozukluklarını (konuşma bozukluğu, tik gibi) göstermektedir. Bu yüzden faktöre **Endişeli – Ağlamaklı Olmak** adı verilmiştir. Faktör II'ye giren maddelerden bazıları şu şekildedir:

Madde 6 Endişelidir. Pek çok şeyi dert eder.

Madde 23 Kolayca ağlar.

Madde 9 Perişan, ağlamaklı veya üzüntülüdür.

Madde 29 Boşluğa bakar.

Madde 19 Başka bir konuşma bozukluğu var.

Madde 14 Yeni şeylerden ve durumlardan korkmaya meyillidir.

Madde 25 Kolayca vazgeçer.

Faktör III: 4 maddesi bulunan bu faktörün teması daha çok sakin olamamak, Dikkatsiz olmak ve hareketleri kontrolde zorluk içeriklidir. Onun için bu faktöre **Aşırı Hareketli-Dikkatsiz Olmak** denilmiştir. Faktör III'e giren maddelerden bazıları şu şekildedir:

Madde 1 Sakince yerinde duramaz. Koşturur veya olduğu yerde zıplar.

Madde 2 Kıpır kıpırdır.

Öğretmenin çocukta davranış sorunu olup olmadığı hakkındaki kanısını belirten 30. madde üç faktörün dışında bırakılmıştır.

Madde 30 Sizce bu çocukta davranış sorunları var mıdır?

ÖÖDSTÖ, okul öncesi dönemdeki çocukların davranış sorunlarını belirlemek üzere, öğretmenler tarafından doldurulur.

3.3.3. Anne- Baba- Çocuk İletişimini Değerlendirme Aracı (ABÇİDA)

Anne-Baba-Çocuk İletişimini Değerlendirme Aracı (ABÇİDA), 48-72 aylık çocuğa sahip anne-babaların çocukları ile iletişimlerine yönelik davranışlarını değerlendirmek amacıyla Arabacı tarafından 2011 yılında geliştirilmiştir. Araç, konuşma, dinleme, mesaj, sözsüz iletişim ve empati olmak üzere beş alt boyuttan oluşmaktadır.

86 maddeden oluşan Anne-Baba-Çocuk İletişimini Değerlendirme Aracı (ABÇİDA), geçerlik güvenirlik çalışması yapıldıktan sonra 37 maddeye inmiştir. Anne babalara bireysel ya da küçük grup olarak uygulanabilen araçta, konuşma alt boyutunda sekiz madde, dinleme alt boyutunda altı madde, mesaj alt boyutunda sekiz madde, sözsüz iletişim alt boyutunda altı madde ve empati alt boyutunda dokuz madde bulunmaktadır (Arabacı, 2011).

Araçla ilgili kısa bir bilgi uygulama formunun başında yer almaktadır. Aracın uygulanmasında zaman sınırlaması yoktur.

Cevaplar uygulama formu üzerinde işaretlenmektedir. Formda yer alan her madde için “Her zaman”, “Sık sık”, “Ara sıra”, “Nadiren” ve “Hiçbir zaman” seçeneklerinden birinin seçilmesi ve işaretlenmesi istenir. Araç, beşli Likert tipi derecelendirmeye dayalıdır. Dinleme alt boyutunda 6. madde, mesaj alt boyutunda 1., 3., 4., 6., 7. ve 8. maddeler ve sözsüz iletişim alt boyutunda 1. madde, iletişim etkinliğindeki olumsuz davranışları ifade etmeleri nedeni ile ters olarak kodlanmaktadır.

Anne-Baba-Çocuk İletişimini Değerlendirme Aracı'nın (ABCİDA) Alt Boyutları

Konuşma Alt Boyutu: Konuşma alt boyutu sekiz maddeden oluşmaktadır. Bu bölümde, kişinin kendisi ve çevresiyle dengeli bir ilişki kurmasına ve sürdürmesine yarayan sesli sembolleri kullanma becerisi ile ilgili davranışlar bulunmaktadır. Konuşma etkinliğinde duygu ve düşünceleri açık ve net bir biçimde ortaya koyan ifadeler kullanma, duyguları kontrol altında tutma, konuşma zamanı, mekânı ve süresini ayarlama, konuşmaya açık olma ve istekle katılma ile ses tonu ve beden dili gibi konuşmayı destekleyen unsurları kullanma ile ilgili beceriler değerlendirilmektedir.

Dinleme Alt Boyutu: Dinleme alt boyutu altı maddeden oluşmaktadır. Bu bölümde, kişiler arası iletişimdeki önemli bir unsur olan dinleme becerisi ile ilgili davranışlar bulunmaktadır. Dinleme etkinliğinde iletişimde bulunulan kişiye odaklanma, iletilen işitsel işaretleri tanıma, hatırlama ve objektif şekilde anlamlandırma ile ilgili beceriler değerlendirilmektedir.

Mesaj Alt Boyutu: Mesaj alt boyutu sekiz maddeden oluşmaktadır. Bu bölümde, duygu ve düşüncelerin kodlanarak sözlü bir anlatımla alıcı kişiye ulaşmasını sağlayan sembolleri, anlam boyutuna uygun olarak kullanma becerisi ile ilgili davranışlar bulunmaktadır. Mesaj oluşturma etkinliğinde kişinin iletişimde bulunduğu kişi ya da kendisi ile ilgili duygu ve düşüncelerini yansıtmaya biçimi ile alıcı konumundaki kişinin davranışlarını algılayarak geri bildirimde bulunma becerileri değerlendirilmektedir.

Sözsüz İletişim Alt Boyutu: Sözsüz iletişim alt boyutu altı maddeden oluşmaktadır. Bu bölümde, kişiler arasında konuşma etkinliği dışında gerçekleşen iletişim yöntemlerini kullanma becerisi ile ilgili davranışlar bulunmaktadır. İletişim etkinliğinde bakış ve göz

teması, dokunma, duruş, mesafe, mekan, jest ve mimikler gibi sözsüz iletişime ait çeşitli unsurları kullanma ile ilgili beceriler değerlendirilmektedir.

Empati Alt Boyutu: Empati alt boyutu dokuz maddeden oluşmaktadır. Bu bölümde, iletişimde bulunan tarafların birbirlerini hem duygusal hem de düşünsel açıdan tanımaları ve anlamaları üzerine odaklanan empatik iletişim becerisi ile ilgili davranışlar bulunmaktadır. Empatik iletişimin gerçekleşmesindeki yeterli bilgi aktarımı sağlama, birbirini tanıma ve anlama, önyargılardan uzak durma ve anlaşıldığını karşı tarafa bildirme ile ilgili beceriler değerlendirilmektedir.

3.4. Uygulama

Araştırmanın verileri Kişisel Bilgi Formu, Okul Öncesi Davranış Sorunları Tarama Ölçeği (OÖDSTÖ) ve Anne-Baba-Çocuk İletişimini Değerlendirme Aracı (ABÇİDA) ile toplanmıştır.

Araştırmanın gerçekleştirilebilmesi için öncelikle, Bingöl Valiliği Milli Eğitim Müdürlüğü 'nden örnekleme dâhil okul öncesi eğitim kurumlarından uygulama yapabilmek için gerekli izinler alınmıştır. Örneklemedeki okul öncesi eğitim kurumlarındaki müdür ve öğretmenlerle görüşülerek, çocuklara ve anne-babalara uygulanacak ölçekler hakkında bilgi verilmiştir.

Okul Öncesi Davranış Sorunları Tarama Ölçeği (OÖDSTÖ) amacı ve nasıl uygulanacağı araştırmacı tarafından öğretmenlere açıklanmıştır. Daha sonra öğretmenler her çocuk için ayrı ayrı olmak üzere ölçeği uygulamış; araştırmacı formlarda eksiklik olup olmadığını kontrol etmiştir.

Kişisel Bilgi Formu ve Anne-Baba-Çocuk İletişimini Değerlendirme Aracı (ABÇİDA) öğretmenleri aracılığıyla çocukların evlerine gönderilmiş ve formun ebeveynleri tarafından doldurulması sağlanmıştır. Öğretmenler formu nasıl doldurulacağını anne-babalara açıklamışlardır. Tüm okullardan formlar araştırmacı tarafından toplanmıştır. Araştırmacı toplanılan formlarda eksiklik olup olmadığını kontrol ederek, ölçeklere ait değerlendirme teknikleriyle değerlendirmiş ve SPSS 16.0 programına girişlerini yapmıştır.

Veriler 2013-2014 eğitim öğretim yılı içerisinde toplanmıştır.

3.5. Veri Çözümleme Teknikleri

Araştırma kapsamında kişisel özelliklere ait bilgilerin bulunduğu kişisel bilgi formu ve ebeveynlerin çocuklarıyla iletişim kurma düzeylerini ölçmek amacıyla kullanılan “Anne-Baba-Çocuk İletişimini Değerlendirme Aracı” anne babalara uygulanmıştır. Çocukların davranış problemlerini ölçmek amacı ile kullanılan “Okul Öncesi Davranış Sorunları Tarama Ölçeği” çocukların öğretmenlerine uygulanmıştır.

Araştırmada kullanılan kişisel bilgi formuna ait bilgilerin frekans ve yüzdelik dağılımları bulunarak; bulgular ve yorumlar bölümünde tablolaştırılarak verilmiştir. Kişisel bilgi formu ile toplanan bağımsız değişkenlere göre Okul Öncesi Davranış Sorunları Tarama Ölçeği'nin (OÖDSTÖ) ve Anne-Baba-Çocuk İletişimini Değerlendirme Aracı'nın (ABCİDA) alt boyutlarına ilişkin farklılığı belirleme amacıyla parametrik testler uygulanmıştır. Bağımsız iki grup ortalamalarının karşılaştırılmasında “t testi” kullanılmıştır. İki'den fazla grup ortalamasının karşılaştırılmasında “tek yönlü varyans analizi (ANOVA)” kullanılmıştır. Bu aşamada kategorik değişkenlerin tüm alt boyutlarına göre aritmetik ortalamaları, standart sapmaları ve standart hataları bulunmuştur. Tek yönlü varyans analizi sonucunda gruplar arasındaki farkın anlamlı olduğu durumlarda farkın kaynağını belirlemek üzere Post Hoc testleri yapılmıştır. Daha sonra varyansların homojenliğini test etmek amacıyla Levene istatistik değerleri bulunmuştur. Varyansların homojen olduğu durumlarda Post Hoc testlerinden Tukey testi yapılmıştır. Varyansların heterojen olduğu durumlarda ise Tamhane T2 testi analizi yapılmıştır. Farklılığın anlamlılık düzey katsayısı .05 olarak kabul edilmiştir.

Araştırmanın son aşamasında ölçeklerin alt boyutları arasındaki ilişkiyi belirlemek amacıyla Pearson Momentler Çarpımı Korelasyon analizi yapılmıştır. Korelasyon analizinde anlamlılık düzeyi .05 olarak kabul edilmiştir.

Araştırmanın tüm istatistiksel analizleri SPSS 16.0 ve Windows paket programı ile yapılmıştır.

BÖLÜM IV: BULGULAR VE YORUMLAR

Bu bölümde araştırmanın amaç ve alt amaçları doğrultusunda toplanan verilerin uygun istatistiksel yöntemlerle analizi sonucunda ortaya çıkan bulgulara ve yorumlarına yer verilmiştir.

4.1. Örneklemin Demografik Özelliklerine Yönelik Bulgular

Tablo 4.1. Araştırmaya Katılan Çocukların Demografik Özelliklerine Göre Dağılım

Cinsiyet	<i>f</i>	%
Kız	202	50,5
Erkek	198	49,5
Toplam	400	100,0
Kardeş Sayısı	<i>f</i>	%
Kardeşi yok	47	11,8
1 kardeşi var	154	38,5
2 kardeşi var	99	24,8
3 kardeşi var	59	14,8
4 ve üstü kardeşi var	41	10,3
Toplam	400	100,0
Kendine Ait Odası	<i>f</i>	%
Odası var	203	50,8
Odası yok	197	49,3
Toplam	400	100,0

Tablo 4.1 incelendiğinde, araştırmanın örneklemini oluşturan çocukların %50,5'ini kız (202), %49,5'ini ise erkek (198) çocuklar olduğu bulunmuştur.

Tablo 4.1'de çocukların kardeş sayıları incelendiğinde, araştırmanın örneklemini oluşturan çocukların %11,8'ini kardeşinin olmadığı (47), %38,5'ini bir kardeşinin olduğu (154), %24,8'inin iki kardeşinin olduğu (99), %14,8'inin üç kardeşinin olduğu (59) ve %10,3'ünün dört ve daha fazla kardeşinin olduğu (41) bulunmuştur.

Tablo 4.1'de çocukların kendilerine ait odası olma durumu incelendiğinde, araştırmanın örneklemini oluşturan çocukların %50,8'ini kendilerine ait odasının olduğu (203), %49,3'ünün ise kendilerine ait odasının olmadığı (197) bulunmuştur.

Tablo 4.2. Araştırmaya Katılan Ebeveynlerin Demografik Özelliklerine Göre Dağılım

Ebeveyn	<i>f</i>	%
Anne	268	67.0
Baba	132	33.0
Toplam	400	100.0
Sosyo-ekonomik Düzey	<i>f</i>	%
850 ve altı	140	35.0
850-1500	104	26.0
1501-2000	57	14.3
2001-2500	33	8.3
2500 ve üstü	66	16.5
Toplam	400	100.0
Medeni Durumu	<i>f</i>	%
Evli	385	96,3
Boşanmış	7	1,8
Ayrı yaşıyor	4	1,0
Diğer	4	1,0
Toplam	400	100.0

Tablo 4.2 incelendiğinde, araştırmaya katılan ebeveynlerin %67'sinin (268) anne, %33'ünün ise (132) babalardan oluştuğu bulunmuştur.

Tablo 4.2'de ebeveynlerin sosyo-ekonomik düzeyleri incelendiğinde, araştırmaya katılan ebeveynlerin %35'inin 850 lira ve daha altında gelire sahip oldukları (140), %26'sının 850-1500 lira arasında (104), %14,3'ünün 1501-2000 lira arasında (57), %8,3'ünün 2001-2500 lira arasında (33) ve %16,5'inin ise 2500 lira ve üstünde gelire sahip olduğu (66) bulunmuştur.

Tablo 4.2'de ebeveynlerin medeni durumu incelendiğinde, araştırmaya katılan ebeveynlerin %96,3'ünün evli (385) olduğu, % 1,8'inin boşanmış (7) olduğu, %1'inin ayrı yaşadığı (39) ve %1'inin ise "diğer" grubunda yer aldığı bulunmuştur.

Tablo 4.3. Araştırmaya Katılan Annelerin Demografik Özelliklerine Göre Dağılımı

Annenin Yaşı	<i>f</i>	%
20-25	35	8,8
26-30	130	32,5
31-35	129	32,3
36-40	77	19,3
41 ve üstü	29	7,3
Toplam	400	100,0
Annenin Eğitim Durumu	<i>f</i>	%
Yükseköğrenim	70	17,5
Orta öğretim	89	22,3
İlköğretim	241	60,3
Toplam	400	100,0

Tablo 4.3 incelendiğinde, araştırmaya katılan annelerin %8,8'inin 20-25 yaş arasında (35), %32,5'inin 26-30 yaş arasında (130), %32,3'ünün 31-35 yaş arasında (129), %19,3'ünün 36-40 yaş arasında (77) ve %7,3'ünün ise 41 yaş e üzerinde (29) olduğu bulunmuştur.

Tablo 4.3'de annelerin eğitim durumları incelendiğinde, araştırmaya katılan annelerin %17,5'inin yükseköğrenim (70), % 22,3'ünün orta öğretim (89) ve %60,3'ünün ise ilköğretim mezunu (241) olduğu bulunmuştur.

Tablo 4.4. Araştırmaya Katılan Babaların Demografik Özelliklerine Göre Dağılımı

Babanın Yaşı	<i>f</i>	%
20-25	9	2,3
26-30	44	11,0
31-35	141	35,3
36-40	108	27,0
41 ve üstü	98	24,5
Toplam	400	100,0
Babanın Eğitim Durumu	<i>f</i>	%
Yükseköğrenim	114	28,5
Orta öğretim	116	29,0
İlköğretim	170	42,5
Toplam	400	100,0

Tablo 4.4 incelendiğinde, araştırmaya katılan babaların %2,3'ünün 20-25 yaş arasında (9), %11'inin 26-30 yaş arasında (44), %35,3'ünün 31-35 yaş arasında (141), %27'sinin 36-40 yaş arasında (108) ve %24,5'inin ise 41 yaş ve üstü yaş aralığında olduğu bulunmuştur.

Tablo 4.4’de babaların eğitim durumları incelendiğinde, araştırmaya katılan babaların %28,5’ünün yükseköğrenim (114), % 29’unun orta öğretim (116) ve %42,5’inin ise ilköğretim mezunu (170) olduğu bulunmuştur.

4.2. Araştırmaya Katılan Çocukların Davranış Problemlerine Yönelik Bulgular

4.2.1. Araştırmaya Katılan Çocukların Davranış Problemlerinin Cinsiyet Değişkenine Göre Dağılımı

Tablo 4.5. OÖDSTÖ Puanlarının Cinsiyet Değişkenine Göre Farklaşım Farklaşmadığını Belirlemek Üzere Yapılan Bağımsız Grup t Testi Sonuçları

OÖDSTÖ ve Alt Boyutları	Cinsiyet	N	X	Ss	t Testi		
					Sd	t	p
Kavgacı ve Saldırgan Olmak	Kız	202	2,58	3,29	398		
	Erkek	198	4,10	4,87			
	Toplam	400	2,58	3,29			
Endişeli–Ağlamaklı Olmak	Kız	202	1,71	2,29	398		
	Erkek	198	2,47	3,18			
	Toplam	400	1,71	2,29			
Aşırı Hareketli-Dikkatsiz Olmak	Kız	202	2,03	2,00	398		
	Erkek	198	2,94	2,24			
	Toplam	400	2,03	2,00			

Tablo 4.5 incelendiğinde Okul Öncesi Davranış Sorunları Tarama Ölçeği, Kavgacı-Saldırgan Olmak Alt Ölçeği puanlarında çocukların cinsiyetlerine göre anlamlı bir farklılık olduğu bulunmuştur ($t=-3,652$, $p<.05$). Araştırmaya katılan kız çocukların ortalama puanı 2,58’iken, erkek çocukların ortalama puanı 4,10’dur. Ortaya çıkan bu farklılığın erkek çocukların lehine olduğu görülmektedir.

Tablo 4.5 incelendiğinde, Endişeli–Ağlamaklı Olmak Alt Ölçeği puanlarında çocukların cinsiyetlerine göre anlamlı bir farklılık olduğu bulunmuştur ($t=-2,730$, $p<.05$). Araştırmaya katılan kız çocukların ortalama puanı 1,71’iken, erkek çocukların ortalama puanı 2,47’dir. Ortaya çıkan bu farklılığın erkek çocukların lehine olduğu görülmektedir.

Tablo 4.5 incelendiğinde, Aşırı Hareketli-Dikkatsiz Olmak Alt Ölçeği puanlarında çocukların cinsiyetlerine göre anlamlı bir farklılık olduğu bulunmuştur ($t=-4,250$,

p<.05). Araştırmaya katılan kız çocukların ortalama puanı 2,03'iken, erkek çocukların ortalama puanı 2,94'tür. Ortaya çıkan bu farklılığın erkek çocukların lehine olduğu görülmektedir.

4.2.2. Araştırmaya Katılan Çocukların Davranış Problemlerinin Kardeş Sayısı Değişkenine Göre Dağılımı

Tablo 4.6. OÖDSTÖ Puanlarının Kardeş Sayısı Değişkenine Göre Ortalama ve Standart Sapma Değerleri

OÖDSTÖ ve Alt Boyutları	Kardeş Sayısı	N	X	Ss	En Düşük	En Yüksek
Kavgacı ve Saldırgan Olmak	Kardeşi yok	47	3,59	5,25	,00	21,00
	1 kardeşi var	154	3,78	4,38	,00	24,00
	2 kardeşi var	99	3,21	3,85	,00	17,00
	3 kardeşi var	59	2,15	3,27	,00	22,00
	4 ve üstü kardeşi var	41	3,34	4,14	,00	19,00
	Toplam	400	3,33	4,21	,00	24,00
Endişeli-Ağlamaklı Olmak	Kardeşi yok	47	1,61	2,15	,00	8,00
	1 kardeşi var	154	2,33	3,01	,00	17,00
	2 kardeşi var	99	2,21	2,88	,00	13,00
	3 kardeşi var	59	1,67	2,27	,00	10,00
	4 ve üstü kardeşi var	41	2,04	3,02	,00	14,00
	Toplam	400	2,09	2,79	,00	17,00
Aşırı Hareketli-Dikkatsiz Olmak	Kardeşi yok	47	2,40	2,51	,00	8,00
	1 kardeşi var	154	2,72	2,28	,00	8,00
	2 kardeşi var	99	2,42	2,01	,00	8,00
	3 kardeşi var	59	2,08	1,97	,00	8,00
	4 ve üstü kardeşi var	41	2,43	1,96	,00	8,00
	Toplam	400	2,48	2,17	,00	8,00

Tablo 4.6 incelendiğinde, Okul Öncesi Davranış Sorunları Tarama Ölçeği, Kavgacı-Saldırgan Olmak Alt Ölçeğinden alınan ortalama puanların kardeşi olmayan çocuklar için: 3,59, bir kardeşi olanlar için: 3,78, iki kardeşi olanlar için: 3,21, üç kardeşi olanlar için: 2,15 ve dört ve üstünde kardeşi olanlar için: 3,34 olduğu bulunmuştur. Bunlara ek olarak Okul Öncesi Davranış Sorunları Tarama Ölçeği, Kavgacı-Saldırgan Olmak Alt Ölçeğinden alınan puanların standart sapma değerleri kardeşi olmayan çocuklar için: 5,25, bir kardeşi olanlar için: 4,38, iki kardeşi olanlar için: 3,85, üç kardeşi olanlar için: 3,27, ve dört ve üstünde kardeşi olanlar için: 4,14 olduğu bulunmuştur. Ayrıca ölçekten alınan en düşük puan 0 ve en yüksek puan 24,00'dir.

Tablo 4.6 incelendiğinde, Endişeli-Ağlamaklı Olmak Alt Ölçeğinden alınan ortalama puanların kardeşi olmayan çocuklar için: 1,61, bir kardeşi olanlar için: 2,33, iki kardeşi

olanlar için: 2,21, üç kardeşi olanlar için: 1,67 ve dört ve üstünde kardeşi olanlar için: 2,04 olduğu bulunmuştur. Bunlara ek olarak Okul Öncesi Davranış Sorunları Tarama Ölçeği, Endişeli–Ağlamaklı Olmak Alt Ölçeğinden alınan puanların standart sapma değerleri kardeşi olmayan çocuklar için: 2,15, bir kardeşi olanlar için: 3,01, iki kardeşi olanlar için: 2,88, üç kardeşi olanlar için: 2,27, ve dört ve üstünde kardeşi olanlar için: 3,02 olduğu bulunmuştur. Ayrıca ölçekten alınan en düşük puan 0 ve en yüksek puan 17,00'dir.

Tablo 4.6 incelendiğinde, Hareketli-Dikkatsiz Olmak Alt Ölçeğinden alınan ortalama puanların kardeşi olmayan çocuklar için: 2,40, bir kardeşi olanlar için: 2,72, iki kardeşi olanlar için: 2,42, üç kardeşi olanlar için: 2,08 ve dört ve üstünde kardeşi olanlar için: 2,43 olduğu bulunmuştur. Bunlara ek olarak Okul Öncesi Davranış Sorunları Tarama Ölçeği, Hareketli-Dikkatsiz Olmak Alt Ölçeğinden alınan puanların standart sapma değerleri kardeşi olmayan çocuklar için: 2,51, bir kardeşi olanlar için: 2,28, iki kardeşi olanlar için: 2,01, üç kardeşi olanlar için: 1,97 ve dört ve üstünde kardeşi olanlar için: 1,96 olduğu bulunmuştur. Ayrıca ölçekten alınan en düşük puan 0 ve en yüksek puan 8,00'dir.

Tablo 4.7. Okul Öncesi Davranış Sorunları Tarama Ölçeği Kardeş Sayısı Değişkenine Göre ANOVA Sonuçları

OÖDSTÖ ve Alt Boyutları	Varyansın Kaynağı	Kareler Toplamı	Sd	Kareler Ortalaması	F	p
Kavgacı ve Saldırgan Olmak	Gruplararası	118,470	4	29,618	1,676	,155
	Gruplariçi	6978,640	395	17,667		
	Toplam	7097,110	399			
Endişeli–Ağlamaklı Olmak	Gruplararası	31,031	4	7,758	,993	,411
	Gruplariçi	3084,546	395	7,809		
	Toplam	3115,577	399			
Aşırı Hareketli-Dikkatsiz Olmak	Gruplararası	18,769	4	4,692	,993	,411
	Gruplariçi	1867,168	395	4,727		
	Toplam	1885,938	399			

Tablo 4.7 incelendiğinde, çocukların Okul Öncesi Davranış Sorunları Tarama Ölçeği, Kavgacı-Saldırgan Olmak Alt Ölçeği puanlarının kardeş sayısı değişkenine göre anlamlı bir farklılık göstermediği bulunmuştur ($F=1,676$, $p> .05$).

Tablo 4.7 incelendiğinde, Endişeli–Ağlamaklı Olmak Alt Ölçeği puanlarının kardeş sayısı değişkenine göre anlamlı bir farklılık göstermediği bulunmuştur ($F=,993$, $p> .05$).

Tablo 4.7 incelendiğinde, Aşırı Hareketli-Dikkatsiz Olmak Alt Ölçeği puanlarının kardeş sayısı değişkenine göre anlamlı bir farklılık göstermediği bulunmuştur ($F=,993$, $p> .05$).

4.2.3. Araştırmaya Katılan Çocukların Davranış Problemlerinin Anne Eğitim Durumu Değişkenine Göre Dağılımı

Tablo 4. 8. OÖDSTÖ Puanlarının Anne Eğitim Durumu Değişkenine Göre Ortalama ve Standart Sapma Değerleri

OÖDSTÖ ve Alt Boyutları	Anne Eğitim	N	X	Ss	En Düşük	En Yüksek
Kavgacı ve Saldırgan Olmak	Yüksek Öğretim	70	3,78	4,34	,00	15,00
	Orta Öğretim	89	3,41	4,38	,00	21,00
	İlköğretim	241	3,17	4,12	,00	24,00
	Toplam	400	3,33	4,21	,00	24,00
Endişeli-Ağlamaklı Olmak	Yüksek Öğretim	70	2,21	2,84	,00	12,00
	Orta Öğretim	89	1,64	2,24	,00	14,00
	İlköğretim	241	2,22	2,94	,00	17,00
	Toplam	400	2,09	2,79	,00	17,00
Aşırı Hareketli-Dikkatsiz Olmak	Yüksek Öğretim	70	2,74	2,34	,00	8,00
	Orta Öğretim	89	2,41	2,18	,00	8,00
	İlköğretim	241	2,43	2,12	,00	8,00
	Toplam	400	2,48	2,17	,00	8,00

Tablo 4.8 incelendiğinde, Okul Öncesi Davranış Sorunları Tarama Ölçeği, Kavgacı-Saldırgan Olmak Alt Ölçeğinden alınan ortalama puanların annesi yükseköğretim mezunu olan çocuklar için: 3,78, annesi orta öğretim mezunu olan çocuklar için: 3,41 ve annesi ilköğretim mezunu olan çocuklar için: 3,17 olduğu bulunmuştur. Bunlara ek olarak Okul Öncesi Davranış Sorunları Tarama Ölçeği, Kavgacı-Saldırgan Olmak Alt Ölçeğinden alınan puanların standart sapma değerleri annesi yükseköğretim mezunu olan çocuklar için: 4,34, annesi orta öğretim mezunu olan çocuklar için: 4,38 ve annesi ilköğretim mezunu olan çocuklar için: 4,12 olduğu bulunmuştur. Ayrıca ölçekten alınan en düşük puan 0 ve en yüksek puan 24,00'dır.

Tablo 4.8 incelendiğinde, Endişeli-Ağlamaklı Olmak Alt Ölçeğinden alınan ortalama puanların annesi yükseköğretim mezunu olan çocuklar için: 2,21, annesi orta öğretim mezunu olan çocuklar için: 1,64 ve annesi ilköğretim mezunu olan çocuklar için: 2,22 olduğu bulunmuştur. Bunlara ek olarak Okul Öncesi Davranış Sorunları Tarama Ölçeği, Endişeli-Ağlamaklı Olmak Alt Ölçeğinden alınan puanların standart sapma değerleri

annesi yükseköğrenim mezunu olan çocuklar için: 2,84, annesi orta öğretim mezunu olan çocuklar için: 2,24 ve annesi ilköğretim mezunu olan çocuklar için: 2,94 olduğu bulunmuştur. Ayrıca ölçekten alınan en düşük puan 0 ve en yüksek puan 17,00'dır.

Tablo 4.8 incelendiğinde, Aşırı Hareketli-Dikkatsiz Olmak Alt Ölçeğinden alınan ortalama puanların annesi yükseköğrenim mezunu olan çocuklar için: 2,74, annesi orta öğretim mezunu olan çocuklar için: 2,41 ve annesi ilköğretim mezunu olan çocuklar için: 2,43 olduğu bulunmuştur. Bunlara ek olarak Okul Öncesi Davranış Sorunları Tarama Ölçeği, Aşırı Hareketli-Dikkatsiz Olmak Alt Ölçeğinden alınan puanların standart sapma değerleri annesi yükseköğrenim mezunu olan çocuklar için: 2,34, annesi orta öğretim mezunu olan çocuklar için: 2,18 ve annesi ilköğretim mezunu olan çocuklar için: 2,12 olduğu bulunmuştur. Ayrıca ölçekten alınan en düşük puan 0 ve en yüksek puan 8,00'dır.

Tablo 4.9. Okul Öncesi Davranış Sorunları Tarama Ölçeği Anne Eğitim Durumu Değişkenine Göre ANOVA Sonuçları

OÖDSTÖ ve Alt Boyutları	Varyansın Kaynağı	Kareler Toplamı	Sd	Kareler Ortalaması	F	p
Kavgacı ve Saldırgan Olmak	Gruplararası	21,026	2	10,513	,590	,555
	Gruplarıçi	7076,084	397	17,824		
	Toplam	7097,110	399			
Endişeli-Ağlamaklı Olmak	Gruplararası	23,397	2	11,698	1,502	,224
	Gruplarıçi	3092,181	397	7,789		
	Toplam	3115,578	399			
Aşırı Hareketli-Dikkatsiz Olmak	Gruplararası	5,571	2	2,785	,588	,556
	Gruplarıçi	1880,367	397	4,736		
	Toplam	1885,938	399			

Tablo 4.9 incelendiğinde, Okul Öncesi Davranış Sorunları Tarama Ölçeği, Kavgacı-Saldırgan Olmak Alt Ölçeği puanlarının anne eğitim durumu değişkenine göre anlamlı bir farklılık göstermediği bulunmuştur ($F=,590$, $p> .05$).

Tablo 4.9 incelendiğinde, Endişeli-Ağlamaklı Olmak Alt Ölçeği puanlarının anne eğitim durumu değişkenine göre anlamlı bir farklılık göstermediği bulunmuştur ($F=1,502$, $p> .05$).

Tablo 4.9 incelendiğinde, Aşırı Hareketli-Dikkatsiz Olmak Alt Ölçeği puanlarının anne eğitim durumu değişkenine göre anlamlı bir farklılık göstermediği bulunmuştur ($F=,588$, $p> .05$).

4.2.4. Araştırmaya Katılan Çocukların Davranış Problemlerinin Annenin Yaşı Değişkenine Göre Dağılımı

Tablo 4.10. OÖDSTÖ Puanlarının Annenin Yaşı Değişkenine Göre Ortalama ve Standart Sapma Değerleri

OÖDSTÖ ve Alt Boyutları	Anne Yaş	N	X	Ss	En Düşük	En Yüksek
Kavgacı ve Saldırgan Olmak	20-25 yaş	35	4,82	5,68	,00	24,00
	26-30 yaş	130	3,29	4,41	,00	20,00
	31-35 yaş	129	3,13	3,82	,00	22,00
	36-40 yaş	77	2,92	3,68	,00	17,00
	41 ve üzeri	29	3,72	4,14	,00	15,00
	Toplam	400	3,33	4,21	,00	24,00
Endişeli-Ağlamaklı Olmak	20-25 yaş	35	2,57	2,80	,00	9,00
	26-30 yaş	130	2,06	2,90	,00	17,00
	31-35 yaş	129	1,98	2,52	,00	13,00
	36-40 yaş	77	2,16	3,08	,00	13,00
	41 ve üzeri	29	1,93	2,75	,00	13,00
	Toplam	400	2,09	2,79	,00	17,00
Aşırı Hareketli-Dikkatsiz Olmak	20-25 yaş	35	3,25	2,53	,00	8,00
	26-30 yaş	130	2,40	2,27	,00	8,00
	31-35 yaş	129	2,35	2,05	,00	8,00
	36-40 yaş	77	2,42	2,08	,00	8,00
	41 ve üzeri	29	2,68	1,94	,00	8,00
	Toplam	400	2,48	2,17	,00	8,00

Tablo 4.10 incelendiğinde, Okul Öncesi Davranış Sorunları Tarama Ölçeği, Kavgacı-Saldırgan Olmak Alt Ölçeğinden alınan ortalama puanların annesi 20-25 yaş aralığında olan çocuklar için: 4,82, annesi 26-30 yaş aralığında olan çocuklar için: 3,29, annesi 31-35 yaş aralığında olan çocuklar için: 3,13, annesi 36-40 yaş aralığında olan çocuklar için: 2,92 ve annesi 41 yaş ve üzerinde olan çocuklar için: 3,72 olduğu bulunmuştur. Bunlara ek olarak Okul Öncesi Davranış Sorunları Tarama Ölçeği, Kavgacı-Saldırgan Olmak Alt Ölçeğinden alınan puanların standart sapma değerleri annesi 20-25 yaş aralığında olan çocuklar için: 5,68, annesi 26-30 yaş aralığında olan çocuklar için: 4,41, annesi 31-35 yaş aralığında olan çocuklar için: 3,82, annesi 36-40 yaş aralığında olan çocuklar için: 3,68 ve annesi 41 yaş ve üzerinde olan çocuklar için: 4,14 olduğu bulunmuştur. Ayrıca ölçekten alınan en düşük puan 0 ve en yüksek puan 24,00'dır.

Tablo 4.10 incelendiğinde, Endişeli-Ağlamaklı Olmak Alt Ölçeğinden alınan ortalama puanların annesi 20-25 yaş aralığında olan çocuklar için: 2,57, annesi 26-30 yaş aralığında olan çocuklar için: 2,06, annesi 31-35 yaş aralığında olan çocuklar için: 1,98, annesi 36-40 yaş aralığında olan çocuklar için: 2,16 ve annesi 41 yaş ve üzerinde olan

çocuklar için: 1,93 olduğu bulunmuştur. Bunlara ek olarak Okul Öncesi Davranış Sorunları Tarama Ölçeği, Endişeli–Ağlamaklı Olmak Alt Ölçeğinden alınan puanların standart sapma değerleri annesi 20-25 yaş aralığında olan çocuklar için: 2,80, annesi 26-30 yaş aralığında olan çocuklar için: 2,90, annesi 31-35 yaş aralığında olan çocuklar için: 2,52, annesi 36-40 yaş aralığında olan çocuklar için: 3,08 ve annesi 41 yaş ve üzerinde olan çocuklar için: 2,75 olduğu bulunmuştur. Ayrıca ölçekten alınan en düşük puan 0 ve en yüksek puan 17,00'dır.

Tablo 4.10 incelendiğinde, Aşırı Hareketli-Dikkatsiz Olmak Alt Ölçeğinden alınan ortalama puanların annesi 20-25 yaş aralığında olan çocuklar için: 3,25, annesi 26-30 yaş aralığında olan çocuklar için: 2,40, annesi 31-35 yaş aralığında olan çocuklar için: 2,35, annesi 36-40 yaş aralığında olan çocuklar için: 2,42 ve annesi 41 yaş ve üzerinde olan çocuklar için: 2,68 olduğu bulunmuştur. Bunlara ek olarak Okul Öncesi Davranış Sorunları Tarama Ölçeği, Aşırı Hareketli-Dikkatsiz Olmak Alt Ölçeğinden alınan puanların standart sapma değerleri annesi 20-25 yaş aralığında olan çocuklar için: 2,53, annesi 26-30 yaş aralığında olan çocuklar için: 2,27, annesi 31-35 yaş aralığında olan çocuklar için: 2,05, annesi 36-40 yaş aralığında olan çocuklar için: 2,08 ve annesi 41 yaş ve üzerinde olan çocuklar için: 1,94 olduğu bulunmuştur. Ayrıca ölçekten alınan en düşük puan 0 ve en yüksek puan 8,00'dır.

Tablo 4.11. Okul Öncesi Davranış Sorunları Tarama Ölçeği Annenin Yaşı Değişkenine Göre ANOVA Sonuçları

OÖDSTÖ ve Alt Boyutları	Varyansın Kaynağı	Kareler Toplamı	Sd	Kareler Ortalaması	F	p
Kavgacı ve Saldırgan Olmak	Gruplararası	101,161	4	25,290	1,428	,224
	Gruplariçi	6995,949	395	17,711		
	Toplam	7097,110	399			
Endişeli–Ağlamaklı Olmak	Gruplararası	10,862	4	2,716	,345	,847
	Gruplariçi	3104,715	395	7,860		
	Toplam	3115,578	399			
Aşırı Hareketli-Dikkatsiz Olmak	Gruplararası	25,391	4	6,348	1,348	,252
	Gruplariçi	1860,547	395	4,710		
	Toplam	1885,938	399			

Tablo 4.11 incelendiğinde, Okul Öncesi Davranış Sorunları Tarama Ölçeği, Kavgacı-Saldırgan Olmak Alt Ölçeği puanlarının annenin yaşı değişkenine göre anlamlı bir farklılık göstermediği bulunmuştur (F=1,428, p> .05).

Tablo 4.11 incelendiğinde, Endişeli–Ağlamaklı Olmak Alt Ölçeği puanlarının annenin yaşı değişkenine göre anlamlı bir farklılık göstermediği bulunmuştur ($F=,345$, $p> .05$).

Tablo 4.11 incelendiğinde, Aşırı Hareketli-Dikkatsiz Olmak Alt Ölçeği puanlarının annenin yaşı değişkenine göre anlamlı bir farklılık göstermediği bulunmuştur ($F=1,348$, $p> .05$).

4.2.5. Araştırmaya Katılan Çocukların Davranış Problemlerinin Baba Eğitim Durumu Değişkenine Göre Dağılımı

Tablo 4.12. OÖDSTÖ Puanlarının Baba Eğitim Durumu Değişkenine Göre Ortalama ve Standart Sapma Değerleri

OÖDSTÖ ve Alt Boyutları	Baba Eğitim	N	X	Ss	En Düşük	En Yüksek
Kavgacı ve Saldırgan Olmak	Yüksek Öğrenim	114	3,50	4,15	,00	22,00
	Orta Öğretim	116	4,10	5,15	,00	24,00
	İlköğretim	170	2,70	3,39	,00	19,00
	Toplam	400	3,33	4,21	,00	24,00
Endişeli–Ağlamaklı Olmak	Yüksek Öğrenim	114	2,63	3,32	,00	14,00
	Orta Öğretim	116	1,92	2,58	,00	17,00
	İlköğretim	170	1,84	2,49	,00	14,00
	Toplam	400	2,09	2,79	,00	17,00
Aşırı Hareketli-Dikkatsiz Olmak	Yüksek Öğrenim	114	2,65	2,17	,00	8,00
	Orta Öğretim	116	2,64	2,35	,00	8,00
	İlköğretim	170	2,26	2,03	,00	8,00
	Toplam	400	2,48	2,17	,00	8,00

Tablo 4.12 incelendiğinde, Okul Öncesi Davranış Sorunları Tarama Ölçeği, Kavgacı-Saldırgan Olmak Alt Ölçeğinden alınan ortalama puanların babası yükseköğrenim mezunu olan çocuklar için: 3,50, babası orta öğretim mezunu olan çocuklar için: 4,10 ve babası ilköğretim mezunu olan çocuklar için: 2,70 olduğu bulunmuştur. Bunlara ek olarak Okul Öncesi Davranış Sorunları Tarama Ölçeği, Kavgacı-Saldırgan Olmak Alt Ölçeğinden alınan puanların standart sapma değerleri babası yükseköğrenim mezunu olan çocuklar için: 4,15, babası orta öğretim mezunu olan çocuklar için: 5,15 ve babası ilköğretim mezunu olan çocuklar için: 3,39 olduğu bulunmuştur. Ayrıca ölçekten alınan en düşük puan 0 ve en yüksek puan 24,00'dır.

Tablo 4.12 incelendiğinde, Endişeli–Ağlamaklı Olmak Alt Ölçeğinden alınan ortalama puanların babası yükseköğrenim mezunu olan çocuklar için: 2,63, babası orta öğretim

mezunu olan çocuklar için: 1,92 ve babası ilköğretim mezunu olan çocuklar için: 1,84 olduğu bulunmuştur. Bunlara ek olarak Okul Öncesi Davranış Sorunları Tarama Ölçeği, Endişeli–Ağlamaklı Olmak Alt Ölçeğinden alınan puanların standart sapma değerleri babası yükseköğrenim mezunu olan çocuklar için: 3,32, babası orta öğretim mezunu olan çocuklar için: 2,58 ve babası ilköğretim mezunu olan çocuklar için: 2,49 olduğu bulunmuştur. Ayrıca ölçekten alınan en düşük puan 0 ve en yüksek puan 17,00'dır.

Tablo 4.12 incelendiğinde, Aşırı Hareketli-Dikkatsiz Olmak Alt Ölçeğinden alınan ortalama puanların babası yükseköğrenim mezunu olan çocuklar için: 2,65, babası orta öğretim mezunu olan çocuklar için: 2,64 ve babası ilköğretim mezunu olan çocuklar için: 2,26 olduğu bulunmuştur. Bunlara ek olarak Okul Öncesi Davranış Sorunları Tarama Ölçeği, Aşırı Hareketli-Dikkatsiz Olmak Alt Ölçeğinden alınan puanların standart sapma değerleri babası yükseköğrenim mezunu olan çocuklar için: 2,17, babası orta öğretim mezunu olan çocuklar için: 2,35 ve babası ilköğretim mezunu olan çocuklar için: 2,03 olduğu bulunmuştur. Ayrıca ölçekten alınan en düşük puan 0 ve en yüksek puan 8,00'dır.

Tablo 4.13. Okul Öncesi Davranış Sorunları Tarama Ölçeği Baba Eğitim Durumu Değişkenine Göre ANOVA Sonuçları

OÖDSTÖ ve Alt Boyutları	Varyansın Kaynağı	Kareler Toplamı	Sd	Kareler Ortalaması	F	p
Kavgacı ve Saldırgan Olmak	Gruplararası	140,151	2	70,076	3,999	,019*
	Gruplariçi	6956,959	397	17,524		
	Toplam	7097,110	399			
Endişeli–Ağlamaklı Olmak	Gruplararası	46,726	2	23,363	2,022	,060
	Gruplariçi	3068,852	397	7,730		
	Toplam	3115,578	399			
Aşırı Hareketli-Dikkatsiz Olmak	Gruplararası	14,683	2	7,341	1,558	,212
	Gruplariçi	1871,255	397	4,713		
	Toplam	1885,937	399			

Tablo 4.13 incelendiğinde, Okul Öncesi Davranış Sorunları Tarama Ölçeği, Kavgacı-Saldırgan Olmak Alt Ölçeği puanlarının baba eğitim durumu değişkenine göre anlamlı bir farklılık gösterdiği bulunmuştur ($F=3,999$, $p<.05$). Bu farklılığın hangi gruplar arasında olduğunu belirlemek için gruplar birbirleriyle karşılaştırılmıştır. Varyansların homojen olmamasından dolayı Tamhane testi yapılmış ve test sonuçları Tablo 4.14' re verilmiştir.

Tablo 4.13 incelendiğinde, Endişeli–Ağlamaklı Olmak Alt Ölçeği puanlarının baba eğitim durumu değişkenine göre anlamlı bir farklılık göstermediği bulunmuştur ($F=2,022$, $p> .05$).

Tablo 4.13 incelendiğinde, Aşırı Hareketli-Dikkatsiz Olmak Alt Ölçeği puanlarının baba eğitim durumu değişkenine göre anlamlı bir farklılık göstermediği bulunmuştur ($F=1,558$, $p> .05$).

Tablo 4.14. Okul Öncesi Davranış Sorunları Tarama Ölçeği, Kavgacı-Saldırgan Olmak Alt Ölçeği Puanlarının Baba Eğitim Durumu Değişkenine Tamhane's T2 Testi Sonuçları

	N	Baba Eğitim	Ortalama Farkı	P
Yüksek Öğrenim	114	Orta Öğretim	-,60345	,698
		İlköğretim	,80000	,244
Orta Öğretim	116	Yüksek Öğrenim	,60345	,698
		İlköğretim	1,40345*	,032
İlköğretim	170	Yüksek Öğrenim	-,80000	,244
		Orta Öğretim	-1,40345*	,032

Tablo 4.14 incelendiğinde, Okul Öncesi Davranış Sorunları Tarama Ölçeği, Kavgacı-Saldırgan Olmak Alt Ölçeği puanlarında ortaya çıkan anlamlı farklılığın babası orta öğretim mezunu olan çocuklar ile babası ilköğretim mezunu olan çocuklar arasında olduğu ve bu farklılığın babası orta öğretim mezunu olan çocukların lehine olduğu bulunmuştur.

4.2.6. Araştırmaya Katılan Çocukların Davranış Problemlerinin Babanın Yaşı Değişkenine Göre Dağılımı

Tablo 4.15. OÖDSTÖ Puanlarının Babanın Yaşı Değişkenine Göre Ortalama ve Standart Sapma Değerleri

OÖDSTÖ ve Alt Boyutları	Baba Yaş	N	X	Ss	En Düşük	En Yüksek
Kavgacı ve Saldırgan Olmak	26-30 yaş	44	4,18	6,12	,00	24,00
	31-35 yaş	141	2,73	3,30	,00	15,00
	36-40 yaş	108	3,39	3,55	,00	15,00
	41 ve üzeri	98	3,54	4,59	,00	22,00
	Toplam	391	3,28	4,12	,00	24,00
Endişeli-Ağlamaklı Olmak	26-30 yaş	44	1,90	2,80	,00	14,00
	31-35 yaş	141	2,04	2,72	,00	17,00
	36-40 yaş	108	2,01	2,42	,00	12,00
	41 ve üzeri	98	2,27	3,20	,00	14,00
	Toplam	391	2,07	2,77	,00	17,00
Aşırı Hareketli-Dikkatsiz Olmak	26-30 yaş	44	2,52	2,58	,00	8,00
	31-35 yaş	141	2,07	1,98	,00	8,00
	36-40 yaş	108	2,80	2,18	,00	8,00
	41 ve üzeri	98	2,68	2,07	,00	8,00
	Toplam	391	2,47	2,15	,00	8,00

Tablo 4.15 incelendiğinde, Okul Öncesi Davranış Sorunları Tarama Ölçeği, Kavgacı-Saldırgan Olmak Alt Ölçeğinden alınan ortalama puanların babası 26-30 yaş aralığında olan çocuklar için: 4,18, babası 31-35 yaş aralığında olan çocuklar için: 2,73, babası 36-40 yaş aralığında olan çocuklar için: 3,39 ve babası 41 yaş ve üzerinde olan çocuklar için: 3,54 olduğu bulunmuştur. Bunlara ek olarak Okul Öncesi Davranış Sorunları Tarama Ölçeği, Kavgacı-Saldırgan Olmak Alt Ölçeğinden alınan puanların standart sapma değerleri babası 26-30 yaş aralığında olan çocuklar için: 6,12, babası 31-35 yaş aralığında olan çocuklar için: 3,30, babası 36-40 yaş aralığında olan çocuklar için: 3,55 ve babası 41 yaş ve üzerinde olan çocuklar için: 4,59 olduğu bulunmuştur. Ayrıca ölçekten alınan en düşük puan 0 ve en yüksek puan 24,00'dır.

Tablo 4.15 incelendiğinde, Endişeli-Ağlamaklı Olmak Alt Ölçeğinden alınan ortalama puanların babası 26-30 yaş aralığında olan çocuklar için: 1,90, babası 31-35 yaş aralığında olan çocuklar için: 2,04, babası 36-40 yaş aralığında olan çocuklar için: 2,01 ve babası 41 yaş ve üzerinde olan çocuklar için: 2,27 olduğu bulunmuştur. Bunlara ek olarak Okul Öncesi Davranış Sorunları Tarama Ölçeği, Endişeli-Ağlamaklı Olmak Alt

Ölçeğinden alınan puanların standart sapma değerleri babası 26-30 yaş aralığında olan çocuklar için: 2,80, babası 31-35 yaş aralığında olan çocuklar için: 2,72, babası 36-40 yaş aralığında olan çocuklar için: 2,42 ve babası 41 yaş ve üzerinde olan çocuklar için: 3,20 olduğu bulunmuştur. Ayrıca ölçekten alınan en düşük puan 0 ve en yüksek puan 17,00'dır.

Tablo 4.15 incelendiğinde, Aşırı Hareketli-Dikkatsiz Olmak Alt Ölçeğinden alınan ortalama puanların babası 26-30 yaş aralığında olan çocuklar için: 2,52, babası 31-35 yaş aralığında olan çocuklar için: 2,07, babası 36-40 yaş aralığında olan çocuklar için: 2,80 ve babası 41 yaş ve üzerinde olan çocuklar için: 2,68 olduğu bulunmuştur. Bunlara ek olarak Okul Öncesi Davranış Sorunları Tarama Ölçeği, Aşırı Hareketli-Dikkatsiz Olmak Alt Ölçeğinden alınan puanların standart sapma değerleri babası 26-30 yaş aralığında olan çocuklar için: 2,58, babası 31-35 yaş aralığında olan çocuklar için: 1,98, babası 36-40 yaş aralığında olan çocuklar için: 2,18 ve babası 41 yaş ve üzerinde olan çocuklar için: 2,07 olduğu bulunmuştur. Ayrıca ölçekten alınan en düşük puan 0 ve en yüksek puan 8,00'dır.

Tablo 4.16. Okul Öncesi Davranış Sorunları Tarama Ölçeği Babanın Yaşı Değişkenine Göre ANOVA Sonuçları

OÖDSTÖ ve Alt Boyutları	Varyansın Kaynağı	Kareler Toplamı	Sd	Kareler Ortalaması	F	p
Kavgacı ve Saldırgan Olmak	Gruplararası	86,533	3	28,844	1,704	,166
	Gruplariçi	6552,521	387	16,932		
	Toplam	6639,054	390			
Endişeli-Ağlamaklı Olmak	Gruplararası	5,637	3	1,879	,243	,867
	Gruplariçi	2996,905	387	7,744		
	Toplam	3002,542	390			
Aşırı Hareketli-Dikkatsiz Olmak	Gruplararası	39,187	3	13,062	2,862	,037*
	Gruplariçi	1766,379	387	4,564		
	Toplam	1805,565	390			

Tablo 4.16 incelendiğinde, Okul Öncesi Davranış Sorunları Tarama Ölçeği, Kavgacı-Saldırgan Olmak Alt Ölçeği puanlarının babanın yaşı değişkenine göre anlamlı bir farklılık göstermediği bulunmuştur ($F=1,704$, $p>.05$).

Tablo 4.16 incelendiğinde, Endişeli-Ağlamaklı Olmak Alt Ölçeği puanlarının babanın yaşı değişkenine göre anlamlı bir farklılık göstermediği bulunmuştur ($F=,243$, $p>.05$).

Tablo 4.16 incelendiğinde, Aşırı Hareketli-Dikkatsiz Olmak Alt Ölçeği puanlarının babanın yaşı değişkenine göre anlamlı bir farklılık gösterdiği bulunmuştur ($F= 2,862$,

$p < .05$). Bu farklılığın hangi gruplar arasında olduğunu belirlemek için gruplar birbirleriyle karşılaştırılmıştır. Varyansların homojen olmamasından dolayı Tamhane's T2 testi yapılmış ve test sonuçları Tablo 4.17'de verilmiştir.

Tablo 4.17. Okul Öncesi Davranış Sorunları Tarama Ölçeği, Aşırı Hareketli-Dikkatsiz Olmak Alt Ölçeği Puanlarının Babanın Yaşı Değişkenine Tamhane's T2 Testi Sonuçları

	N	Baba Yaş	Ortalama Farkı	P
26-30 yaş	44	31-35 yaş	,45181	,873
		36-40 yaş	-,28283	,989
		41 ve üzeri	-,16095	,999
31-35 yaş	141	26-30 yaş	-,45181	,873
		36-40 yaş	-,73463*	,040*
		41 ve üzeri	-,61275	,132
36-40 yaş	108	26-30 yaş	,28283	,989
		31-35 yaş	,73463*	,040*
		41 ve üzeri	,12188	,999
41 ve üzeri	98	26-30 yaş	,16095	,999
		31-35 yaş	,61275	,132
		36-40 yaş	-,12188	,999

Tablo 4.17 incelendiğinde, Okul Öncesi Davranış Sorunları Tarama Ölçeği, Aşırı Hareketli-Dikkatsiz Olmak Alt Ölçeği puanlarında ortaya çıkan anlamlı farklılığın babası 31-35 yaş aralığında olan çocuklar ile babası 36-40 yaş aralığında olan çocuklar arasında olduğu ve bu farklılığın babası 36-40 yaş aralığında olan çocuklar lehine olduğu bulunmuştur.

4.2.7. Araştırmaya Katılan Çocukların Davranış Problemlerinin Ailenin Gelir Düzeyi Değişkenine Göre Dağılımı

Tablo 4.18. OÖDSTÖ Puanlarının Ailenin Gelir Durumu Değişkenine Göre Ortalama ve Standart Sapma Değerleri

OÖDSTÖ ve Alt Boyutları	Ailenin Gelir Durumu	N	X	Ss	En Düşük	En Yüksek
Kavgacı ve Saldırgan Olmak	850 TL ve altı	140	2,82	3,52	,00	16,00
	851-1500 TL arası	104	3,56	4,73	,00	24,00
	1501-2000 TL arası	57	3,87	4,23	,00	20,00
	2001-2500 TL arası	33	4,30	5,27	,00	22,00
	2501 TL üzeri	66	3,10	4,06	,00	17,00
	Toplam	400	3,33	4,21	,00	24,00
Endişeli-Ağlamaklı Olmak	850 TL ve altı	140	1,85	2,27	,00	9,00
	851-1500 TL arası	104	1,94	2,59	,00	14,00
	1501-2000 TL arası	57	2,64	2,74	,00	13,00
	2001-2500 TL arası	33	3,30	4,23	,00	17,00
	2501 TL üzeri	66	1,74	3,10	,00	13,00
	Toplam	400	2,09	2,79	,00	17,00
Aşırı Hareketli-Dikkatsiz Olmak	850 TL ve altı	140	2,31	2,08	,00	8,00
	851-1500 TL arası	104	2,45	2,19	,00	8,00
	1501-2000 TL arası	57	2,78	2,16	,00	8,00
	2001-2500 TL arası	33	2,87	2,36	,00	8,00
	2501 TL üzeri	66	2,45	2,24	,00	8,00
	Toplam	400	2,48	2,17	,00	8,00

Tablo 4.18 incelendiğinde, Okul Öncesi Davranış Sorunları Tarama Ölçeği, Kavgacı-Saldırgan Olmak Alt Ölçeğinden alınan ortalama puanların ailesi 850 TL ve altında gelire sahip olan çocuklar için: 2,82, ailesi 851-1500 TL arası gelire sahip olan çocuklar için: 3,56, ailesi 1501-2000 TL arası gelire sahip olan çocuklar için: 3,87, ailesi 2001-2500 TL arası gelire sahip olan çocuklar için: 4,30 ve ailesi 2501 TL üzerinde gelire sahip olan çocuklar için:3,10 olduğu bulunmuştur. Bunlara ek olarak Okul Öncesi Davranış Sorunları Tarama Ölçeği, Kavgacı-Saldırgan Olmak Alt Ölçeğinden alınan puanların standart sapma değerleri ailesi 850 TL ve altında gelire sahip olan çocuklar için: 3,52, ailesi 851-1500 TL arası gelire sahip olan çocuklar için: 4,73, ailesi 1501-2000 TL arası gelire sahip olan çocuklar için: 4,23, ailesi 2001-2500 TL arası gelire sahip olan çocuklar için: 5,27 ve ailesi 2501 TL üzerinde gelire sahip olan çocuklar için: 4,06 olduğu bulunmuştur. Ayrıca ölçekten alınan en düşük puan 0 ve en yüksek puan 24,00'dır.

Tablo 4.18 incelendiğinde, Endişeli-Ağlamaklı Olmak Alt Ölçeğinden alınan ortalama puanların ailesi 850 TL ve altında gelire sahip olan çocuklar için: 1,85, ailesi 851-1500

TL arası gelire sahip olan çocuklar için: 1,94, ailesi 1501-2000 TL arası gelire sahip olan çocuklar için: 2,64, ailesi 2001-2500 TL arası gelire sahip olan çocuklar için: 3,30 ve ailesi 2501 TL üzerinde gelire sahip olan çocuklar için: 1,74 olduğu bulunmuştur. Bunlara ek olarak Okul Öncesi Davranış Sorunları Tarama Ölçeği, Endişeli-Ağlamaklı Olmak Alt Ölçeğinden alınan puanların standart sapma değerleri ailesi 850 TL ve altında gelire sahip olan çocuklar için: 2,27, ailesi 851-1500 TL arası gelire sahip olan çocuklar için: 2,59, ailesi 1501-2000 TL arası gelire sahip olan çocuklar için: 2,74, ailesi 2001-2500 TL arası gelire sahip olan çocuklar için: 4,23 ve ailesi 2501 TL üzerinde gelire sahip olan çocuklar için: 3,10 olduğu bulunmuştur. Ayrıca ölçekten alınan en düşük puan 0 ve en yüksek puan 17,00'dır.

Tablo 4.18 incelendiğinde, Aşırı Hareketli-Dikkatsiz Olmak Alt Ölçeğinden alınan ortalama puanların ailesi 850 TL ve altında gelire sahip olan çocuklar için: 2,31, ailesi 851-1500 TL arası gelire sahip olan çocuklar için: 2,45, ailesi 1501-2000 TL arası gelire sahip olan çocuklar için: 2,78, ailesi 2001-2500 TL arası gelire sahip olan çocuklar için: 2,87 ve ailesi 2501 TL üzerinde gelire sahip olan çocuklar için: 2,45 olduğu bulunmuştur. Bunlara ek olarak Okul Öncesi Davranış Sorunları Tarama Ölçeği, Aşırı Hareketli-Dikkatsiz Olmak Alt Ölçeğinden alınan puanların standart sapma değerleri ailesi 850 TL ve altında gelire sahip olan çocuklar için: 2,08, ailesi 851-1500 TL arası gelire sahip olan çocuklar için: 2,19, ailesi 1501-2000 TL arası gelire sahip olan çocuklar için: 2,16, ailesi 2001-2500 TL arası gelire sahip olan çocuklar için: 2,36 ve ailesi 2501 TL üzerinde gelire sahip olan çocuklar için: 2,24 olduğu bulunmuştur. Ayrıca ölçekten alınan en düşük puan 0 ve en yüksek puan 8,00'dır.

Tablo 4.19. Okul Öncesi Davranış Sorunları Tarama Ölçeği Ailenin Gelir Durumu Değişkenine Göre ANOVA Sonuçları

OÖDSTÖ ve Alt Boyutları	Varyansın Kaynağı	Kareler Toplamı	Sd	Kareler Ortalaması	F	p
Kavgacı ve Saldırgan Olmak	Gruplararası	93,678	4	23,419	1,321	,261
	Gruplarıçi	7003,432	395	17,730		
	Toplam	7097,110	399			
Endişeli-Ağlamaklı Olmak	Gruplararası	84,207	4	21,052	2,743	,028*
	Gruplarıçi	3031,370	395	7,674		
	Toplam	3115,578	399			
Aşırı Hareketli-Dikkatsiz Olmak	Gruplararası	14,654	4	3,663	,773	,543
	Gruplarıçi	1871,284	395	4,737		
	Toplam	1885,938	399			

Tablo 4.19 incelendiğinde, Okul Öncesi Davranış Sorunları Tarama Ölçeği, Kavgacı-Saldırgan Olmak Alt Ölçeği puanlarının ailenin gelir durumu değişkenine göre anlamlı bir farklılık göstermediği bulunmuştur ($F= 1,321$, $p > .05$).

Tablo 4.19 incelendiğinde, Endişeli-Ağlamaklı Olmak Alt Ölçeği puanlarının ailenin gelir durumu değişkenine göre anlamlı bir farklılık gösterdiği bulunmuştur ($F= 2,743$, $p < .05$). Bu farklılığın hangi gruplar arasında olduğunu belirlemek için gruplar birbirleriyle karşılaştırılmıştır. Varyansların homojen olmamasından dolayı Tamhane's T2 testi yapılmış ve test sonuçları Tablo 4.20'de verilmiştir.

Tablo 4.19 incelendiğinde, Aşırı Hareketli-Dikkatsiz Olmak Alt Ölçeği puanlarının ailenin gelir durumu değişkenine göre anlamlı bir farklılık göstermediği bulunmuştur ($F= ,773$, $p > .05$).

Tablo 4.20. Okul Öncesi Davranış Sorunları Tarama Ölçeği, Endişeli–Ağlamaklı Olmak Alt Ölçeği Puanlarının Ailenin Gelir Durumu Değişkenine Göre Tamhane’s T2 Testi Sonuçları

	N	Ailenin Gelir Durumu	Ortalama Farkı	P
850 TL ve altı	140	851-1500 TL arası	-,08516	,812
		1501-2000 TL arası	-,79198	,070
		2001-2500 TL arası	-1,44589*	,007*
		2501 TL üzeri	,11472	,782
851-1500 TL arası	104	850 TL ve altı	,08516	,812
		1501-2000 TL arası	-,70682	,122
		2001-2500 TL arası	-1,36072*	,014*
		2501 TL üzeri	,19988	,647
1501-2000 TL arası	57	850 TL ve altı	,79198	,070
		851-1500 TL arası	,70682	,122
		2001-2500 TL arası	-,65391	,281
		2501 TL üzeri	,90670	,071
2001-2500 TL arası	33	850 TL ve altı	1,44589*	,007*
		851-1500 TL arası	1,36072*	,014*
		1501-2000 TL arası	,65391	,281
		2501 TL üzeri	1,56061*	,009*
2501 TL üzeri	66	850 TL ve altı	-,11472	,782
		851-1500 TL arası	-,19988	,647
		1501-2000 TL arası	-,90670	,071
		2001-2500 TL arası	-1,56061*	,009*

Tablo 4.20, incelendiğinde, Okul Öncesi Davranış Sorunları Tarama Ölçeği, Endişeli–Ağlamaklı Olmak Alt Ölçeği puanlarında ortaya çıkan anlamlı farklılığın ailesinin geliri 2001-2500 TL aralığında olan çocuklar ile ailesinin geliri 850 TL ve altında olan çocuklar, ailesinin geliri 851-1500 TL aralığında ve ailesinin geliri 2501 TL üzerinde olan çocuklar arasında olduğu ve bu farklılıkların ailesinin geliri 2001-2500 TL aralığında olan çocuklar lehine olduğu bulunmuştur.

4.3. Araştırmaya Katılan Çocukların Ebeveynlerinin Anne-Baba-Çocuk İletişimine Yönelik Bulgular

4.3.1. Araştırmaya Katılan Çocukların Ebeveynlerinin “Anne-Baba-Çocuk İletişimini Değerlendirme Aracından” Aldıkları Puanların Cinsiyet Değişkenine Göre Dağılımı

Tablo 4.21. ABCİDA Puanlarının Cinsiyet Değişkenine Göre Farklılaşp Farklılaşmadığını Belirlemek Üzere Yapılan Bağımsız Grup t Testi Sonuçları

ABCİDA ve Alt Boyutları	Cinsiyet	N	X	Ss	t Testi		
					Sd	t	p
Konuşma	Kız	202	32,98	4,41	398	1,153	,249
	Erkek	198	32,45	4,61			
	Toplam	400					
Dinleme	Kız	202	26,50	2,98	398	,485	,628
	Erkek	198	26,34	3,45			
	Toplam	400					
Mesaj	Kız	202	30,57	4,72	398	,350	,726
	Erkek	198	30,40	4,99			
	Toplam	400					
Sözsüz İletişim	Kız	202	25,43	3,09	398	,053	,958
	Erkek	198	25,41	3,16			
	Toplam	400					
Empati	Kız	202	35,34	5,30	398	1,864	,063
	Erkek	198	34,33	5,50			
	Toplam	400					
Toplam	Kız	202	150,83	14,70	398	1,221	,223
	Erkek	198	148,95	15,94			
	Toplam	400					

Tablo 4.21 incelendiğinde, Anne-Baba-Çocuk İletişimini Değerlendirme Aracı, Konuşma Alt Ölçeği puanlarında çocukların cinsiyetlerine göre anlamlı bir farklılık olmadığı bulunmuştur ($t=1,153$, $p>.05$).

Tablo 4.21 incelendiğinde, Dinleme Alt Ölçeği puanlarında çocukların cinsiyetlerine göre anlamlı bir farklılık olmadığı bulunmuştur ($t= ,485$, $p>.05$).

Tablo 4.21 incelendiğinde, Mesaj Alt Ölçeği puanlarında çocukların cinsiyetlerine göre anlamlı bir farklılık olmadığı bulunmuştur ($t=,350$, $p>.05$).

Tablo 4.21 incelendiğinde, Sözsüz İletişim Alt Ölçeği puanlarında çocukların cinsiyetlerine göre anlamlı bir farklılık olmadığı bulunmuştur ($t= ,053$, $p>.05$).

Tablo 4.21 incelendiğinde, Empati Alt Ölçeği puanlarında çocukların cinsiyetlerine göre anlamlı bir farklılık olmadığı bulunmuştur ($t= 1,864$, $p>.05$).

Tablo 4.21 incelendiğinde, Anne-Baba-Çocuk İletişimini Değerlendirme Aracı toplam puanlarında çocukların cinsiyetlerine göre anlamlı bir farklılık olmadığı bulunmuştur ($t= 1,221, p>.05$).

4.3.2. Araştırmaya Katılan Çocukların Ebeveynlerinin “Anne-Baba-Çocuk İletişimini Değerlendirme Aracından” Aldıkları Puanların Kardeş Sayısı Değişkenine Göre Dağılımı

Tablo 4.22. ABCİDA Puanlarının Kardeş Sayısı Değişkenine Göre Ortalama ve Standart Sapma Değerleri

ABCİDA ve Alt Boyutları	Kardeş Sayısı	N	X	Ss	En Düşük	En Yüksek
Konuşma	Kardeşi yok	47	34,17	3,96	25,00	40,00
	1 kardeşi var	154	32,32	4,75	18,00	40,00
	2 kardeşi var	99	32,30	4,48	20,00	40,00
	3 kardeşi var	59	32,30	4,66	23,00	40,00
	4 ve üstü kardeşi var	41	34,17	3,46	25,00	40,00
	Toplam	400	32,72	4,51	18,00	40,00
Dinleme	Kardeşi yok	47	27,51	2,17	22,00	30,00
	1 kardeşi var	154	26,43	3,28	17,00	30,00
	2 kardeşi var	99	25,68	3,44	16,00	30,00
	3 kardeşi var	59	26,32	3,46	17,00	30,00
	4 ve üstü kardeşi var	41	27,09	2,67	19,00	30,00
	Toplam	400	26,42	3,22	16,00	30,00
Mesaj	Kardeşi yok	47	31,93	5,61	21,00	60,00
	1 kardeşi var	154	30,55	4,59	17,00	38,00
	2 kardeşi var	99	30,21	4,66	18,00	44,00
	3 kardeşi var	59	29,71	5,49	15,00	42,00
	4 ve üstü kardeşi var	41	30,36	4,17	18,00	37,00
	Toplam	400	30,49	4,85	15,00	60,00
Sözsüz İletişim	Kardeşi yok	47	26,51	3,07	19,00	30,00
	1 kardeşi var	154	25,48	3,04	16,00	30,00
	2 kardeşi var	99	25,25	3,24	16,00	30,00
	3 kardeşi var	59	24,76	3,30	15,00	30,00
	4 ve üstü kardeşi var	41	25,31	2,67	19,00	30,00
	Toplam	400	25,42	3,12	15,00	30,00
Empati	Kardeşi yok	47	36,61	4,54	24,00	43,00
	1 kardeşi var	154	33,99	5,40	17,00	45,00
	2 kardeşi var	99	35,16	5,77	20,00	45,00
	3 kardeşi var	59	34,91	5,44	24,00	45,00
	4 ve üstü kardeşi var	41	35,12	5,12	25,00	45,00
	Toplam	400	34,84	5,42	17,00	45,00
Toplam	Kardeşi yok	47	156,74	14,71	123,00	201,00
	1 kardeşi var	154	148,79	16,27	102,00	175,00
	2 kardeşi var	99	148,61	15,63	97,00	179,00
	3 kardeşi var	59	148,01	13,67	108,00	183,00
	4 ve üstü kardeşi var	41	152,07	11,91	127,00	176,00
	Toplam	400	149,90	15,34	97,00	201,00

Tablo 4.22 incelendiğinde, Anne-Baba-Çocuk İletişimini Değerlendirme Aracı, Konuşma Alt Ölçeğinden alınan ortalama puanların kardeşi olmayan çocuklar için: 34,17, bir kardeşi olanlar için: 32,32, iki kardeşi olanlar için: 32,30, üç kardeşi olanlar için: 32,30 ve dört ve üstünde kardeşi olanlar için: 34,17 olduğu bulunmuştur. Bunlara ek olarak Anne-Baba-Çocuk İletişimini Değerlendirme Aracı, Konuşma Alt Ölçeğinden alınan puanların standart sapma değerleri kardeşi olmayan çocuklar için: 3,96, bir kardeşi olanlar için: 4,75, iki kardeşi olanlar için: 4,48, üç kardeşi olanlar için: 4,66, ve dört ve üstünde kardeşi olanlar için: 3,46 olduğu bulunmuştur. Ayrıca ölçekten alınan en düşük puan 18,00 ve en yüksek puan 40,00'dir.

Tablo 4.22 incelendiğinde, Anne-Baba-Çocuk İletişimini Değerlendirme Aracı, Dinleme Alt Ölçeğinden alınan ortalama puanların kardeşi olmayan çocuklar için: 27,51, bir kardeşi olanlar için: 26,43, iki kardeşi olanlar için: 25,68, üç kardeşi olanlar için: 26,32 ve dört ve üstünde kardeşi olanlar için: 27,09 olduğu bulunmuştur. Bunlara ek olarak Anne-Baba-Çocuk İletişimini Değerlendirme Aracı, Dinleme Alt Ölçeğinden alınan puanların standart sapma değerleri kardeşi olmayan çocuklar için: 2,17, bir kardeşi olanlar için: 3,28, iki kardeşi olanlar için: 3,44, üç kardeşi olanlar için: 3,46 ve dört ve üstünde kardeşi olanlar için: 2,67 olduğu bulunmuştur. Ayrıca çocukların ölçekten aldıkları en düşük puan 16,00 ve en yüksek puan 30,00'dir.

Tablo 4.22 incelendiğinde, Anne-Baba-Çocuk İletişimini Değerlendirme Aracı, Mesaj Alt Ölçeğinden alınan ortalama puanların kardeşi olmayan çocuklar için: 31,93, bir kardeşi olanlar için: 30,55, iki kardeşi olanlar için: 30,21, üç kardeşi olanlar için: 29,71 ve dört ve üstünde kardeşi olanlar için: 30,36 olduğu bulunmuştur. Bunlara ek olarak Anne-Baba-Çocuk İletişimini Değerlendirme Aracı, Mesaj Alt Ölçeğinden alınan puanların standart sapma değerleri kardeşi olmayan çocuklar için: 5,61, bir kardeşi olanlar için: 4,59, iki kardeşi olanlar için: 4,66, üç kardeşi olanlar için: 5,49 ve dört ve üstünde kardeşi olanlar için: 4,17 olduğu bulunmuştur. Ayrıca çocukların ölçekten aldıkları en düşük puan 15,00 ve en yüksek puan 60,00'dir.

Tablo 4.22 incelendiğinde, Anne-Baba-Çocuk İletişimini Değerlendirme Aracı, Sözsüz İletişim Alt Ölçeğinden alınan ortalama puanların kardeşi olmayan çocuklar için: 26,51, bir kardeşi olanlar için: 25,48, iki kardeşi olanlar için: 25,25, üç kardeşi olanlar için: 24,76 ve dört ve üstünde kardeşi olanlar için: 25,31 olduğu bulunmuştur. Bunlara ek

olarak Anne-Baba-Çocuk İletişimini Değerlendirme Aracı, Sözsüz İletişim Alt Ölçeğinden alınan puanların standart sapma değerleri kardeşi olmayan çocuklar için: 3,07, bir kardeşi olanlar için: 3,04, iki kardeşi olanlar için: 3,24, üç kardeşi olanlar için: 3,30 ve dört ve üstünde kardeşi olanlar için: 2,67 olduğu bulunmuştur. Ayrıca çocukların ölçekten aldıkları en düşük puan 15,00 ve en yüksek puan 30,00'dır.

Tablo 4.22 incelendiğinde, Anne-Baba-Çocuk İletişimini Değerlendirme Aracı, Empati Alt Ölçeğinden alınan ortalama puanların kardeşi olmayan çocuklar için: 36,61, bir kardeşi olanlar için: 33,99, iki kardeşi olanlar için: 35,16, üç kardeşi olanlar için: 34,91 ve dört ve üstünde kardeşi olanlar için: 35,12 olduğu bulunmuştur. Bunlara ek olarak Anne-Baba-Çocuk İletişimini Değerlendirme Aracı, Empati Alt Ölçeğinden alınan puanların standart sapma değerleri kardeşi olmayan çocuklar için: 4,54, bir kardeşi olanlar için: 5,40, iki kardeşi olanlar için: 5,77, üç kardeşi olanlar için: 5,44 ve dört ve üstünde kardeşi olanlar için: 5,12 olduğu bulunmuştur. Ayrıca çocukların ölçekten aldıkları en düşük puan 17,00 ve en yüksek puan 45,00'dır.

Tablo 4.22 incelendiğinde, Anne-Baba-Çocuk İletişimini Değerlendirme Aracından alınan ortalama puanların kardeşi olmayan çocuklar için: 156,74, bir kardeşi olanlar için: 148,79, iki kardeşi olanlar için: 148,61, üç kardeşi olanlar için: 148,01 ve dört ve üstünde kardeşi olanlar için: 152,07 olduğu bulunmuştur. Bunlara ek olarak Anne-Baba-Çocuk İletişimini Değerlendirme Aracından alınan puanların standart sapma değerleri kardeşi olmayan çocuklar için: 14,71, bir kardeşi olanlar için: 16,27, iki kardeşi olanlar için: 15,63, üç kardeşi olanlar için: 13,67 ve dört ve üstünde kardeşi olanlar için: 11,91 olduğu bulunmuştur. Ayrıca çocukların ölçekten aldıkları en düşük puan 97,00 ve en yüksek puan 201,00'dır.

Tablo 4.23. Anne-Baba-Çocuk İletişimini Değerlendirme Aracı Kardeş Sayısı Değişkenine Göre ANOVA Sonuçları

ABÇİDA ve Alt Boyutları	Varyansın Kaynağı	Kareler Toplamı	Sd	Kareler Ortalaması	F	p
Konuşma	Gruplararası	236,571	4	59,143	2,957	,020*
	Gruplariçi	7899,627	395	19,999		
	Toplam	8136,197	399			
Dinleme	Gruplararası	128,518	4	32,130	3,162	,014*
	Gruplariçi	4013,379	395	10,160		
	Toplam	4141,898	399			
Mesaj	Gruplararası	143,018	4	35,755	1,524	,194
	Gruplariçi	9264,942	395	23,456		
	Toplam	9407,960	399			
Sözsüz İletişim	Gruplararası	85,168	4	21,292	2,208	,067
	Gruplariçi	3808,429	395	9,642		
	Toplam	3893,598	399			
Empati	Gruplararası	272,597	4	68,149	2,348	,054
	Gruplariçi	11466,481	395	29,029		
	Toplam	11739,078	399			
Toplam	Gruplararası	2956,926	4	739,231	3,211	,013*
	Gruplariçi	90939,464	395	230,226		
	Toplam	93896,390	399			

Tablo 4.23 incelendiğinde, Anne-Baba-Çocuk İletişimini Değerlendirme Aracı, Konuşma Alt Ölçeği puanlarının kardeş sayısı değişkenine göre anlamlı bir farklılık gösterdiği bulunmuştur ($F=2,957$, $p< .05$). Bu farklılığın hangi gruplar arasında olduğunu belirlemek için gruplar birbirleriyle karşılaştırılmıştır. Varyansların homojen olmamasından dolayı Tamhane's T2 testi yapılmış ve test sonuçları Tablo 4.24'te verilmiştir.

Tablo 4.23 incelendiğinde, Anne-Baba-Çocuk İletişimini Değerlendirme Aracı, Dinleme Alt Ölçeği puanlarının kardeş sayısı değişkenine göre anlamlı bir farklılık gösterdiği bulunmuştur ($F= 3,162$, $p< .05$). Bu farklılığın hangi gruplar arasında olduğunu belirlemek için gruplar birbirleriyle karşılaştırılmıştır. Varyansların homojen olmamasından dolayı Tamhane's T2 testi yapılmış ve test sonuçları Tablo 4.25'te verilmiştir.

Tablo 4.23 incelendiğinde, Anne-Baba-Çocuk İletişimini Değerlendirme Aracı, Mesaj Alt Ölçeği puanlarının kardeş sayısı değişkenine göre anlamlı bir farklılık göstermediği bulunmuştur ($F= 1,524$, $p> .05$).

Tablo 4.23 incelendiğinde, Anne-Baba-Çocuk İletişimini Değerlendirme Aracı, Sözsüz İletişim Alt Ölçeği puanlarının kardeş sayısı değişkenine göre anlamlı bir farklılık göstermediği bulunmuştur ($F= 2,208, p> .05$).

Tablo 4.23 incelendiğinde, Anne-Baba-Çocuk İletişimini Değerlendirme Aracı, Empati Alt Ölçeği puanlarının kardeş sayısı değişkenine göre anlamlı bir farklılık göstermediği bulunmuştur ($F= 2,348, p> .05$).

Tablo 4.23 incelendiğinde, Anne-Baba-Çocuk İletişimini Değerlendirme Aracı Toplam puanlarının kardeş sayısı değişkenine göre anlamlı bir farklılık gösterdiği bulunmuştur ($F= 3,211, p< .05$). Bu farklılığın hangi gruplar arasında olduğunu belirlemek için gruplar birbirleriyle karşılaştırılmıştır. Varyansların homojen olmasından dolayı Tukey testi yapılmış ve test sonuçları Tablo 4.26’da verilmiştir.

Tablo 4.24. Anne-Baba-Çocuk İletişimini Değerlendirme Aracı, Konuşma Alt Ölçeği Puanlarının Kardeş Sayısı Değişkenine Göre Tamhane’s T2 Testi Sonuçları

	N	Kardeş Sayısı	Ortalama Farkı	P
Kardeşi yok	47	1 kardeşi var	1,84554*	,014*
		2 kardeşi var	1,86718*	,019*
		3 kardeşi var	1,86513*	,034*
		4 ve üstü kardeşi var	-,00052	1,000
1 kardeşi var	154	Kardeşi yok	-1,84554*	,014*
		2 kardeşi var	,02165	,970
		3 kardeşi var	,01959	,977
		4 ve üstü kardeşi var	-1,84606*	,019*
2 kardeşi var	99	Kardeşi yok	-1,86718*	,019*
		1 kardeşi var	-,02165	,970
		3 kardeşi var	-,00205	,998
		4 ve üstü kardeşi var	-1,86770*	,025*
3 kardeşi var	59	Kardeşi yok	-1,86513*	,034*
		1 kardeşi var	-,01959	,977
		2 kardeşi var	,00205	,998
		4 ve üstü kardeşi var	-1,86565*	,041*
4 ve üstü kardeşi var	41	Kardeşi yok	,00052	1,000
		1 kardeşi var	1,84606*	,019*
		2 kardeşi var	1,86770*	,025*
		3 kardeşi var	1,86565*	,041*

Tablo 4.24 incelendiğinde, Anne-Baba-Çocuk İletişimini Değerlendirme Aracı, Konuşma Alt Ölçeği puanlarında ortaya çıkan anlamlı farklılığın kardeşi olmayan

çocuklar ile bir kardeşi olan, iki kardeşi olan ve üç kardeşi olan çocuklar arasında olduğu ve bu farklılıkların kardeşi olmayan çocukların lehine olduğu bulunmuştur. Ayrıca ortaya çıkan diğer anlamlı farklılığın dört ve daha fazla kardeşi olan çocuklar ile bir kardeşi olan, iki kardeşi olan ve üç kardeşi olan çocuklar arasında olduğu ve bu farklılıkların dört ve daha fazla kardeşi olan çocukların lehine olduğu bulunmuştur.

Tablo 4.25. Anne-Baba-Çocuk İletişimini Değerlendirme Aracı, Dinleme Alt Ölçeği Puanlarının Kardeş Sayısı Değişkenine Göre Tamhane's T2 Testi Sonuçları

	N	Kardeş Sayısı	Ortalama Farkı	P
Kardeşi yok	47	1 kardeşi var	1,07557	,100
		2 kardeşi var	1,82377*	,002*
		3 kardeşi var	1,18860	,290
		4 ve üstü kardeşi var	,41308	,997
1 kardeşi var	154	Kardeşi yok	-1,07557	,100
		2 kardeşi var	,74820	,600
		3 kardeşi var	,11303	1,000
		4 ve üstü kardeşi var	-,66250	,869
2 kardeşi var	99	Kardeşi yok	-1,82377*	,002*
		1 kardeşi var	-,74820	,600
		3 kardeşi var	-,63517	,955
		4 ve üstü kardeşi var	-1,41069	,103
3 kardeşi var	59	Kardeşi yok	-1,18860	,290
		1 kardeşi var	-,11303	1,000
		2 kardeşi var	,63517	,955
		4 ve üstü kardeşi var	-,77553	,905
4 ve üstü kardeşi var	41	Kardeşi yok	-,41308	,997
		1 kardeşi var	,66250	,869
		2 kardeşi var	1,41069	,103
		3 kardeşi var	,77553	,905

Tablo 4.25 incelendiğinde, Anne-Baba-Çocuk İletişimini Değerlendirme Aracı, Dinleme Alt Ölçeği puanlarında ortaya çıkan anlamlı farklılığın kardeşi olmayan çocuklar ile iki kardeşi olan ve bu farklılığın kardeşi olmayan çocukların lehine olduğu bulunmuştur.

Tablo 4.26. Anne-Baba-Çocuk İletişimini Değerlendirme Aracı Toplam Puanlarının Kardeş Sayısı Değişkenine Göre Tukey Testi Sonuçları

	N	Kardeş Sayısı	Ortalama Farkı	P
Kardeşi yok	47	1 kardeşi var	7,95247*	,015*
		2 kardeşi var	8,12852*	,022*
		3 kardeşi var	8,72773*	,028*
		4 ve üstü kardeşi var	4,67151	,602
1 kardeşi var	154	Kardeşi yok	-7,95247*	,015*
		2 kardeşi var	,17605	1,000
		3 kardeşi var	,77526	,997
		4 ve üstü kardeşi var	-3,28096	,734
2 kardeşi var	99	Kardeşi yok	-8,12852*	,022*
		1 kardeşi var	-,17605	1,000
		3 kardeşi var	,59921	,999
		4 ve üstü kardeşi var	-3,45701	,736
3 kardeşi var	59	Kardeşi yok	-8,72773*	,028*
		1 kardeşi var	-,77526	,997
		2 kardeşi var	-,59921	,999
		4 ve üstü kardeşi var	-4,05622	,682
4 ve üstü kardeşi var	41	Kardeşi yok	-4,67151	,602
		1 kardeşi var	3,28096	,734
		2 kardeşi var	3,45701	,736
		3 kardeşi var	4,05622	,682

Tablo 4.26 incelendiğinde, Anne-Baba-Çocuk İletişimini Değerlendirme Aracı Toplam puanlarında ortaya çıkan anlamlı farklılığın kardeşi olmayan çocuklar ile bir kardeşi olan, iki kardeşi olan ve üç kardeşi olan çocuklar arasında olduğu ve bu farklılığın kardeşi olmayan çocukların lehine olduğu bulunmuştur.

4.3.3. Araştırmaya Katılan Çocukların Ebeveynlerinin “Anne-Baba-Çocuk İletişimini Değerlendirme Aracından” Aldıkları Puanların Anne Eğitim Durumu Değişkenine Göre Dağılımı

Tablo 4.27. ABCİDA Puanlarının Anne Eğitim Durumu Değişkenine Göre Ortalama ve Standart Sapma Değerleri

OÖDSTÖ ve Alt Boyutları	Anne Eğitim	N	X	Ss	En Düşük	En Yüksek
Konuşma	Yüksek Öğretim	70	33,28	4,41	23,00	40,00
	Orta Öğretim	89	32,83	4,66	22,00	40,00
	İlköğretim	241	32,51	4,49	18,00	40,00
	Toplam	400	32,72	4,51	18,00	40,00
Dinleme	Yüksek Öğretim	70	26,47	2,96	18,00	30,00
	Orta Öğretim	89	26,46	3,25	18,00	30,00
	İlköğretim	241	26,40	3,29	16,00	30,00
	Toplam	400	26,42	3,22	16,00	30,00
Mesaj	Yüksek Öğretim	70	31,68	5,21	21,00	60,00
	Orta Öğretim	89	30,73	4,30	18,00	38,00
	İlköğretim	241	30,05	4,89	15,00	42,00
	Toplam	400	30,49	4,85	15,00	60,00
Sözsüz İletişim	Yüksek Öğretim	70	26,25	3,17	18,00	30,00
	Orta Öğretim	89	25,70	2,80	18,00	30,00
	İlköğretim	241	25,07	3,17	15,00	30,00
	Toplam	400	25,42	3,12	15,00	30,00
Empati	Yüksek Öğretim	70	35,25	5,52	23,00	45,00
	Orta Öğretim	89	35,48	4,89	22,00	45,00
	İlköğretim	241	34,48	5,56	17,00	45,00
	Toplam	400	34,84	5,42	17,00	45,00
Toplam	Yüksek Öğretim	70	152,95	16,52	110,00	201,00
	Orta Öğretim	89	151,21	15,74	107,00	176,00
	İlköğretim	241	148,53	14,71	97,00	183,00
	Toplam	400	149,90	15,34	97,00	201,00

Tablo 4.27 incelendiğinde, Anne-Baba-Çocuk İletişimini Değerlendirme Aracı, Konuşma Alt Ölçeğinden alınan ortalama puanların yükseköğretim mezunu olan anneler için: 33,28, orta öğretim mezunu olan anneler için: 32,83 ve ilköğretim mezunu olan anneler için: 32,51 olduğu bulunmuştur. Bunlara ek olarak Anne-Baba-Çocuk İletişimini Değerlendirme Aracı, Konuşma Alt Ölçeğinden alınan puanların standart sapma değerleri yükseköğretim mezunu olan anneler için: 4,41, orta öğretim mezunu olan anneler için: 4,66 ve ilköğretim mezunu olan anneler için: 4,49 olduğu bulunmuştur. Ayrıca ölçekten alınan en düşük puan 18,00 ve en yüksek puan 40,00'dir.

Tablo 4.27 incelendiğinde, Anne-Baba-Çocuk İletişimini Değerlendirme Aracı, Dinleme Alt Ölçeğinden alınan ortalama puanların yükseköğrenim mezunu olan anneler için: 26,47, öğretim mezunu olan anneler için: 26,46 ve ilköğretim mezunu olan anneler için: 26,40 olduğu bulunmuştur. Bunlara ek olarak Anne-Baba-Çocuk İletişimini Değerlendirme Aracı, Dinleme Alt Ölçeğinden alınan puanların standart sapma değerleri yükseköğrenim mezunu olan anneler için: 2,96, öğretim mezunu olan anneler için: 3,25 ve ilköğretim mezunu olan anneler için: 3,29 olduğu bulunmuştur. Ayrıca ölçekten alınan en düşük puan 16,00 ve en yüksek puan 30,00'dır.

Tablo 4.27 incelendiğinde, Anne-Baba-Çocuk İletişimini Değerlendirme Aracı, Mesaj Alt Ölçeğinden alınan ortalama puanların yükseköğrenim mezunu olan anneler için: 31,68, öğretim mezunu olan anneler için: 30,73 ve ilköğretim mezunu olan anneler için: 30,05 olduğu bulunmuştur. Bunlara ek olarak Anne-Baba-Çocuk İletişimini Değerlendirme Aracı, Mesaj Alt Ölçeğinden alınan puanların standart sapma değerleri yükseköğrenim mezunu olan anneler için: 5,21, öğretim mezunu olan anneler için: 4,30 ve ilköğretim mezunu olan anneler için: 4,89 olduğu bulunmuştur. Ayrıca ölçekten alınan en düşük puan 15,00 ve en yüksek puan 60,00'dır.

Tablo 4.27 incelendiğinde, Anne-Baba-Çocuk İletişimini Değerlendirme Aracı, Sözsüz İletişim Alt Ölçeğinden alınan ortalama puanların yükseköğrenim mezunu olan anneler için: 26,25, öğretim mezunu olan anneler için: 25,70 ve ilköğretim mezunu olan anneler için: 25,07 olduğu bulunmuştur. Bunlara ek olarak Anne-Baba-Çocuk İletişimini Değerlendirme Aracı, Sözsüz İletişim Alt Ölçeğinden alınan puanların standart sapma değerleri yükseköğrenim mezunu olan anneler için: 3,17, öğretim mezunu olan anneler için: 2,80 ve ilköğretim mezunu olan anneler için: 3,17 olduğu bulunmuştur. Ayrıca ölçekten alınan en düşük puan 15,00 ve en yüksek puan 30,00'dır.

Tablo 4.27 incelendiğinde, Anne-Baba-Çocuk İletişimini Değerlendirme Aracı, Empati Alt Ölçeğinden alınan ortalama puanların yükseköğrenim mezunu olan anneler için: 35,25, öğretim mezunu olan anneler için: 35,48 ve ilköğretim mezunu olan anneler için: 34,48 olduğu bulunmuştur. Bunlara ek olarak Anne-Baba-Çocuk İletişimini Değerlendirme Aracı, Empati Alt Ölçeğinden alınan puanların standart sapma değerleri yükseköğrenim mezunu olan anneler için: 5,52, öğretim mezunu olan anneler için: 4,89

ve ilköğretim mezunu olan anneler için: 5,56 olduğu bulunmuştur. Ayrıca ölçekten alınan en düşük puan 17,00 ve en yüksek puan 45,00'dır.

Tablo 4.27 incelendiğinde, Anne-Baba-Çocuk İletişimini Değerlendirme Aracından alınan ortalama puanların yükseköğrenim mezunu olan anneler için: 152,95, öğretim mezunu olan anneler için: 151,21 ve ilköğretim mezunu olan anneler için: 148,53 olduğu bulunmuştur. Bunlara ek olarak Anne-Baba-Çocuk İletişimini Değerlendirme Aracından alınan puanların standart sapma değerleri yükseköğrenim mezunu olan anneler için: 16,52, öğretim mezunu olan anneler için: 15,74 ve ilköğretim mezunu olan anneler için: 14,71 olduğu bulunmuştur. Ayrıca ölçekten alınan en düşük puan 97,00 ve en yüksek puan 201,00'dır.

Tablo 4.28. Anne-Baba-Çocuk İletişimini Değerlendirme Aracı Anne Eğitim Durumu Değişkenine Göre ANOVA Sonuçları

ABCİDA ve Alt Boyutları	Varyansın Kaynağı	Kareler Toplamı	Sd	Kareler Ortalaması	F	p
Konuşma	Gruplararası	33,274	2	16,637	,815	,443
	Gruplariçi	8102,924	397	20,410		
	Toplam	8136,198	399			
Dinleme	Gruplararası	,384	2	,192	,018	,982
	Gruplariçi	4141,514	397	10,432		
	Toplam	4141,898	399			
Mesaj	Gruplararası	151,047	2	75,524	3,239	,040*
	Gruplariçi	9256,913	397	23,317		
	Toplam	9407,960	399			
Sözsüz İletişim	Gruplararası	85,166	2	42,583	4,439	,012*
	Gruplariçi	3808,432	397	9,593		
	Toplam	3893,598	399			
Empati	Gruplararası	79,282	2	39,641	1,350	,260
	Gruplariçi	11659,795	397	29,370		
	Toplam	11739,078	399			
Toplam	Gruplararası	1256,625	2	628,312	2,693	,069
	Gruplariçi	92639,765	397	233,350		
	Toplam	93896,390	399			

Tablo 4.28 incelendiğinde, Anne-Baba-Çocuk İletişimini Değerlendirme Aracı, Konuşma Alt Ölçeği puanlarının anne eğitim durumu değişkenine göre anlamlı bir farklılık göstermediği bulunmuştur (F= ,815, p> .05).

Tablo 4.28 incelendiğinde, Anne-Baba-Çocuk İletişimini Değerlendirme Aracı, Dinleme Alt Ölçeği puanlarının anne eğitim durumu değişkenine göre anlamlı bir farklılık göstermediği bulunmuştur ($F= ,018, p> .05$).

Tablo 4.28 incelendiğinde, Anne-Baba-Çocuk İletişimini Değerlendirme Aracı, Mesaj Alt Ölçeği puanlarının anne eğitim durumu değişkenine göre anlamlı bir farklılık gösterdiği bulunmuştur ($F= 3,239, p< .05$). Bu farklılığın hangi gruplar arasında olduğunu belirlemek için gruplar birbirleriyle karşılaştırılmıştır. Varyansların homojen olmasından dolayı Tukey testi yapılmış ve test sonuçları Tablo 4.29’da verilmiştir.

Tablo 4.28 incelendiğinde, Anne-Baba-Çocuk İletişimini Değerlendirme Aracı, Sözsüz İletişim Alt Ölçeği puanlarının anne eğitim durumu değişkenine göre anlamlı bir farklılık gösterdiği bulunmuştur ($F= 4,439, p< .05$). Bu farklılığın hangi gruplar arasında olduğunu belirlemek için gruplar birbirleriyle karşılaştırılmıştır. Varyansların homojen olmasından dolayı Tukey testi yapılmış ve test sonuçları Tablo 4.30’da verilmiştir.

Tablo 4.28 incelendiğinde, Anne-Baba-Çocuk İletişimini Değerlendirme Aracı, Empati Alt Ölçeği puanlarının anne eğitim durumu değişkenine göre anlamlı bir farklılık göstermediği bulunmuştur ($F= 1,350, p> .05$).

Tablo 4.28 incelendiğinde, Anne-Baba-Çocuk İletişimini Değerlendirme Aracı Toplam puanlarının anne eğitim durumu değişkenine göre anlamlı bir farklılık göstermediği bulunmuştur ($F= 2,693, p> .05$).

Tablo 4.29. Anne-Baba-Çocuk İletişimini Değerlendirme Aracı, Mesaj Alt Ölçeği Toplam Puanlarının Anne Eğitim Durumu Değişkenine Göre Tukey Testi Sonuçları

N	Anne Eğitim	Ortalama Farkı	P
Yüksek Öğrenim	Orta Öğretim	,95538	,431
	İlköğretim	1,63177	,035*
Orta Öğretim	Yüksek Öğrenim	-,95538	,431
	İlköğretim	,67640	,497
İlköğretim	Yüksek Öğrenim	-1,63177	,035*
	Orta Öğretim	-,67640	,497

Tablo 4.29 incelendiğinde, Anne-Baba-Çocuk İletişimini Değerlendirme Aracı, Mesaj Alt Ölçeği Toplam puanlarında ortaya çıkan anlamlı farklılığın yükseköğrenim mezunu

anneler ile ilköğretim mezunu olan anneler arasında olduğu ve bu farklılığın yükseköğrenim mezunu olan annelerin lehine olduğu bulunmuştur.

Tablo 4.30. Anne-Baba-Çocuk İletişimini Değerlendirme Aracı, Sözsüz İletişim Alt Ölçeği Toplam Puanlarının Anne Eğitim Durumu Değişkenine Göre Tukey Testi Sonuçları

N	Anne Eğitim	Ortalama Farkı	P
Yüksek Öğrenim	Orta Öğretim	,54928	,508
	İlköğretim	1,18245*	,014*
Orta Öğretim	Yüksek Öğrenim	-,54928	,508
	İlköğretim	,63318	,227
İlköğretim	Yüksek Öğrenim	-1,18245*	,014*
	Orta Öğretim	-,63318	,227

Tablo 4.30 incelendiğinde, Anne-Baba-Çocuk İletişimini Değerlendirme Aracı, Sözsüz İletişim Alt Ölçeği Toplam puanlarında ortaya çıkan anlamlı farklılığın yükseköğrenim mezunu anneler ile ilköğretim mezunu olan anneler arasında olduğu ve bu farklılığın yükseköğrenim mezunu olan annelerin lehine olduğu bulunmuştur.

4.3.4. Araştırmaya Katılan Çocukların Ebeveynlerinin “Anne-Baba-Çocuk İletişimini Değerlendirme Aracından” Aldıkları Puanların Annenin Yaşı Değişkenine Göre Dağılımı

Tablo 4.31. ABCİDA Puanlarının Annenin Yaşı Değişkenine Göre Ortalama ve Standart Sapma Değerleri

ABCİDA ve Alt Boyutları	Anne Yaş	N	X	Ss	En Düşük	En Yüksek
Konuşma	20-25 yaş	35	31,57	5,10	18,00	40,00
	26-30 yaş	130	32,66	4,25	22,00	40,00
	31-35 yaş	129	32,72	4,32	22,00	40,00
	36-40 yaş	77	33,42	4,87	20,00	40,00
	41 ve üzeri	29	32,51	4,71	25,00	40,00
	Toplam	400	32,72	4,51	18,00	40,00
Dinleme	20-25 yaş	35	25,85	3,12	20,00	30,00
	26-30 yaş	130	26,25	3,24	18,00	30,00
	31-35 yaş	129	26,56	3,16	18,00	30,00
	36-40 yaş	77	26,59	3,26	16,00	30,00
	41 ve üzeri	29	26,82	3,46	17,00	30,00
	Toplam	400	26,42	3,22	16,00	30,00
Mesaj	20-25 yaş	35	30,42	4,28	21,00	38,00
	26-30 yaş	130	30,29	5,44	16,00	60,00
	31-35 yaş	129	31,20	4,37	15,00	44,00
	36-40 yaş	77	30,29	4,92	18,00	42,00
	41 ve üzeri	29	28,79	4,27	20,00	35,00
	Toplam	400	30,49	4,85	15,00	60,00
Sözsüz İletişim	20-25 yaş	35	24,68	3,50	18,00	30,00
	26-30 yaş	130	25,23	2,85	18,00	30,00
	31-35 yaş	129	25,54	3,14	16,00	30,00
	36-40 yaş	77	25,76	3,25	16,00	30,00
	41 ve üzeri	29	25,68	3,37	15,00	30,00
	Toplam	400	25,42	3,12	15,00	30,00
Empati	20-25 yaş	35	33,51	5,16	24,00	42,00
	26-30 yaş	130	34,35	5,44	20,00	45,00
	31-35 yaş	129	35,44	5,66	17,00	45,00
	36-40 yaş	77	35,16	5,02	21,00	45,00
	41 ve üzeri	29	35,06	5,42	23,00	44,00
	Toplam	400	34,84	5,42	17,00	45,00
Toplam	20-25 yaş	35	146,05	16,29	111,00	175,00
	26-30 yaş	130	148,80	14,92	107,00	201,00
	31-35 yaş	129	151,48	14,84	102,00	179,00
	36-40 yaş	77	151,25	16,25	97,00	183,00
	41 ve üzeri	29	148,89	15,43	108,00	176,00
	Toplam	400	149,90	15,34	97,00	201,00

Tablo 4.31 incelendiğinde, Anne-Baba-Çocuk İletişimini Değerlendirme Aracı, Konuşma Alt Ölçeğinden alınan ortalama puanların 20-25 yaş aralığında olan anneler için: 31,57, 26-30 yaş aralığında olan anneler için: 32,66, 31-35 yaş aralığında olan anneler için: 32,72, 36-40 yaş aralığında olan anneler için: 33,42 ve 41 yaş ve üzerinde olan anneler için: 32,51 olduğu bulunmuştur. Bunlara ek olarak Anne-Baba-Çocuk İletişimini Değerlendirme Aracı, Konuşma Alt Ölçeğinden alınan puanların standart sapma değerleri 20-25 yaş aralığında olan anneler için: 5,10, 26-30 yaş aralığında olan anneler için: 4,25, 31-35 yaş aralığında olan anneler için: 4,32, 36-40 yaş aralığında olan anneler için: 4,87 ve 41 yaş ve üzerinde olan anneler için: 4,71 olduğu bulunmuştur. Ayrıca ölçekten alınan en düşük puan 18,00 ve en yüksek puan 40,00'dir.

Tablo 4.31 incelendiğinde, Anne-Baba-Çocuk İletişimini Değerlendirme Aracı, Dinleme Alt Ölçeğinden alınan ortalama puanların 20-25 yaş aralığında olan anneler için: 25,85, 26-30 yaş aralığında olan anneler için: 26,25, 31-35 yaş aralığında olan anneler için: 26,56, 36-40 yaş aralığında olan anneler için: 26,59 ve 41 yaş ve üzerinde olan anneler için: 26,82 olduğu bulunmuştur. Bunlara ek olarak Anne-Baba-Çocuk İletişimini Değerlendirme Aracı, Dinleme Alt Ölçeğinden alınan puanların standart sapma değerleri 20-25 yaş aralığında olan anneler için: 3,12, 26-30 yaş aralığında olan anneler için: 3,24, 31-35 yaş aralığında olan anneler için: 3,16, 36-40 yaş aralığında olan anneler için: 3,26 ve 41 yaş ve üzerinde olan anneler için: 3,46 olduğu bulunmuştur. Ayrıca ölçekten alınan en düşük puan 17,00 ve en yüksek puan 30,00'dir.

Tablo 4.31 incelendiğinde, Anne-Baba-Çocuk İletişimini Değerlendirme Aracı, Mesaj Alt Ölçeğinden alınan ortalama puanların 20-25 yaş aralığında olan anneler için: 30,42, 26-30 yaş aralığında olan anneler için: 30,29, 31-35 yaş aralığında olan anneler için: 31,20, 36-40 yaş aralığında olan anneler için: 30,29 ve 41 yaş ve üzerinde olan anneler için: 28,79 olduğu bulunmuştur. Bunlara ek olarak Anne-Baba-Çocuk İletişimini Değerlendirme Aracı, Mesaj Alt Ölçeğinden alınan puanların standart sapma değerleri 20-25 yaş aralığında olan anneler için: 4,28, 26-30 yaş aralığında olan anneler için: 5,44, 31-35 yaş aralığında olan anneler için: 4,37, 36-40 yaş aralığında olan anneler için: 4,92 ve 41 yaş ve üzerinde olan anneler için: 4,27 olduğu bulunmuştur. Ayrıca ölçekten alınan en düşük puan 15,00 ve en yüksek puan 60,00'dir.

Tablo 4.31 incelendiğinde, Anne-Baba-Çocuk İletişimini Değerlendirme Aracı, Sözsüz İletişim Alt Ölçeğinden alınan ortalama puanların 20-25 yaş aralığında olan anneler için: 24,68, 26-30 yaş aralığında olan anneler için: 25,23, 31-35 yaş aralığında olan anneler için: 25,54, 36-40 yaş aralığında olan anneler için: 25,76 ve 41 yaş ve üzerinde olan anneler için: 25,68 olduğu bulunmuştur. Bunlara ek olarak Anne-Baba-Çocuk İletişimini Değerlendirme Aracı, Sözsüz İletişim Alt Ölçeğinden alınan puanların standart sapma değerleri 20-25 yaş aralığında olan anneler için: 3,50, 26-30 yaş aralığında olan anneler için: 2,85, 31-35 yaş aralığında olan anneler için: 3,14, 36-40 yaş aralığında olan anneler için: 3,25 ve 41 yaş ve üzerinde olan anneler için: 3,37 olduğu bulunmuştur. Ayrıca ölçekten alınan en düşük puan 15,00 ve en yüksek puan 30,00'dir.

Tablo 4.31 incelendiğinde, Anne-Baba-Çocuk İletişimini Değerlendirme Aracı, Empati Alt Ölçeğinden alınan ortalama puanların 20-25 yaş aralığında olan anneler için: 33,51, 26-30 yaş aralığında olan anneler için: 34,35, 31-35 yaş aralığında olan anneler için: 35,44, 36-40 yaş aralığında olan anneler için: 35,16 ve 41 yaş ve üzerinde olan anneler için: 35,06 olduğu bulunmuştur. Bunlara ek olarak Anne-Baba-Çocuk İletişimini Değerlendirme Aracı, Empati Alt Ölçeğinden alınan puanların standart sapma değerleri 20-25 yaş aralığında olan anneler için: 5,16, 26-30 yaş aralığında olan anneler için: 5,44, 31-35 yaş aralığında olan anneler için: 5,66, 36-40 yaş aralığında olan anneler için: 5,02 ve 41 yaş ve üzerinde olan anneler için: 5,42 olduğu bulunmuştur. Ayrıca ölçekten alınan en düşük puan 17,00 ve en yüksek puan 45,00'dir.

Tablo 4.31 incelendiğinde, Anne-Baba-Çocuk İletişimini Değerlendirme Aracından alınan ortalama puanların 20-25 yaş aralığında olan anneler için: 146,05, 26-30 yaş aralığında olan anneler için: 148,80, 31-35 yaş aralığında olan anneler için: 151,48, 36-40 yaş aralığında olan anneler için: 151,25 ve 41 yaş ve üzerinde olan anneler için: 148,89 olduğu bulunmuştur. Bunlara ek olarak Anne-Baba-Çocuk İletişimini Değerlendirme Aracından alınan puanların standart sapma değerleri 20-25 yaş aralığında olan anneler için: 16,29, 26-30 yaş aralığında olan anneler için: 14,92, 31-35 yaş aralığında olan anneler için: 14,84, 36-40 yaş aralığında olan anneler için: 16,25 ve 41 yaş ve üzerinde olan anneler için: 15,43 olduğu bulunmuştur. Ayrıca ölçekten alınan en düşük puan 97,00 ve en yüksek puan 201,00'dir.

Tablo 4.32. Anne-Baba-Çocuk İletişimini Değerlendirme Aracı Annenin Yaşı Değişkenine Göre ANOVA Sonuçları

ABÇİDA ve Alt Boyutları	Varyansın Kaynağı	Kareler Toplamı	Sd	Kareler Ortalaması	F	p
Konuşma	Gruplararası	86,466	4	21,617	1,061	,376
	Gruplariçi	8049,731	395	20,379		
	Toplam	8136,198	399			
Dinleme	Gruplararası	24,641	4	6,160	,591	,669
	Gruplariçi	4117,256	395	10,423		
	Toplam	4141,898	399			
Mesaj	Gruplararası	156,848	4	39,212	1,674	,155
	Gruplariçi	9251,112	395	23,421		
	Toplam	9407,960	399			
Sözsüz İletişim	Gruplararası	36,432	4	9,108	,933	,445
	Gruplariçi	3857,165	395	9,765		
	Toplam	3893,598	399			
Empati	Gruplararası	150,022	4	37,505	1,278	,278
	Gruplariçi	11589,056	395	29,339		
	Toplam	11739,077	399			
Toplam	Gruplararası	1168,008	4	292,002	1,244	,292
	Gruplariçi	92728,382	395	234,755		
	Toplam	93896,390	399			

Tablo 4.32 incelendiğinde, Anne-Baba-Çocuk İletişimini Değerlendirme Aracı, Konuşma Alt Ölçeği puanlarının annenin yaşı değişkenine göre anlamlı bir farklılık göstermediği bulunmuştur ($F= 1,061, p> .05$).

Tablo 4.32 incelendiğinde, Anne-Baba-Çocuk İletişimini Değerlendirme Aracı, Dinleme Alt Ölçeği puanlarının annenin yaşı değişkenine göre anlamlı bir farklılık göstermediği bulunmuştur ($F= ,591, p> .05$).

Tablo 4.32 incelendiğinde, Anne-Baba-Çocuk İletişimini Değerlendirme Aracı, Mesaj Alt Ölçeği puanlarının annenin yaşı değişkenine göre anlamlı bir farklılık göstermediği bulunmuştur ($F= 1,674, p> .05$).

Tablo 4.32 incelendiğinde, Anne-Baba-Çocuk İletişimini Değerlendirme Aracı, Sözsüz İletişim Alt Ölçeği puanlarının annenin yaşı değişkenine göre anlamlı bir farklılık göstermediği bulunmuştur ($F= ,933, p> .05$).

Tablo 4.32 incelendiğinde, Anne-Baba-Çocuk İletişimini Değerlendirme Aracı, Empati Alt Ölçeği puanlarının annenin yaşı değişkenine göre anlamlı bir farklılık göstermediği bulunmuştur ($F= 1,278, p> .05$).

Tablo 4.32 incelendiğinde, Anne-Baba-Çocuk İletişimini Değerlendirme Aracı Toplam puanlarının annenin yaşı değişkenine göre anlamlı bir farklılık göstermediği bulunmuştur ($F= 1,244, p> .05$).

4.3.5. Araştırmaya Katılan Çocukların Ebeveynlerinin “Anne-Baba-Çocuk İletişimini Değerlendirme Aracından” Aldıkları Puanların Baba Eğitim Durumu Değişkenine Göre Dağılımı

Tablo 4.33. ABCİDA Puanlarının Baba Eğitim Durumu Değişkenine Göre Ortalama ve Standart Sapma Değerleri

OÖDSTÖ ve Alt Boyutları	Baba Eğitim	N	X	Ss	En Düşük	En Yüksek
Konuşma	Yüksek Öğrenim	114	32,89	4,21	21,00	40,00
	Orta Öğretim	116	32,79	4,21	23,00	40,00
	İlköğretim	170	32,55	4,90	18,00	40,00
	Toplam	400	32,72	4,51	18,00	40,00
Dinleme	Yüksek Öğrenim	114	26,28	2,83	18,00	30,00
	Orta Öğretim	116	26,27	3,21	18,00	30,00
	İlköğretim	170	26,62	3,47	16,00	30,00
	Toplam	400	26,42	3,22	16,00	30,00
Mesaj	Yüksek Öğrenim	114	31,50	4,78	21,00	60,00
	Orta Öğretim	116	30,48	4,52	18,00	40,00
	İlköğretim	170	29,81	5,03	15,00	42,00
	Toplam	400	30,49	4,85	15,00	60,00
Sözsüz İletişim	Yüksek Öğrenim	114	25,87	2,95	18,00	30,00
	Orta Öğretim	116	25,37	3,09	18,00	30,00
	İlköğretim	170	25,14	3,23	15,00	30,00
	Toplam	400	25,42	3,12	15,00	30,00
Empati	Yüksek Öğrenim	114	34,84	5,11	23,00	45,00
	Orta Öğretim	116	34,62	5,52	17,00	45,00
	İlköğretim	170	34,99	5,58	20,00	45,00
	Toplam	400	34,84	5,42	17,00	45,00
Toplam	Yüksek Öğrenim	114	151,39	14,99	110,00	201,00
	Orta Öğretim	116	149,55	14,46	107,00	176,00
	İlköğretim	170	149,14	16,14	97,00	183,00
	Toplam	400	149,90	15,34	97,00	201,00

Tablo 4.33 incelendiğinde, Anne-Baba-Çocuk İletişimini Değerlendirme Aracı, Konuşma Alt Ölçeğinden alınan ortalama puanların yükseköğrenim mezunu olan babalar için: 32,89, orta öğretim mezunu olan babalar için: 32,79 ve ilköğretim mezunu olan babalar için: 32,55 olduğu bulunmuştur. Bunlara ek olarak Anne-Baba-Çocuk İletişimini Değerlendirme Aracı, Konuşma Alt Ölçeğinden alınan puanların standart

sapma değerleri yükseköğrenim mezunu olan babalar için: 4,21, orta öğretim mezunu olan babalar için: 4,21 ve ilköğretim mezunu olan babalar için: 4,90 olduğu bulunmuştur. Ayrıca ölçekten alınan en düşük puan 18,00 ve en yüksek puan 40,00'dir.

Tablo 4.33 incelendiğinde, Anne-Baba-Çocuk İletişimini Değerlendirme Aracı, Dinleme Alt Ölçeğinden alınan ortalama puanların yükseköğrenim mezunu olan babalar için: 26,28, orta öğretim mezunu olan babalar için: 26,27 ve ilköğretim mezunu olan babalar için: 26,62 olduğu bulunmuştur. Bunlara ek olarak Anne-Baba-Çocuk İletişimini Değerlendirme Aracı, Dinleme Alt Ölçeğinden alınan puanların standart sapma değerleri yükseköğrenim mezunu olan babalar için: 2,83, orta öğretim mezunu olan babalar için: 3,21 ve ilköğretim mezunu olan babalar için: 3,47 olduğu bulunmuştur. Ayrıca ölçekten alınan en düşük puan 16,00 ve en yüksek puan 30,00'dir.

Tablo 4.33 incelendiğinde, Anne-Baba-Çocuk İletişimini Değerlendirme Aracı, Mesaj Alt Ölçeğinden alınan ortalama puanların yükseköğrenim mezunu olan babalar için: 31,50, orta öğretim mezunu olan babalar için: 30,48 ve ilköğretim mezunu olan babalar için: 29,81 olduğu bulunmuştur. Bunlara ek olarak Anne-Baba-Çocuk İletişimini Değerlendirme Aracı, Mesaj Alt Ölçeğinden alınan puanların standart sapma değerleri yükseköğrenim mezunu olan babalar için: 4,78, orta öğretim mezunu olan babalar için: 4,52 ve ilköğretim mezunu olan babalar için: 5,03 olduğu bulunmuştur. Ayrıca ölçekten alınan en düşük puan 15,00 ve en yüksek puan 60,00'dir.

Tablo 4.33 incelendiğinde, Anne-Baba-Çocuk İletişimini Değerlendirme Aracı, Sözsüz İletişim Alt Ölçeğinden alınan ortalama puanların yükseköğrenim mezunu olan babalar için: 25,87, orta öğretim mezunu olan babalar için: 25,37 ve ilköğretim mezunu olan babalar için: 25,14 olduğu bulunmuştur. Bunlara ek olarak Anne-Baba-Çocuk İletişimini Değerlendirme Aracı, Sözsüz İletişim Alt Ölçeğinden alınan puanların standart sapma değerleri yükseköğrenim mezunu olan babalar için: 2,95, orta öğretim mezunu olan babalar için: 3,09 ve ilköğretim mezunu olan babalar için: 3,23 olduğu bulunmuştur. Ayrıca ölçekten alınan en düşük puan 15,00 ve en yüksek puan 30,00'dir.

Tablo 4.33 incelendiğinde, Anne-Baba-Çocuk İletişimini Değerlendirme Aracı, Empati Alt Ölçeğinden alınan ortalama puanların yükseköğrenim mezunu olan babalar için: 34,84, orta öğretim mezunu olan babalar için: 34,62 ve ilköğretim mezunu olan babalar için: 34,99 olduğu bulunmuştur. Bunlara ek olarak Anne-Baba-Çocuk İletişimini

Değerlendirme Aracı, Empati Alt Ölçeğinden alınan puanların standart sapma değerleri yükseköğrenim mezunu olan babalar için: 5,11, orta öğretim mezunu olan babalar için: 5,52 ve ilköğretim mezunu olan babalar için: 5,58 olduğu bulunmuştur. Ayrıca ölçekten alınan en düşük puan 17,00 ve en yüksek puan 45,00'dır.

Tablo 4.33 incelendiğinde, Anne-Baba-Çocuk İletişimini Değerlendirme Aracından alınan ortalama puanların yükseköğrenim mezunu olan babalar için: 151,39, orta öğretim mezunu olan babalar için: 149,55 ve ilköğretim mezunu olan babalar için: 149,14 olduğu bulunmuştur. Bunlara ek olarak Anne-Baba-Çocuk İletişimini Değerlendirme Aracından alınan puanların standart sapma değerleri yükseköğrenim mezunu olan babalar için: 14,99, orta öğretim mezunu olan babalar için: 14,46 ve ilköğretim mezunu olan babalar için: 16,14 olduğu bulunmuştur. Ayrıca ölçekten alınan en düşük puan 97,00 ve en yüksek puan 176,00'dır.

Tablo 4.34. Anne-Baba-Çocuk İletişimini Değerlendirme Aracı Baba Eğitim Durumu Değişkenine Göre ANOVA Sonuçları

ABÇİDA ve Alt Boyutları	Varyansın Kaynağı	Kareler Toplamı	Sd	Kareler Ortalaması	F	p
Konuşma	Gruplararası	8,514	2	4,257	,208	,812
	Gruplariçi	8127,683	397	20,473		
	Toplam	8136,197	399			
Dinleme	Gruplararası	12,055	2	6,027	,579	,561
	Gruplariçi	4129,843	397	10,403		
	Toplam	4141,897	399			
Mesaj	Gruplararası	193,147	2	96,574	4,161	,016*
	Gruplariçi	9214,813	397	23,211		
	Toplam	9407,960	399			
Sözsüz İletişim	Gruplararası	36,683	2	18,341	1,888	,153
	Gruplariçi	3856,915	397	9,715		
	Toplam	3893,598	399			
Empati	Gruplararası	9,615	2	4,808	,163	,850
	Gruplariçi	11729,462	397	29,545		
	Toplam	11739,077	399			
Toplam	Gruplararası	365,140	2	182,570	,775	,461
	Gruplariçi	93531,250	397	235,595		
	Toplam	93896,390	399			

Tablo 4.34 incelendiğinde, Anne-Baba-Çocuk İletişimini Değerlendirme Aracı, Konuşma Alt Ölçeği puanlarının baba eğitim durumu değişkenine göre anlamlı bir farklılık göstermediği bulunmuştur (F= ,208, p> .05).

Tablo 4.34 incelendiğinde, Anne-Baba-Çocuk İletişimini Değerlendirme Aracı, Dinleme Alt Ölçeği puanlarının baba eğitim durumu değişkenine göre anlamlı bir farklılık göstermediği bulunmuştur ($F= ,579, p> .05$).

Tablo 4.34 incelendiğinde, Anne-Baba-Çocuk İletişimini Değerlendirme Aracı, Mesaj Alt Ölçeği puanlarının baba eğitim durumu değişkenine göre anlamlı bir farklılık gösterdiği bulunmuştur ($F= 4,161, p< .05$). Bu farklılığın hangi gruplar arasında olduğunu belirlemek için gruplar birbirleriyle karşılaştırılmıştır. Varyansların homojen olmasından dolayı Tukey testi yapılmış ve test sonuçları Tablo 4.35'te verilmiştir.

Tablo 4.34 incelendiğinde, Anne-Baba-Çocuk İletişimini Değerlendirme Aracı, Sözsüz İletişim Alt Ölçeği puanlarının baba eğitim durumu değişkenine göre anlamlı bir farklılık göstermediği bulunmuştur ($F= 1,888, p> .05$).

Tablo 4.34 incelendiğinde, Anne-Baba-Çocuk İletişimini Değerlendirme Aracı, Empati Alt Ölçeği puanlarının baba eğitim durumu değişkenine göre anlamlı bir farklılık göstermediği bulunmuştur ($F= ,163, p> .05$).

Tablo 4.34 incelendiğinde, Anne-Baba-Çocuk İletişimini Değerlendirme Aracı Toplam puanlarının baba eğitim durumu değişkenine göre anlamlı bir farklılık göstermediği bulunmuştur ($F= ,775, p> .05$).

Tablo 4.35. Anne-Baba-Çocuk İletişimini Değerlendirme Aracı, Mesaj Alt Ölçeği Toplam Puanlarının Baba Eğitim Durumu Değişkenine Göre Tukey Testi Sonuçları

	N	Baba Eğitim	Ortalama Farkı	P
Yüksek Öğrenim		Orta Öğretim	1,01724	,246
		İlköğretim	1,68235*	,011*
Orta Öğretim		Yüksek Öğrenim	-1,01724	,246
		İlköğretim	,66511	,486
İlköğretim		Yüksek Öğrenim	-1,68235*	,011*
		Orta Öğretim	-,66511	,486

Tablo 4.35, incelendiğinde, Anne-Baba-Çocuk İletişimini Değerlendirme Aracı, Mesaj Alt Ölçeği Toplam puanlarında ortaya çıkan anlamlı farklılığın yükseköğrenim mezunu babalar ile ilköğretim mezunu olan babalar arasında olduğu ve bu farklılığın yükseköğrenim mezunu olan babaların lehine olduğu bulunmuştur.

4.3.6. Araştırmaya Katılan Çocukların Ebeveynlerinin “Anne-Baba-Çocuk İletişimini Değerlendirme Aracından” Aldıkları Puanların Babanın Yaşı Değişkenine Göre Dağılımı

Tablo 4.36. ABCİDA Puanlarının Babanın Yaşı Durumu Değişkenine Göre Ortalama ve Standart Sapma Değerleri

OÖDSTÖ ve Alt Boyutları	Baba Yaş	N	X	Ss	En Düşük	En Yüksek
Konuşma	26-30 yaş	44	33,65	4,09	23,00	40,00
	31-35 yaş	141	32,30	4,20	18,00	40,00
	36-40 yaş	108	32,37	4,86	20,00	40,00
	41 ve üzeri	98	33,36	4,61	20,00	40,00
	Toplam	391	32,74	4,50	18,00	40,00
Dinleme	26-30 yaş	44	26,95	2,84	21,00	30,00
	31-35 yaş	141	26,17	3,11	18,00	30,00
	36-40 yaş	108	26,55	3,40	16,00	30,00
	41 ve üzeri	98	26,47	3,34	17,00	30,00
	Toplam	391	26,44	3,22	16,00	30,00
Mesaj	26-30 yaş	44	29,81	5,16	19,00	38,00
	31-35 yaş	141	30,63	5,14	16,00	60,00
	36-40 yaş	108	31,13	4,46	17,00	44,00
	41 ve üzeri	98	29,78	4,79	15,00	42,00
	Toplam	391	30,47	4,89	15,00	60,00
Sözsüz İletişim	26-30 yaş	44	26,02	2,58	21,00	30,00
	31-35 yaş	141	25,33	3,03	16,00	30,00
	36-40 yaş	108	25,15	3,41	17,00	30,00
	41 ve üzeri	98	25,62	3,20	15,00	30,00
	Toplam	391	25,43	3,14	15,00	30,00
Empati	26-30 yaş	44	35,56	4,95	23,00	45,00
	31-35 yaş	141	34,68	5,29	17,00	45,00
	36-40 yaş	108	34,33	5,93	20,00	45,00
	41 ve üzeri	98	35,40	5,24	23,00	45,00
	Toplam	391	34,86	5,43	17,00	45,00
Toplam	26-30 yaş	44	152,02	14,17	120,00	175,00
	31-35 yaş	141	149,13	14,34	102,00	201,00
	36-40 yaş	108	149,56	17,24	97,00	180,00
	41 ve üzeri	98	150,66	15,27	103,00	183,00
	Toplam	391	149,96	15,37	97,00	201,00

Tablo 4.36 incelendiğinde, Anne-Baba-Çocuk İletişimini Değerlendirme Aracı, Konuşma Alt Ölçeğinden alınan ortalama puanların 26-30 yaş aralığında olan babalar için: 33,65, 31-35 yaş aralığında olan babalar için: 32,30, 36-40 yaş aralığında olan babalar için: 32,37 ve 41 yaş ve üzerinde olan babalar için: 33,36 olduğu bulunmuştur. Bunlara ek olarak Anne-Baba-Çocuk İletişimini Değerlendirme Aracı, Konuşma Alt Ölçeğinden alınan puanların standart sapma değerleri 26-30 yaş aralığında olan babalar için: 4,09, 31-35 yaş aralığında olan babalar için: 4,20, 36-40 yaş aralığında olan

babalar için: 4,86 ve 41 yaş ve üzerinde olan babalar için: 4,61 olduğu bulunmuştur. Ayrıca ölçekten alınan en düşük puan 18,00 ve en yüksek puan 40,00'dir.

Tablo 4.36 incelendiğinde, Anne-Baba-Çocuk İletişimini Değerlendirme Aracı, Dinleme Alt Ölçeğinden alınan ortalama puanların 26-30 yaş aralığında olan babalar için: 26,95, 31-35 yaş aralığında olan babalar için: 26,17, 36-40 yaş aralığında olan babalar için: 26,55 ve 41 yaş ve üzerinde olan babalar için: 26,47 olduğu bulunmuştur. Bunlara ek olarak Anne-Baba-Çocuk İletişimini Değerlendirme Aracı, Dinleme Alt Ölçeğinden alınan puanların standart sapma değerleri 26-30 yaş aralığında olan babalar için: 2,84, 31-35 yaş aralığında olan babalar için: 3,11, 36-40 yaş aralığında olan babalar için: 3,40 ve 41 yaş ve üzerinde olan babalar için: 3,34 olduğu bulunmuştur. Ayrıca ölçekten alınan en düşük puan 16,00 ve en yüksek puan 30,00'dir.

Tablo 4.36 incelendiğinde, Anne-Baba-Çocuk İletişimini Değerlendirme Aracı, Mesaj Alt Ölçeğinden alınan ortalama puanların 26-30 yaş aralığında olan babalar için: 29,81, 31-35 yaş aralığında olan babalar için: 30,63, 36-40 yaş aralığında olan babalar için: 31,13 ve 41 yaş ve üzerinde olan babalar için: 29,78 olduğu bulunmuştur. Bunlara ek olarak Anne-Baba-Çocuk İletişimini Değerlendirme Aracı, Mesaj Alt Ölçeğinden alınan puanların standart sapma değerleri 26-30 yaş aralığında olan babalar için: 5,16, 31-35 yaş aralığında olan babalar için: 5,14, 36-40 yaş aralığında olan babalar için: 4,46 ve 41 yaş ve üzerinde olan babalar için: 4,79 olduğu bulunmuştur. Ayrıca ölçekten alınan en düşük puan 16,00 ve en yüksek puan 60,00'dir.

Tablo 4.36 incelendiğinde, Anne-Baba-Çocuk İletişimini Değerlendirme Aracı, Sözsüz İletişim Alt Ölçeğinden alınan ortalama puanların 26-30 yaş aralığında olan babalar için: 26,02, 31-35 yaş aralığında olan babalar için: 25,33, 36-40 yaş aralığında olan babalar için: 25,15 ve 41 yaş ve üzerinde olan babalar için: 25,62 olduğu bulunmuştur. Bunlara ek olarak Anne-Baba-Çocuk İletişimini Değerlendirme Aracı, Sözsüz İletişim Alt Ölçeğinden alınan puanların standart sapma değerleri 26-30 yaş aralığında olan babalar için: 2,58, 31-35 yaş aralığında olan babalar için: 3,03, 36-40 yaş aralığında olan babalar için: 3,41 ve 41 yaş ve üzerinde olan babalar için: 3,20 olduğu bulunmuştur. Ayrıca ölçekten alınan en düşük puan 15,00 ve en yüksek puan 30,00'dir.

Tablo 4.36 incelendiğinde, Anne-Baba-Çocuk İletişimini Değerlendirme Aracı, Empati Alt Ölçeğinden alınan ortalama puanların 26-30 yaş aralığında olan babalar için: 35,56,

31-35 yaş aralığında olan babalar için: 34,68, 36-40 yaş aralığında olan babalar için: 34,33 ve 41 yaş ve üzerinde olan babalar için: 35,40 olduğu bulunmuştur. Bunlara ek olarak Anne-Baba-Çocuk İletişimini Değerlendirme Aracı, Empati Alt Ölçeğinden alınan puanların standart sapma değerleri 26-30 yaş aralığında olan babalar için: 4,95, 31-35 yaş aralığında olan babalar için: 5,29, 36-40 yaş aralığında olan babalar için: 5,93 ve 41 yaş ve üzerinde olan babalar için: 5,24 olduğu bulunmuştur. Ayrıca ölçekten alınan en düşük puan 17,00 ve en yüksek puan 45,00'dir.

Tablo 4.36 incelendiğinde, Anne-Baba-Çocuk İletişimini Değerlendirme Aracından alınan ortalama puanların 26-30 yaş aralığında olan babalar için: 152,02, 31-35 yaş aralığında olan babalar için: 149,13, 36-40 yaş aralığında olan babalar için: 149,56 ve 41 yaş ve üzerinde olan babalar için: 150,66 olduğu bulunmuştur. Bunlara ek olarak Anne-Baba-Çocuk İletişimini Değerlendirme Aracından alınan puanların standart sapma değerleri 26-30 yaş aralığında olan babalar için: 14,17, 31-35 yaş aralığında olan babalar için: 14,34, 36-40 yaş aralığında olan babalar için: 17,24 ve 41 yaş ve üzerinde olan babalar için: 15,27 olduğu bulunmuştur. Ayrıca ölçekten alınan en düşük puan 97,00 ve en yüksek puan 175,00'dir.

Tablo 4.37. Anne-Baba-Çocuk İletişimini Değerlendirme Aracı Babanın Yaşı Değişkenine Göre ANOVA Sonuçları

ABCİDA ve Alt Boyutları	Varyansın Kaynağı	Kareler Toplamı	Sd	Kareler Ortalaması	F	p
Konuşma	Gruplararası	116,441	3	38,814	1,927	,125
	Gruplariçi	7793,984	387	20,139		
	Toplam	7910,425	390			
Dinleme	Gruplararası	23,505	3	7,835	,752	,522
	Gruplariçi	4030,950	387	10,416		
	Toplam	4054,455	390			
Mesaj	Gruplararası	116,896	3	38,965	1,635	,181
	Gruplariçi	9222,515	387	23,831		
	Toplam	9339,412	390			
Sözsüz İletişim	Gruplararası	28,422	3	9,474	,960	,411
	Gruplariçi	3817,665	387	9,865		
	Toplam	3846,087	390			
Empati	Gruplararası	85,609	3	28,536	,967	,408
	Gruplariçi	11416,738	387	29,501		
	Toplam	11502,348	390			
Toplam	Gruplararası	348,574	3	116,191	,489	,690
	Gruplariçi	91879,851	387	237,416		
	Toplam	92228,425	390			

Tablo 4.37 incelendiğinde, Anne-Baba-Çocuk İletişimini Değerlendirme Aracı, Konuşma Alt Ölçeği puanlarının babanın yaşı değişkenine göre anlamlı bir farklılık göstermediği bulunmuştur ($F= 1,927, p> .05$).

Tablo 4.37 incelendiğinde, Anne-Baba-Çocuk İletişimini Değerlendirme Aracı, Dinleme Alt Ölçeği puanlarının babanın yaşı değişkenine göre anlamlı bir farklılık göstermediği bulunmuştur ($F= ,752, p> .05$).

Tablo 4.37 incelendiğinde, Anne-Baba-Çocuk İletişimini Değerlendirme Aracı, Mesaj Alt Ölçeği puanlarının babanın yaşı değişkenine göre anlamlı bir farklılık göstermediği bulunmuştur ($F= 1,635, p> .05$).

Tablo 4.37 incelendiğinde, Anne-Baba-Çocuk İletişimini Değerlendirme Aracı, Sözsüz İletişim Alt Ölçeği puanlarının babanın yaşı değişkenine göre anlamlı bir farklılık göstermediği bulunmuştur ($F= ,960, p> .05$).

Tablo 4.37 incelendiğinde, Anne-Baba-Çocuk İletişimini Değerlendirme Aracı, Empati Alt Ölçeği puanlarının babanın yaşı değişkenine göre anlamlı bir farklılık göstermediği bulunmuştur ($F= ,967, p> .05$).

Tablo 4.37 incelendiğinde, Anne-Baba-Çocuk İletişimini Değerlendirme Aracı Toplam puanlarının babanın yaşı değişkenine göre anlamlı bir farklılık göstermediği bulunmuştur ($F= ,489, p> .05$).

4.3.7. Araştırmaya Katılan Çocukların Ebeveynlerinin “Anne-Baba-Çocuk İletişimini Değerlendirme Aracından” Aldıkları Puanların Ailenin Gelir Durumu Değişkenine Göre Dağılımı

Tablo 4.38. ABCİDA Puanlarının Ailenin Gelir Durumu Değişkenine Göre Ortalama ve Standart Sapma Değerleri

ABCİDA ve Alt Boyutları	Ailenin Gelir Durumu	N	X	Ss	En Düşük	En Yüksek
Konuşma	850 TL ve altı	140	32,19	4,85	18,00	40,00
	851-1500 TL arası	104	32,63	4,58	21,00	40,00
	1501-2000 TL arası	57	33,07	4,47	23,00	40,00
	2001-2500 TL arası	33	32,75	4,42	24,00	40,00
	2501 TL üzeri	66	33,66	3,60	26,00	40,00
	Toplam	400	32,72	4,51	18,00	40,00
Dinleme	850 TL ve altı	140	26,26	3,68	16,00	30,00
	851-1500 TL arası	104	26,58	2,97	18,00	30,00
	1501-2000 TL arası	57	26,54	3,20	18,00	30,00
	2001-2500 TL arası	33	25,63	2,95	20,00	30,00
	2501 TL üzeri	66	26,81	2,63	19,00	30,00
	Toplam	400	26,42	3,22	16,00	30,00
Mesaj	850 TL ve altı	140	29,77	5,24	15,00	42,00
	851-1500 TL arası	104	30,18	4,32	18,00	40,00
	1501-2000 TL arası	57	31,10	4,68	18,00	44,00
	2001-2500 TL arası	33	30,66	6,87	21,00	60,00
	2501 TL üzeri	66	31,87	3,25	23,00	37,00
	Toplam	400	30,49	4,85	15,00	60,00
Sözsüz İletişim	850 TL ve altı	140	24,78	3,26	16,00	30,00
	851-1500 TL arası	104	25,26	3,08	15,00	30,00
	1501-2000 TL arası	57	25,91	3,07	18,00	30,00
	2001-2500 TL arası	33	25,66	3,38	18,00	30,00
	2501 TL üzeri	66	26,46	2,45	21,00	30,00
	Toplam	400	25,42	3,12	15,00	30,00
Empati	850 TL ve altı	140	34,62	5,98	17,00	45,00
	851-1500 TL arası	104	34,98	4,89	23,00	44,00
	1501-2000 TL arası	57	34,29	6,09	22,00	45,00
	2001-2500 TL arası	33	35,03	4,22	27,00	43,00
	2501 TL üzeri	66	35,46	4,94	24,00	44,00
	Toplam	400	34,84	5,42	17,00	45,00
Toplam	850 TL ve altı	140	147,63	16,43	97,00	183,00
	851-1500 TL arası	104	149,65	14,04	108,00	176,00
	1501-2000 TL arası	57	150,92	16,01	107,00	179,00
	2001-2500 TL arası	33	149,75	17,63	123,00	201,00
	2501 TL üzeri	66	154,30	12,19	130,00	175,00
	Toplam	400	149,90	15,34	97,00	201,00

Tablo 4.38 incelendiğinde, Anne-Baba-Çocuk İletişimini Değerlendirme Aracı, Konuşma Alt Ölçeğinden alınan ortalama puanların 850 TL ve altında gelire sahip olan aileler için: 32,19, 851-1500 TL arası gelire sahip olan aileler için: 32,63, 1501-2000 TL arası gelire sahip olan aileler için: 33,07, 2001-2500 TL arası gelire sahip olan aileler için: 32,75 ve 2501 TL üzerinde gelire sahip olan aileler için: 33,66 olduğu bulunmuştur. Bunlara ek olarak Anne-Baba-Çocuk İletişimini Değerlendirme Aracı, Konuşma Alt Ölçeğinden alınan puanların standart sapma değerleri 850 TL ve altında gelire sahip olan aileler için: 4,85, 851-1500 TL arası gelire sahip olan aileler için: 4,58, 1501-2000 TL arası gelire sahip olan aileler için: 4,47, 2001-2500 TL arası gelire sahip olan aileler için: 4,42 ve 2501 TL üzerinde gelire sahip olan aileler için: 3,60 olduğu bulunmuştur. Ayrıca ölçekten alınan en düşük puan 18,00 ve en yüksek puan 40,00'dır.

Tablo 4.38 incelendiğinde, Anne-Baba-Çocuk İletişimini Değerlendirme Aracı, Dinleme Alt Ölçeğinden alınan ortalama puanların 850 TL ve altında gelire sahip olan aileler için: 26,26, 851-1500 TL arası gelire sahip olan aileler için: 26,58, 1501-2000 TL arası gelire sahip olan aileler için: 26,54, 2001-2500 TL arası gelire sahip olan aileler için: 25,63 ve 2501 TL üzerinde gelire sahip olan aileler için: 26,81 olduğu bulunmuştur. Bunlara ek olarak Anne-Baba-Çocuk İletişimini Değerlendirme Aracı, Dinleme Alt Ölçeğinden alınan puanların standart sapma değerleri 850 TL ve altında gelire sahip olan aileler için: 3,68, 851-1500 TL arası gelire sahip olan aileler için: 2,97, 1501-2000 TL arası gelire sahip olan aileler için: 3,20, 2001-2500 TL arası gelire sahip olan aileler için: 2,95 ve 2501 TL üzerinde gelire sahip olan aileler için: 2,63 olduğu bulunmuştur. Ayrıca ölçekten alınan en düşük puan 16,00 ve en yüksek puan 30,00'dır.

Tablo 4.38 incelendiğinde, Anne-Baba-Çocuk İletişimini Değerlendirme Aracı, Mesaj Alt Ölçeğinden alınan ortalama puanların 850 TL ve altında gelire sahip olan aileler için: 29,77, 851-1500 TL arası gelire sahip olan aileler için: 30,18, 1501-2000 TL arası gelire sahip olan aileler için: 31,10, 2001-2500 TL arası gelire sahip olan aileler için: 30,66 ve 2501 TL üzerinde gelire sahip olan aileler için: 31,87 olduğu bulunmuştur. Bunlara ek olarak Anne-Baba-Çocuk İletişimini Değerlendirme Aracı, Mesaj Alt Ölçeğinden alınan puanların standart sapma değerleri 850 TL ve altında gelire sahip olan aileler için: 5,24, 851-1500 TL arası gelire sahip olan aileler için: 4,32, 1501-2000 TL arası gelire sahip olan aileler için: 4,68, 2001-2500 TL arası gelire sahip olan aileler

için: 6,87 ve 2501 TL üzerinde gelire sahip olan aileler için: 3,25 olduğu bulunmuştur. Ayrıca ölçekten alınan en düşük puan 15,00 ve en yüksek puan 60,00'dır.

Tablo 4.38 incelendiğinde, Anne-Baba-Çocuk İletişimini Değerlendirme Aracı, Sözsüz İletişim Alt Ölçeğinden alınan ortalama puanların 850 TL ve altında gelire sahip olan aileler için: 24,78, 851-1500 TL arası gelire sahip olan aileler için: 25,26, 1501-2000 TL arası gelire sahip olan aileler için: 25,91, 2001-2500 TL arası gelire sahip olan aileler için: 25,66 ve 2501 TL üzerinde gelire sahip olan aileler için: 26,46 olduğu bulunmuştur. Bunlara ek olarak Anne-Baba-Çocuk İletişimini Değerlendirme Aracı, Sözsüz İletişim Alt Ölçeğinden alınan puanların standart sapma değerleri 850 TL ve altında gelire sahip olan aileler için: 3,26, 851-1500 TL arası gelire sahip olan aileler için: 3,08, 1501-2000 TL arası gelire sahip olan aileler için: 3,07, 2001-2500 TL arası gelire sahip olan aileler için: 3,38 ve 2501 TL üzerinde gelire sahip olan aileler için: 2,45 olduğu bulunmuştur. Ayrıca ölçekten alınan en düşük puan 15,00 ve en yüksek puan 30,00'dır.

Tablo 4.38 incelendiğinde, Anne-Baba-Çocuk İletişimini Değerlendirme Aracı, Empati Alt Ölçeğinden alınan ortalama puanların 850 TL ve altında gelire sahip olan aileler için: 34,62, 851-1500 TL arası gelire sahip olan aileler için: 34,98, 1501-2000 TL arası gelire sahip olan aileler için: 34,29, 2001-2500 TL arası gelire sahip olan aileler için: 35,03 ve 2501 TL üzerinde gelire sahip olan aileler için: 35,46 olduğu bulunmuştur. Bunlara ek olarak Anne-Baba-Çocuk İletişimini Değerlendirme Aracı, Empati Alt Ölçeğinden alınan puanların standart sapma değerleri 850 TL ve altında gelire sahip olan aileler için: 5,98, 851-1500 TL arası gelire sahip olan aileler için: 4,89, 1501-2000 TL arası gelire sahip olan aileler için: 6,09, 2001-2500 TL arası gelire sahip olan aileler için: 4,22 ve 2501 TL üzerinde gelire sahip olan aileler için: 4,94 olduğu bulunmuştur. Ayrıca ölçekten alınan en düşük puan 17,00 ve en yüksek puan 45,00'dır.

Tablo 4.38 incelendiğinde, Anne-Baba-Çocuk İletişimini Değerlendirme Aracından alınan ortalama puanların 850 TL ve altında gelire sahip olan aileler için: 147,63, 851-1500 TL arası gelire sahip olan aileler için: 149,65, 1501-2000 TL arası gelire sahip olan aileler için: 150,92, 2001-2500 TL arası gelire sahip olan aileler için: 149,75 ve 2501 TL üzerinde gelire sahip olan aileler için: 154,30 olduğu bulunmuştur. Bunlara ek olarak Anne-Baba-Çocuk İletişimini Değerlendirme Aracından alınan puanların standart

sapma değerleri 850 TL ve altında gelire sahip olan aileler için: 16,43, 851-1500 TL arası gelire sahip olan aileler için: 14,04, 1501-2000 TL arası gelire sahip olan aileler için: 16,01, 2001-2500 TL arası gelire sahip olan aileler için: 17,63 ve 2501 TL üzerinde gelire sahip olan aileler için: 12,19 olduğu bulunmuştur. Ayrıca ölçekten alınan en düşük puan 97,00 ve en yüksek puan 175,00'dır.

Tablo 4.39. Anne-Baba-Çocuk İletişimini Değerlendirme Aracı Ailenin Gelir Durumu Değişkenine Göre ANOVA Sonuçları

ABCİDA ve Alt Boyutları	Varyansın Kaynağı	Kareler Toplamı	Sd	Kareler Ortalaması	F	p
Konuşma	Gruplararası	105,843	4	26,461	1,302	,269
	Gruplariçi	8030,355	395	20,330		
	Toplam	8136,197	399			
Dinleme	Gruplararası	37,860	4	9,465	,911	,457
	Gruplariçi	4104,037	395	10,390		
	Toplam	4141,898	399			
Mesaj	Gruplararası	232,013	4	58,003	2,497	,042*
	Gruplariçi	9175,947	395	23,230		
	Toplam	9407,960	399			
Sözsüz İletişim	Gruplararası	147,230	4	36,808	3,881	,004*
	Gruplariçi	3746,367	395	9,484		
	Toplam	3893,598	399			
Empati	Gruplararası	52,841	4	13,210	,447	,775
	Gruplariçi	11686,236	395	29,585		
	Toplam	11739,078	399			
Toplam	Gruplararası	2064,711	4	516,178	2,220	,066
	Gruplariçi	91831,679	395	232,485		
	Toplam	93896,390	399			

Tablo 4.39 incelendiğinde, Anne-Baba-Çocuk İletişimini Değerlendirme Aracı, Konuşma Alt Ölçeği puanlarının ailenin gelir durumu değişkenine göre anlamlı bir farklılık göstermediği bulunmuştur ($F= 1,302, p > .05$).

Tablo 4.39 incelendiğinde, Anne-Baba-Çocuk İletişimini Değerlendirme Aracı, Dinleme Alt Ölçeği puanlarının ailenin gelir durumu değişkenine göre anlamlı bir farklılık göstermediği bulunmuştur ($F= ,911, p > .05$).

Tablo 4.39 incelendiğinde, Anne-Baba-Çocuk İletişimini Değerlendirme Aracı, Mesaj Alt Ölçeği puanlarının ailenin gelir durumu değişkenine göre anlamlı bir farklılık gösterdiği bulunmuştur ($F= 2,497, p < .05$). Bu farklılığın hangi gruplar arasında olduğunu belirlemek için gruplar birbirleriyle karşılaştırılmıştır. Varyansların homojen

olmamasından dolayı Tamhane's T2 testi yapılmış ve test sonuçları Tablo 4.40'ta verilmiştir.

Tablo 4.39 incelendiğinde, Anne-Baba-Çocuk İletişimini Değerlendirme Aracı, Sözsüz İletişim Alt Ölçeği puanlarının ailenin gelir durumu değişkenine göre anlamlı bir farklılık gösterdiği bulunmuştur ($F= 3,881, p < .05$). Bu farklılığın hangi gruplar arasında olduğunu belirlemek için gruplar birbirleriyle karşılaştırılmıştır. Varyansların homojen olmasından dolayı Tukey testi yapılmış ve test sonuçları Tablo 4.41'de verilmiştir.

Tablo 4.39 incelendiğinde, Anne-Baba-Çocuk İletişimini Değerlendirme Aracı, Empati Alt Ölçeği puanlarının ailenin gelir durumu değişkenine göre anlamlı bir farklılık göstermediği bulunmuştur ($F= ,447, p > .05$).

Tablo 4.39 incelendiğinde, Anne-Baba-Çocuk İletişimini Değerlendirme Aracı Toplam puanlarının ailenin gelir durumu değişkenine göre anlamlı bir farklılık göstermediği bulunmuştur ($F= 2,220, p > .05$).

Tablo 4.40. Anne-Baba-Çocuk İletişimini Değerlendirme Aracı, Mesaj Alt Ölçeği Puanlarının Ailenin Gelir Durumu Değişkenine Göre Tamhane's T2 Testi Sonuçları

	N	Ailenin Gelir Durumu	Ortalama Farkı	P
850 TL ve altı	140	851-1500 TL arası	-,41126	,999
		1501-2000 TL arası	-1,33383	,579
		2001-2500 TL arası	-,89524	,999
		2501 TL üzeri	-2,10736*	,005*
851-1500 TL arası	104	850 TL ve altı	,41126	,999
		1501-2000 TL arası	-,92257	,919
		2001-2500 TL arası	-,48397	1,000
		2501 TL üzeri	-1,69610*	,041*
1501-2000 TL arası	57	850 TL ve altı	1,33383	,579
		851-1500 TL arası	,92257	,919
		2001-2500 TL arası	,43860	1,000
		2501 TL üzeri	-,77352	,971
2001-2500 TL arası	33	850 TL ve altı	,89524	,999
		851-1500 TL arası	,48397	1,000
		1501-2000 TL arası	-,43860	1,000
		2501 TL üzeri	-1,21212	,985
2501 TL üzeri	66	850 TL ve altı	2,10736*	,005*
		851-1500 TL arası	1,69610*	,041*
		1501-2000 TL arası	,77352	,971
		2001-2500 TL arası	1,21212	,985

Tablo 4.40 incelendiğinde, Anne-Baba-Çocuk İletişimini Değerlendirme Aracı, Mesaj Alt Ölçeği puanlarında ortaya çıkan anlamlı farklılığın geliri 2501 TL üzerinde olan aileler ile geliri 850 TL ve altında olan aileler, geliri 851-1500 TL aralığında olan aileler arasında olduğu ve bu farklılıkların geliri 2501 TL üzerinde olan aileler lehine olduğu bulunmuştur.

Tablo 4.41. Anne-Baba-Çocuk İletişimini Değerlendirme Aracı, Sözsüz İletişim Alt Ölçeği Puanlarının Ailenin Gelir Düzeyi Değişkenine Göre Tukey Testi Sonuçları

	N	Ailenin Gelir Durumu	Ortalama Farkı	P
850 TL ve altı	140	851-1500 TL arası	-,48352	,744
		1501-2000 TL arası	-1,12657	,138
		2001-2500 TL arası	-,88095	,577
		2501 TL üzeri	-1,68398*	,003*
851-1500 TL arası	104	850 TL ve altı	,48352	,744
		1501-2000 TL arası	-,64305	,712
		2001-2500 TL arası	-,39744	,967
		2501 TL üzeri	-1,20047	,098
1501-2000 TL arası	57	850 TL ve altı	1,12657	,138
		851-1500 TL arası	,64305	,712
		2001-2500 TL arası	,24561	,996
		2501 TL üzeri	-,55742	,855
2001-2500 TL arası	33	850 TL ve altı	,88095	,577
		851-1500 TL arası	,39744	,967
		1501-2000 TL arası	-,24561	,996
		2501 TL üzeri	-,80303	,738
2501 TL üzeri	66	850 TL ve altı	1,68398*	,003*
		851-1500 TL arası	1,20047	,098
		1501-2000 TL arası	,55742	,855
		2001-2500 TL arası	,80303	,738

Tablo 4.41 incelendiğinde, Anne-Baba-Çocuk İletişimini Değerlendirme Aracı, Sözsüz İletişim Alt Ölçeği puanlarında ortaya çıkan anlamlı farklılığın geliri 2501 TL üzerinde olan aileler ile geliri 850 TL ve altında olan aileler arasında olduğu ve bu farklılıkların geliri 2501 TL üzerinde olan aileler lehine olduğu bulunmuştur.

4.4. Okul Öncesi Dönemdeki Çocukların Davranış Problemleri İle Anne-Baba-Çocuk İletişimi Arasında İlişki Olup Olmamasına Yönelik Bulgular

Tablo 4.42. Davranış Problemleri İle Anne-Baba-Çocuk İletişimi Arası Korelasyonlar

		Kavgacı/Saldırgan Olma	Endişeli/Ağlamaklı Olma	Aşırı Hareketli/Dikkatsiz Olma
Konuşma	r	,014	,059	,001
	p	,785	,242	,991
	n	400	400	400
Dinleme	r	,016	-,009	-,023
	p	,750	,855	,641
	n	400	400	400
Mesaj	r	-,018	-,048	-,030
	p	,713	,340	,555
	n	400	400	400
Sözsüz İletişim	r	,043	,049	,071
	p	,395	,323	,156
	n	400	400	400
Empati	r	-,059	-,036	-,026
	p	,237	,468	,607
	n	400	400	400
ABCİDA Toplam	r	-,011	-,003	-,009
	p	,831	,959	,861
	n	400	400	400

Tablo 4.42 incelendiğinde, okul öncesi dönemdeki çocukların davranış problemleri ile anne-baba-çocuk iletişimi arasında ilişki olmadığı bulunmuştur.

BÖLÜM V: SONUÇ, TARTIŞMA VE ÖNERİLER

Araştırmanın bu bölümünde okul öncesi dönemdeki çocukların davranış problemleri ve anne-baba-çocuk iletişimleri arasındaki ilişkiye yönelik bulguların sonuçlarına, tartışmaya ve araştırmanın sonuçlarına yönelik önerilere yer verilmiştir.

5.1. Sonuç

Okul öncesi dönem çocukları olan ebeveynlerin çocuklarıyla iletişim kurma düzeyleri ve davranış sorunları arasındaki ilişkinin incelenmesi amacı ile gerçekleştirilen çalışmada aşağıdaki sonuçlara ulaşılmıştır:

- Araştırmaya katılan çocukların davranış problemleri ile çocuğun cinsiyet değişkeni arasında anlamlı bir farklılık olup olmadığını belirlemek amacıyla alınan puanların ortalamalarına bakıldığında, OÖDSTÖ'nin alt ölçeklerinde çocuğun cinsiyet değişkeninde anlamlı farklılık olduğu, bu farklılığın $p < .05$ düzeyinde erkek çocukların lehine olduğu sonucu tespit edilmiştir.
- Araştırmaya katılan çocukların davranış problemleri ile çocuğun kardeş sayısı değişkeni arasında anlamlı bir farklılık olup olmadığını belirlemek amacıyla alınan puanların ortalamalarına bakıldığında, OÖDSTÖ'nin alt ölçeklerinde kardeş sayısı değişkenine göre $p > .05$ anlamlı bir farklılık bulunmadığı sonucu tespit edilmiştir.
- Araştırmaya katılan çocukların davranış problemleri ile annenin eğitim durumu değişkeni arasında anlamlı bir farklılık olup olmadığını belirlemek amacıyla alınan puanların ortalamalarına bakıldığında, OÖDSTÖ'nin alt ölçeklerinde annenin eğitim durumu değişkenine göre $p > .05$ anlamlı bir farklılık bulunmadığı sonucu tespit edilmiştir.
- Araştırmaya katılan çocukların davranış problemleri ile annenin yaşı değişkeni arasında anlamlı bir farklılık olup olmadığını belirlemek amacıyla alınan puanların ortalamalarına bakıldığında, OÖDSTÖ'nin alt ölçeklerinde annenin yaşı değişkenine göre $p > .05$ anlamlı bir farklılık bulunmadığı sonucu tespit edilmiştir.

- Araştırmaya katılan çocukların davranış problemleri ile babanın eğitim durumu değişkeni arasında anlamlı bir farklılık olup olmadığını belirlemek amacıyla alınan puanların ortalamalarına bakıldığında, OÖDSTÖ'nin alt boyutlarından Kavgacı-Saldırgan olmak alt boyutu puanlarının babanın eğitim durumu değişkenine göre $p < .05$ anlamlı bir farklılık gösterdiği, bu farklılığın babası orta öğretim mezunu olan çocuklar ile babası ilköğretim mezunu olan çocuklar arasında olduğu ve bu farklılığın babası orta öğretim mezunu olan çocukların lehine olduğu sonucu elde edilmiştir. OÖDSTÖ'nün alt boyutu olan Endişeli-Ağlamaklı olmak ve Aşırı Hareketli-Dikkatsiz olmak alt boyutunda babanın eğitim durumu değişkenine göre $p > .05$ anlamlı bir farklılık bulunmadığı sonucu tespit edilmiştir.
- Araştırmaya katılan çocukların davranış problemleri ile babanın yaşı değişkeni arasında anlamlı bir farklılık olup olmadığını belirlemek amacıyla alınan puanların ortalamalarına bakıldığında, OÖDSTÖ'nün alt boyutu olan Kavgacı-Saldırgan olmak ve Endişeli-Ağlamaklı olmak alt boyutunda babanın yaşı değişkenine göre $p > .05$ anlamlı bir farklılık bulunmadığı sonucu tespit edilmiştir. OÖDSTÖ'nün alt boyutu olan Aşırı Hareketli-Dikkatsiz olmak alt boyutunda babanın yaşı değişkenine göre $p < .05$ anlamlı bir farklılık gösterdiği, bu farklılığın babası 31-35 yaş aralığında olan çocuklar ile babası 36-40 yaş aralığında olan çocuklar arasında olduğu ve yine bu farklılığın babası 36-40 yaş aralığında olan çocuklar lehine olduğu sonucu tespit edilmiştir.
- Araştırmaya katılan çocukların davranış problemleri ile ailenin sosyo-ekonomik düzey değişkenine göre anlamlı bir farklılık olup olmadığını belirlemek amacıyla alınan puanların ortalamalarına bakıldığında, OÖDSTÖ'nün alt boyutu olan Kavgacı-Saldırgan olmak ve Aşırı Hareketli-Dikkatsiz olmak alt boyutunda ailenin sosyo-ekonomik düzeyine göre $p > .05$ anlamlı bir farklılık bulunmadığı sonucu tespit edilmiştir. OÖDSTÖ'nün alt boyutu olan Endişeli-Ağlamaklı olmak alt boyutunda ailenin sosyo-ekonomik düzey değişkenine göre $p < .05$ anlamlı bir farklılık gösterdiği, bu farklılığın ailesinin geliri 2001-2500 TL aralığında olan çocukların lehine olduğu sonucu tespit edilmiştir.
- Ebeveynlerin çocukları ile iletişimlerinin çocuğun cinsiyetine göre farklılaşıp farklılaşmadığını belirlemek amacıyla alınan puanların ortalamalarına bakıldığında,

ebeveynlerin konuşma, dinleme, mesaj, sözsüz iletişim, empati alt boyutu puanlarında $p>.05$ anlamlı bir farklılığın olmadığı sonucu tespit edilmiştir.

- Ebeveynlerin çocukları ile iletişimlerinin çocuğun kardeş sayısına göre farklılaşıp farklılaşmadığını belirlemek amacıyla alınan puanların ortalamalarına bakıldığında, ebeveynlerin konuşma ve dinleme alt boyutu puanlarında $p<.05$ anlamlı bir farklılığın olduğu; mesaj, sözsüz iletişim ve empati alt boyutu puanlarında $p>.05$ anlamlı bir farklılığın olmadığı sonucu tespit edilmiştir. Anne-baba-çocuk iletişimi ile çocuğun kardeş sayısı arasındaki ilişki istatistiksel olarak $p<.05$ anlamlı olduğu, bu farklılığın kardeşi olmayanların lehine olduğu sonucu tespit edilmiştir.
- Ebeveynlerin çocukları ile iletişimlerinin anne eğitim durumuna göre farklılaşıp farklılaşmadığını belirlemek amacıyla alınan puanların ortalamalarına bakıldığında, ebeveynlerin konuşma, dinleme ve empati alt boyutu puanlarında $p>.05$ anlamlı bir farklılığın olmadığı; mesaj ve sözsüz iletişim alt boyutu puanlarında $p<.05$ anlamlı bir farklılığın olduğu ve bu farklılığın yükseköğrenim mezunu annelerin lehine olduğu sonucu tespit edilmiştir.
- Ebeveynlerin çocukları ile iletişimlerinin anne yaşına göre farklılaşıp farklılaşmadığını belirlemek amacıyla alınan puanların ortalamalarına bakıldığında, ebeveynlerin konuşma, dinleme, mesaj, sözsüz iletişim ve empati alt boyutu puanlarında $p>.05$ anlamlı bir farklılığın olmadığı sonucu tespit edilmiştir.
- Ebeveynlerin çocukları ile iletişimlerinin baba eğitim durumuna göre farklılaşıp farklılaşmadığını belirlemek amacıyla alınan puanların ortalamalarına bakıldığında, ebeveynlerin konuşma, dinleme, sözsüz iletişim ve empati alt boyutu puanlarında $p>.05$ anlamlı bir farklılığın olmadığı; mesaj alt boyutu puanlarında $p<.05$ anlamlı bir farklılığın olduğu ve bu farklılığın yükseköğrenim mezunu babaların lehine olduğu sonucu tespit edilmiştir.
- Ebeveynlerin çocukları ile iletişimlerinin baba yaşına göre farklılaşıp farklılaşmadığını belirlemek amacıyla alınan puanların ortalamalarına bakıldığında, ebeveynlerin konuşma, dinleme, mesaj, sözsüz iletişim ve empati alt boyutu puanlarında $p>.05$ anlamlı bir farklılığın olmadığı sonucu tespit edilmiştir.

- Ebeveynlerin çocukları ile iletişimlerinin ailenin sosyo-ekonomik düzey değişkenine göre farklılaşıp farklılaşmadığını belirlemek amacıyla alınan puanların ortalamalarına bakıldığında, ebeveynlerin konuşma, dinleme ve empati alt boyutu puanlarında $p>.05$ anlamlı bir farklılığın olmadığı; mesaj ve sözsüz iletişim alt boyutu puanlarında $p<.05$ anlamlı bir farklılığın olduğu ve bu farklılığın geliri 2501 TL üzerinde olan ailelerin lehine olduğu sonucu tespit edilmiştir.
- Okul öncesi dönemdeki çocukların davranış problemleri ile anne-baba-çocuk iletişimi arasındaki ilişki olup olmamasını belirlemek amacıyla alınan korelasyon puanlarına bakıldığında, okul öncesi dönemdeki davranış problemleri ile anne-baba-çocuk iletişimi arasında ilişki olmadığı sonucu tespit edilmiştir.

5.2. Tartışma

Okul öncesi dönem çocukları olan ebeveynlerin çocuklarıyla iletişim kurma düzeyleri ve davranış sorunları arasındaki ilişkinin incelenmesi amacı ile gerçekleştirilen araştırmanın sonuçları yurt içinde ve yurt dışında yapılan pek çok araştırma sonuçlarıyla örtüşmektedir.

Yapılan araştırma sonucunda OÖDST ölçeği alt puanlarının (Kavgacı-Saldırgan olmak, Endişeli-Ağlamaklı olmak ve Aşırı Hareketli-Dikkatsiz olmak) cinsiyet değişkenine göre farklılaştığı görülmektedir. Araştırma literatürü incelendiğinde çocuğun cinsiyeti ve davranış problemleri arasında ilişki olduğu görülmektedir. McDermott (1996) erkeklerin dışsallaştırma ve içselleştirme davranışının bazı çeşitlerinde (çekingen, düzensiz) dahil olmak üzere birçok problem çeşidinde kızları aştığını ortaya koymuştur. Özbey ve Alisinanoğlu (2009) okul öncesi dönem çocuklarının erkek çocuklarının kız çocuklarına oranla daha fazla problem davranış gösterdiklerini saptamışlardır. Peren ve diğerleri (2007) okul öncesi dönemdeki çocuklarla yaptıkları çalışmalarda erkeklerin kızlara oranla daha yüksek düzeyde aşırı hareketli olduklarını gözlemlemişlerdir. Kültür ve Tiryaki (2003) yılında ülkemizde gerçekleştirdikleri araştırmada erkek çocukların kız çocuklara oranla daha fazla endişeli olduklarını saptamışlardır. Araştırmacılar bunun sebebini, sosyo-kültürel farklılıklara bağlamışlardır. Derman ve Başal (2013) yaptıkları araştırmalarında erkek çocukların kızlara oranla daha fazla davranış problemi sergilediklerini saptamışlardır. Araştırmamızda erkek çocuklarında davranış

sorunlarının kız çocuklarına oranla daha fazla görülmesinin sebebi, kültürümüzde kız çocuklarının daha sakin ve uyumlu yetiştirilmeleri ile açıklanabilir.

OÖDST ölçeği alt puanlarının (Kavgacı-Saldırgan olmak, Endişeli-Ağlamaklı olmak ve Aşırı Hareketli-Dikkatsiz olmak) kardeş sayısı, annenin eğitim durumu ve annenin yaşı değişkenine göre anlamlı bir farklılık gösterip göstermediğine bakıldığında, anlamlı bir fark bulunamamıştır. Keown (2002) araştırmasında da davranış problemi olan çocukların annelerin eğitimleri ve annelerin yaşlarında anlamlı bir farklılık bulmamıştır. Buna karşın, Berndt ve Bulleit (1985) 34 okul öncesi dönem çocuğun ev ve okuldaki davranışlarını gözlemiş ve bu davranışları kardeş ilişkileri açısından incelediği araştırmasında; büyük kardeşi olan küçük çocukların, olmayanlara göre daha saldırgan oldukları belirlenmiştir. Alisinanoğlu ve Kesicioğlu (2010) araştırmalarında okul öncesi dönem çocuklarının davranış problemlerini belirlemeye yönelik yapılan çalışma da kardeş sayısının ve annenin öğrenim düzeyinin çocukların davranış sorunları üzerinde anlamlı bir farklılık yaratmadığını bulmuşlardır. Bu sonuçlar araştırma sonucu ile paralellik göstermektedir. Kardeş sayısı ile ilgili çıkan bulguların aksine, Çetinkaya (2004: s.48) yaptığı çalışması da çocuk sayısının davranışlar üzerinde etkili olduğunu göstermektedir. Tek çocuklarda sinirlilik, inatçılık, şımarıklık, isyankârlık ve alınganlık gibi problem durumların sıklıkla görüldüğünü belirtmiştir. İnternet çağında olmamız ve annelerin çocuk yetiştirme hakkında bilgiye daha kolay ulaşması, annelerin çocuk yetiştirmede kendilerini yetiştirmeleri araştırmamızda bu farklılığın çıkmamasına sebep olmuş olabilir.

OÖDST ölçeği alt puanlarının (Kavgacı-Saldırgan olmak, Endişeli-Ağlamaklı olmak ve Aşırı Hareketli-Dikkatsiz olmak) baba eğitim durumu değişkenine göre anlamlı bir farklılık bulunup bulunmadığına bakıldığında, babası orta öğretim mezunu olan çocukların daha kavgacı-saldırgan olduğu tespit edilmiştir. Bu sonuca göre, yükseköğrenim mezunu olan babaların eğitim düzeyi arttıkça çocuklarını yetiştirme hakkında daha çok bilgi sahibi oldukları ve lisans ve lisans sonrası aldıkları öğrenimin çocuklarının davranış sorunlarını çözmeye etkili olduğu söylenebilir. Tahiroğlu ve arkadaşlarına (2009) göre anne babaların eğitim düzeyi azaldıkça çocukların davranış sorunlarında artış görülmektedir. Özbey ve Alisinanoğlu (2009) okul öncesi eğitim kurumuna devam eden çocukların davranış problemlerini bazı değişkenlere göre

incelediği araştırmasında, çocukların baba eğitim durumlarına göre problem davranışları arasındaki içe yönelim boyutunda istatistiksel olarak anlamlı farklılık bulmuştur. Bu farklılıkta ortaokul mezunu olanların ilkökul mezunu olanlara oranla daha çok saldırgan davranışlar sergiledikleri sonucuna ulaşılmıştır. Araştırma da böyle bir sonucun çıkmasının sebebi olarak da ortaöğretim döneminin babaların ergenlik çağına denk gelmesi ve bunun yetişkinlik dönemini de olumsuz etkilemesi olabileceği söylenebilir.

OÖDST ölçeği alt puanlarının (Kavgacı-Saldırgan olmak, Endişeli-Ağlamaklı olmak ve Aşırı Hareketli-Dikkatsiz olmak) baba yaşı değişkenine göre anlamlı bir farklılık bulunup bulunmadığına bakıldığında, 36-40 yaş grubu babası olan çocukların daha dikkatsiz ve hareketli olduğu tespit edilmiştir. Böyle bir sonucun çıkmasına, yaş grubu arttıkça babanın enerjisinin düşmesi ve çocukla ilgilenme düzeyinin azalması sebep olmuş olabilir.

OÖDST ölçeği alt puanlarının (Kavgacı-Saldırgan olmak, Endişeli-Ağlamaklı olmak ve Aşırı Hareketli-Dikkatsiz olmak) ailenin sosyo-ekonomik düzey değişkenine göre anlamlı bir farklılık bulunup bulunmadığına bakıldığında, 2001-2500 TL gelire sahip olan ailelerin çocuklarının daha endişeli-ağlamaklı olduğu tespit edilmiştir. Lonigan ve diğerleri (1999) yaptıkları çalışmalarında orta sosyo-ekonomik düzeydeki ailelerden gelen okul öncesi dönem çocukları düşük sosyo-ekonomik düzeydekilere göre daha fazla davranış sorunları gösterdikleri ve daha hareketli oldukları saptamıştır. Literatür incelendiğinde bunun tam tersi araştırmalarda ortaya çıkmaktadır. Huaqing ve Kaiser (2003) düşük gelirli ailelerin okulöncesi çocuklarında görülen davranış sorunlarının yaygınlığı ve bu davranışlarla ilişkilendirilen risk faktörleri üzerine yapılan çalışmaları inceledikleri araştırmalarında, davranış problemlerini sosyo-ekonomik düzeyle ilişkili bulmuşlardır ve düşük sosyo-ekonomik düzeyde olan çocuklarda daha fazla davranış sorunu olduğunu ortaya koymuşlardır. Junk ve ark (2013) da yaptıkları araştırmalarında düşük gelirli ailelerden gelen çocukların annelerinde daha çok depresif belirtiler görüldüğünü bundan dolayı çocuklarda da içselleştirme davranış problemlerinin görüldüğünü ortaya koymuşlardır. Araştırmamız da bu şekilde bir sonucun çıkmasının sebebi olarak ailelerin gelir durumları arttıkça çocuklarına karşı daha korumacı tavır sergiledikleri, bağımsız bırakmadıkları ve tüm ihtiyaçlarını kendileri karşıladıkları için böyle bir sonuç çıkmış olabilir.

Ebeveynlerin çocukları ile iletişimlerinin çocuğun cinsiyetine göre farklılaşıp farklılaşmadığını belirlemek amacıyla alınan puanların ortalamalarına bakıldığında, ebeveynlerin konuşma, dinleme, mesaj, sözsüz iletişim, empati alt boyutu puanlarında anlamlı bir farklılığın olmadığı görülmüştür. Aynı şekilde Arabacı ve Ömeroğlu (2013) yaptığı araştırmasında anne-babaların konuşma, dinleme, mesaj, sözsüz iletişim ve empati alt boyutu puanlarında anlamlı bir farklılık görülmemiştir. Araştırmaya katılan çocukların tamamının okul öncesi eğitime devam etmesi, anne babalarının çocuk yetiştirmede kız ve erkek çocuklarına eşit davranma ve iletişimde bulunmalarının önemi gibi konularda bilgiye sahip olmaları araştırma sonucunun bu şekilde çıkmasına sebep olmuş olabilir.

Ebeveynlerin çocukları ile iletişimlerinin çocuğun kardeş sayısı değişkenine göre farklılaşıp farklılaşmadığını belirlemek amacıyla alınan puanların ortalamalarına bakıldığında, konuşma, dinleme alt boyutları ve toplam puanda anlamlı bir farklılığın olduğu, bu farklılığın da kardeşi olmayanların lehine olduğu görülmüştür. Az sayıda çocuğa sahip olan anne babaların çocuklarıyla iletişimleri, çok sayıda çocuğa sahip olan ailelere göre daha fazladır (Başaran, 2005: 311-316). Ebeveynlerin çocuklarıyla iletişimlerinin birden çok kardeşi olanların aleyhine olmasının sebebi çocuk sayısı artıkça ebeveynlerin çocuklarıyla iletişimlerinin çocuklarıyla ilgilenme düzeyleriyle alakalı olabileceği ve çocuk sayısı artıkça ebeveynlerin çocuklarıyla ilgilenme düzeyleri azaldığı için iletişimlerinde de azalma olabileceği düşünülebilir.

Ebeveynlerin çocukları ile iletişimlerinin anne eğitim durumu değişkenine göre farklılaşıp farklılaşmadığını belirlemek amacıyla alınan puanların ortalamalarına bakıldığında, mesaj ve sözsüz iletişim alt boyutlarında bir farklılığın olduğu, bu farklılığında yüksek öğrenim mezunu olan annelerin lehine olduğu görülmüştür. Küntay ve Ahtam (2004) annelerin çocuklarıyla geçmişteki olaylar hakkında konuşma davranışlarıyla anne eğitim düzeyini araştırdıkları araştırmalarında, eğitim düzeyi yüksek annelerin eğitim düzeyi düşük olanlara oranla daha fazla ayrıntıcı ve daha az tekrarcı bir konuşma stili tercih ettikleri görülmüştür. Araştırma bulgularının tam tersi olarak da, Karcı (2011) yaptığı araştırmasında öğrencilerin annelerinin eğitim düzeyi ile empatik iletişim beceri puanları arasında istatistiksel olarak anlamlı bir ilişki bulmamıştır.

Araştırma sonucunda annelerin eğitim düzeyi artıkça çocuklarıyla mesaj ve sözsüz iletişim kurma düzeylerinin de arttığını düşünülebilir.

Ebeveynlerin çocukları ile iletişimlerinin anne yaşı ve baba yaşı değişkenine göre farklılaşıp farklılaşmadığını belirlemek amacıyla alınan puanların ortalamalarına bakıldığında, anne ve baba yaşlarında herhangi bir farklılık olmadığı sonucuna ulaşılmıştır. Teknoloji ve internet çağında olmamız, annelerin çocuk yetiştirmede her yaşta kendilerini kolaylıkla yetiştirmeleri bu farklılığın çıkmamasına sebep olmuş olabilir. Literatür incelendiğinde araştırma bulguların tam tersi araştırmalara da rastlanılmaktadır. Arabacı ve Ömeroğlu (2011) yaptıkları araştırmalarında anne ve babaların yaşları çocuklarıyla iletişimlerini etkilemektedir.

Ebeveynlerin çocukları ile iletişimlerinin baba eğitim durumu değişkenine göre farklılaşıp farklılaşmadığını belirlemek amacıyla alınan puanların ortalamalarına bakıldığında, mesaj alt boyutunda bir farklılık olduğu, bu farklılığında yükseköğrenim mezunu olan babaların lehine olduğu görülmüştür. Yılmaz ve Çimen (2008) yaptıkları araştırmalarında babaların eğitim seviyesi düşük öğrencilerin iletişim algıları diğer öğrencilere göre daha düşüktür. Bu araştırmanın sonuçları, yapılan çalışmada ortaya konulan, babaların eğitim seviyelerinin çocuklarıyla iletişimlerini etkilediği sonucuyla paralellik göstermektedir. Araştırma bulgularının tam tersi olarak da, Karcı (2011) yaptığı araştırmasında öğrencilerin babalarının eğitim düzeyi ile empatik iletişim beceri puanları arasında istatistiksel olarak anlamlı bir ilişki bulmamıştır.

Ebeveynlerin çocukları ile iletişimlerinin ailenin sosyo-ekonomik düzey değişkenine göre farklılaşıp farklılaşmadığını belirlemek amacıyla alınan puanların ortalamalarına bakıldığında, mesaj ve sözsüz iletişim alt boyutunda anlamlı bir farklılığın olduğu ve bu farklılığın geliri 2501 TL üzerinde olan ailelerin lehine olduğu tespit edilmiştir. Arabacı ve Ömeroğlu (2011) yaptıkları araştırmada anne-baba-çocuk iletişimi ile ailenin sosyo-ekonomik düzeyi arasında anlamlı bir ilişki bulmuşlardır. Bu sonuç doğrultusunda, ailelerin gelir durumu artıkça çocuklarıyla mesaj ve sözsüz iletişim düzeyinde iletişimlerinin de arttığı söylenebilir.

Okul öncesi dönem çocukları olan ebeveynlerin çocuklarıyla iletişim kurma düzeyleri arasındaki ilişkiye bakıldığında bu iki durum arasında ilişki olmadığı sonucu elde edilmiştir. Alan yazın incelendiğinde davranış sorunları ve iletişim arasındaki ilişkiyi

inceleyen çok fazla araştırma sonucuna ulaşamamıştır. Araştırmanın sonucunun tam tersi olarak Fagan ve Iglesias (2000) babaların ve çocukların iletişim becerileri ve çocuklardaki davranış problemleri arasındaki ilişkiyi inceledikleri araştırmalarında, babaların iletişimlerinin çocuklarının iletişimleriyle ve çocukların iletişimini de davranış problemleriyle alakalı olduğunu ortaya koymuştur. Bu araştırmada bu şekilde bir sonucun çıkmasının sebebi de ebeveynlerin kendilerini oldukları gibi değil de olmak istedikleri gibi yansıtılmalarından kaynaklı olabileceği düşünülebilir.

5.3. Öneriler

Araştırma sonuçları doğrultusunda eğitimcilere ve ebeveynlere şu önerilerde bulunulabilir:

5.3.1. Eğitimcilere Öneriler

Eğitimciler;

- Sağlıklı çocuk yetiştirme ve iletişim konularında ebeveynlere eğitim programları,
- Ebeveynlerin çocuklarıyla iletişimlerine yönelik, okul öncesi eğitim kurumlarında aile katılım çalışmaları,
- Ebeveynlerin, psikolojik danışma ve rehberlik merkezleri ve aile danışma merkezleri gibi kurumlardan destek almaları,
- Okul kitaplıkları ve kütüphanelerden çocukla iletişim ve davranış problemleri konularıyla ilgili kaynak kitapların bulunması sağlanarak, ebeveynlerin bu kitaplardan yararlanması,
- Bu araştırma Bingöl il merkezinde seçilen örneklem grubu ile çalışılmıştır. Türkiye'nin farklı illerine ya da farklı yerleşim birimlerine göre daha geniş örneklemelere uygulanarak elde edilecek sonuçların incelenmesi önerilebilir.

5.3.2. Ebeveynlere/Anne-Babalara Öneriler

Ebeveynler;

- Okulda gerçekleştirilen iletişimle ilgili etkinlikleri desteklemeli ve etkinliklere katılım sağlanması,
- ocuklarında davranış problemi olan anne-babaların alan uzmanlarından yardım almaları,
- Çocuklarını istenilen davranışı yapması için zorlanmamalı bunun yanında olumlu davranışı uygun iletişim yöntemlerini kullanarak pekiştirmesi,
- ocuklarına doğru yaklaşım sergileyebilmeleri için, çocuğun yaşlara göre gelişim özellikleri konusunda kendilerini geliştirmeleri önerilebilir.

KAYNAKÇA

- Adair, J. (2013). *Etkili iletişim*. (Çev. Ö. Çolakoğlu). 4. Baskı. İstanbul: Babıâli Kültür Yayıncılığı.
- Agarwal, S. (1998). *Enuresis, voiding dysfunction and neurogenic bladder in children*. *Current Opinion in Urology*. 8: 511-512.
- Alisinanoğlu, F. ve Kesicioğlu, O.S. (2010). Okul Öncesi Dönem Çocuklarının Davranış Sorunlarının Çeşitli Değişkenler Açısından İncelenmesi (Giresun İli Örneği). *Kurumsal Eğitim Bilim Dergisi*, 3 (1), 93-110.
- Alisinanoğlu, F. ve Özbey, S. (2009). Anaokulu ve Anasınıfı Davranış Ölçeğinin Geçerlilik ve Güvenirlilik Çalışması. *Mesleki Eğitim Fakültesi Dergisi* (1): 173-198.
- Al-Sahel, R. A. (2006). Children's behavioral problems in kindergarten: Impact of time of day and activity type, *Social Behavior and Personality*, 34(4), 399-412.
- Altun, C., Martı-Akgün, Ö. & Güven, G. (2010). Parmak Emme Alışkanlığı ve Tedavisi: Bir Olgu Sunumu. *Gülhane Tıp Dergisi*. 52: 44-46.
- Akdumanı, G. G. ve Türkoğlu, D. (2013). Okul Öncesi Dönem Çocuğu Olan Babaların Babalık Rollerini Algılamaları ile Çocuklarının Davranış Problemleri Arasındaki İlişkinin İncelenmesi, *Aile Çocuk Eğitim Dergisi*, Cilt:1.Sayı:1.
- Amato, P. R. ve Rivera, F. (1999). Paternal Involvement and Children's Behaviour Problems. *Journal of Marriage and Family*, 61 (2): 375-384.
- Ambrose, H. N. (2009). Relations Between Preschool Aggression And Mother-Child Interactional Synchrony. A Thesis Submitted to the Faculty of Graduate Studies through the Department of Psychology in Partial Fulfillment of the Requirements for the Degree of Master of Arts at the University of Windsor.Canada.

- Ankay, A. (1992). *Ruh Sağlığı ve Davranış Bozuklukları*. Ankara: Turhan Kitabevi.
- Anke, B. (1971). The etiology of prolonged thumb sucking. *Scand J.Dent Res.* 79: 54-59
- Arabacı, N. (2011). Anne-Baba-Çocuk İletişimini Değerlendirme Aracı'nın Geliştirilmesi ve Anne-Baba-Çocuk İletişiminin Bazı Değişkenler Açısından İncelenmesi. Doktora Tezi. Gazi Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara.
- Arabacı, N. & Ömeroğlu, E. (2013). 48-72 Aylık Çocuğa Sahip Anne- Babaların Çocukları İle İletişimlerinin Bazı Değişkenler Açısından İncelenmesi. *Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, Sayı:30, ss.41-53.
- Apaydın, H. (2001). Aile İçi İletişimin Çocuğun Dinsel Gelişimine Etkisi. *Ondokuz Mayıs Üniversitesi İlahiyat Dergisi*. Samsun.
- Aslan, M. (2009). *5-6 Yaş Grubu Çocuklarda Bilişsel İşlemler ile Uyum ve Davranış Problemleri Arasındaki İlişkinin Bazı Değişkenlere Göre İncelenmesi*. Yüksek Lisans Tezi. İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.
- Ayan, S. (2007). Aile içinde şiddete uğrayan çocukların saldırganlık eğilimleri. *Sivas Anadolu Psikiyatri Dergisi*. 8, 206-214.
- Aydın, N.H.B. (2004). *Çocuk Ruh Sağlığı*. İstanbul: Morpa Kültür Yayınları.
- Aydoğmuş, K. (2006). *Çocuklarda Uyum ve Davranış Bozuklukları*. Ana Baba Okulu. K.Aydoğmuş, A. Baltaş, Z. Baltaş, Ü. Davaslıgil, O.Güngörmüş, E.Konuk, Ü. Korkmazlar, Ö. Köknel, L. Navaro, A.Oktay, N.Razon, H. Yavuzer, 145-158. İstanbul: Remzi Kitabevi.
- Avcı, A., Uğuz, Ş. ve Toros, F. (2002). Çocuklarda Kekemelik: Karşılaştırmalı Bir izleme Çalışması. *Klinik Psikiyatri*.5: 16-21
- Aziz, A. (2010). *İletişime Giriş*. 3. Basım. İstanbul: Hiperlink Yayınları

- Barnee, L.A. & Curan J.S. (1996) *Nelson Textbook of Pediatrics*. (15.Baskı). Philadelphia : W.B. Saunders Comp.
- Bakırcıoğlu, R. (2011). *Çocuk Ruh Sağlığı ve Uyum Bozuklukları*. 4.Baskı. Ankara: Anı Yayıncılık.
- Barton, M., & Tomasello, M. (1994). *The rest of the family: the role of fathers and siblings in early language development*. In C. Gallaway & B. J. Richards (Eds.), *Input and interaction in Language acquisition*. (pp 109-134). New York, IW Cambridge University Press.
- Başaran, İ. E. (2005). *Eğitim Psikolojisi: Gelişim, Öğrenme ve Ortam* (6. Basım). Ankara: Nobel Yayın Dağıtım.
- Baumrind, D. (1966). Effects of authoritative parental control on child behavior. *Child Development*, 37, 887-907.
- Baumrind, D. (1996). The discipline controversy revisited. *Family Relations*, 45, 405-414.
- Bayhan, P. İ., Artan, İ. (2004). *Çocuk Gelişimi ve Eğitimi*. İstanbul: Morpa Yayınları.
- Berndt, T. J., ve Bulleit, T.N. (1985). Effect of sibling relationships on preschoolers behavior at home and at school. *Developmental Psychology*. 21(5) 761-767
- Bernstein, R. (1988). Patterns of parental vocabulary selection in speech to very young children. *Journal of Child Lunguage*, 15,481-492.
- Bıçakçı, İ. (2002). *İletişim ve Halkla İlişkiler*. İstanbul: Kapital Medya Hizmetleri Aş.
- Boulter, L. (2004). Family-School Connection and School Violence Prevention. *The Negro Educational Review*. 55,1, 27–40.
- Boxer, P. ve Tisak, M. S. (2005). Children's beliefs about the continuity of aggression. *Aggressive Behavior*, 32 (2), 172–188.

- Bornstein, L. & Bornstein, M.H. (2007). Parenting Styles and Child Social Development. *Encyclopedia on Early Childhood Development*.1-4.
- Budak, S. (2000). *Psikoloji Sözlüğü*. Ankara: Bilim ve Sanat Yayınları.
- Can, H. ,Aşan, Ö. & Aydın Miskin, E. (2006). *Örgütsel Davranış*. İstanbul: Arıkan Yayınları.
- Campbell, S. B., Pierce, E. W., Moore, G., Markovitz, S., & Newby, K. (1996). Boys' externalizing problems at elementary school age: Pathways from early behavior problems, maternal control, and family stress. *Development and Psychopathology*, 8, 701-719.
- Carlson, G.A. ve Kashani, J.H. (1988). Phenomenological of major depression from childhood through adulthood. *American Journal of Psychiatry*. 145:1222-1225
- Cirhinlioğlu, F.G. (2010). *Çocuk Gelişimi ve Ruh Sağlığı*. Ankara: Nobel Yayınları.
- Coie, J.J. (1990). *Towards a theory of peer rejection*. In: S.R. Asher and J. Coie, Editors, Peer rejection in childhood, Cambridge University Press, Cambridge, UK, pp. 365-401.
- Crnic, K.A., Gaze, C. & Hoffman, C. (2005). Cumulative Parenting Stress Across The Preschool Period: Relation to Maternal Parenting and Child Behavior at Age 5, *Infant and Child Development*,14,117-132.
- Coie, J. D., & Dodge, K. A. (1998). Aggression and antisocial behavior. In N. Eisenberg (Ed.), *Handbook of Child Psychology: Vol. 3. Social, Emotional, and Personality Development* (pp. 779-862). New York: John Wiley.
- Cüceloğlu, D. (2012). *İnsan ve Davranışı*. 25. Basım. İstanbul: Remzi Kitabevi.
- Cüceloğlu, D. (2013). *Yeniden İnsan İnsana*. 48. Basım. İstanbul: Remzi Kitabevi.
- Çağdaş, A. (2012). *Anne-Baba-Çocuk İletişimi*. Ankara: Eğiten Kitap.

- Çağlar, D. (1974). *Uyumsuz Çocuklar ve Eğitimi*. Ankara Üniversitesi Eğitim Fakültesi Yayınları. No:45.
- Çağlar, İ. ve Kılıç, S. (2011). *Eğitim Fakülteleri İçin Genel İletişim*. 2.Basım. Ankara: Nobel Yayınları.
- Çamdibi, H. M. (1999). Aile İçi İlişkiler ve Aile Rehberliği. *Din Eğitim Araştırmaları Derneği*. Sayı:6. İstanbul.
- Çetinkaya, B. (2004). *Ruhsal Açıdan Sağlıklı Aile Sağlıklı Çocuk*. Empati Yayıncılık. Ankara.
- Dahlenberg, L. L. & Potter, L. (2001). Youth Violence Developmental Pathways And Prevention Challenges. *American Journal of Preventive Medicine*. 20. 1. 3-14.
- Demir, K. (2003). *Örgütlerde İletişim Yönetimi*. (Edt: Cevat Elma, Kamile Demir). Ankara: Anı Yayıncılık.
- Demirkaya, S. ve Abalı, O. (2012). Annelerin Çocuk Yetiştirme Tutumlarının Okul Öncesi Davranış Sorunlarıyla İlişkisi. *Anadolu Psikiyatri Dergisi*. 13:67-74.
- Derman, M. T. & Başal, H. A. (2013). Okulöncesi Çocuklarında Gözlenen Davranış Problemleri ile Ailelerinin Anne-Baba Tutumları Arasındaki İlişki. *Amasya Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*,2(1),115-144.
- Diener, L. M. ve Kim, D. (2003). Maternal and child predictors of preschool childrens' social competence. *Journal of Applied Developmental Psychology* Volume 25, Issue 1, January-February 2004, Pages 3-24.
- Dinçer, D. (1993) *Anaokuluna Devam Eden Beş Yaş Grubu Çocukların Anne-Baba Tutumları ile Yaratıcı Düşünceleri Arasındaki İlişkinin İncelenmesi*, Yüksek Lisans Tezi, Marmara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Dishion, T. J. (1990). The family ecology of boys' peer relations in middle childhood. *Child Development*, 61, 874-892.

- Dodge, K. A., Pettit, G. E., & Bates, J. E. (1994). Socialization mediators of the relation between socioeconomic status and child conduct problems. *Child Development. Special Issue: Child and Poverty*, 65, 649-665.
- Doğan. S., Kelleci, M., Sabancıoğulları, S. ve Aydın D. (2008). Bir İlköğretim Okulunda Öğrenim Gören Çocuklarda Ruhsal Uyum Sorunları. *TSK Koruyucu Hekimlik Bülteni*: 7 (1).
- Dökmen, Ü. (2006). *Sanatta ve Günlük Yaşamda İletişim Çatışmaları ve Empati*. Otuzbeşinci Basım. Sistem Yayıncılık: İstanbul.
- Dursun, A. (2010). *Okul Öncesi Dönemdeki Çocukların Davranış Problemleriyle Anne-Baba Tutumları Arasındaki İlişkinin İncelenmesi*. Yüksek Lisans Tezi. Dokuz Eylül Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, İzmir.
- Dutta, A. (2011). *Beden Dili*. 1. Basım. Çeviren: Ali Beyaz. İstanbul: Arunas Yayıncılık.
- Ellingson, S.A., Miltenberger, R.G., Stricker, J.M, Garlinghouse, M.A., Roberts, J. & Galensky, T.L. (2000). Analysis and treatment of finger sucking. *Journal of Applied Behavior Analysis*. 33: 41-52.
- Erbaş, D. (2002). Problem davranışların azaltılmasında olumlu davranışsal destek planı hazırlama, A.Ü. Eğitim Bilimleri Fakültesi *Özel Eğitim Dergisi*, 3(2),41-50.
- Erdem, H. A. (2011). *Yeni Medya Hizmetleri ve Düzenlemeleri*. Radyo ve Televizyon Üst Kurulu. Ankara.
- Erdoğan, İ. (2011). *İletişimi Anlamak*. 4. Baskı. Ankara: Pozitif Matbaacılık.
- Eren, E. (2001). *Örgütsel Davranış ve Yönetim Psikolojisi*. İstanbul: Beta Basım Yayım Dağıtım A.Ş.
- Ergül, H. (2009). Havacılık Ortamlarında İletişim Biçimleri. *Selçuk İletişim*. 6 (1):99-106.

- Erkuş, A. & Günlü, E. (2009). İletişimin Tarzının ve Sözsüz İletişim Düzeyinin Çalışanların İş Performansına Etkisi: Beş Yıldızlı Otel İşletmelerinde Bir Araştırma. *Anatolia: Turizm Araştırmaları Dergisi*. Cilt 20. Sayı 1.
- Ezrati-Vinacour, R., Platzky, R. & Yairi, E. (2001). The young child's awareness of stuttering-like disfluency. *J Speech Lang Hear Res*. 44 (2):368-380.
- Fagan, J. & Iglesias, A. (2000). *The Relationship between Fathers' and Children's Communication Skills and Children's Behavior Problems: A Study of Head Start Children*. Early Education & Development. Volume 11. Number 3. Temple University.
- Gander, M. J. & Gardiner, H. W. (2010). *Çocuk ve Ergen Gelişimi*. 7. Baskı. İngilizceden Çevirenler: Dönmez, A., Çelen, N. ve Onur, B. Ankara: İmge Kitabevi Yayınları
- Gabbott, M. & Hogg, G. (2001). The Role of Non-Verbal Communication in Service Encounters: a Conceptual Framework, *Journal of Marketing Management*, 17:5-26.
- Gee, C. B., McNeerney, C. M., Reiter, M. J. & Leaman S. C. (2007). Adolescent and young adult mothers' relationship quality during the transition to parenthood: associations with father involvement in fragile families. *Journal of Youth and Adolescence*, 36(2), 213-224.
- Gittelman, R. & Klein, D.F. (1984). Relationship between separation anxiety and panic and agoraphobic disorders. *Psychopathology* 17: 56-65.
- Gleason, J. B. (1975). *Fathers and other strangers: Men's speech to young children*. In I. D. P. Dato (Ed.), *Developmental psycholinguistics: Theory and applications* (pp.289-297). Washington, DC: Georgetown University Press.
- Grusec, J. E. & Goodnow, J. J. (1994). Impact of parental discipline methods on the child's internalization of values: A reconceptualization of current points of view. *Developmental Psychology*, 30, 4-19.

- Güler, D. (1991). *Eğitim İletişimi Kurumu Olarak Çocuk Televizyonu ve Uygulamaları ile Bir Model Önerisi*. Anadolu Üniversitesi İletişim Bilimleri Yüksekokulu Yayınları. No:2. Eskişehir.
- Güneş, G. (2008). *4-6 Yaş Zihinsel Engelli Çocukların Davranış Sorunlarının İncelenmesi*. Yüksek Lisans Tezi. Marmara Üniversitesi. İstanbul.
- Güngör, N. (2011). *İletişim Kuramlar ve Yaklaşımlar*. Ankara: Siyasal Kitabevi.
- Güngörmüş, O. (1989). Okul Öncesi Dönemde Baba Çocuk İlişkisinin Çocuğun Gelişimine Etkisi. *Ya- Pa 6. Okul Öncesi Yaygınlaştırılması Semineri*, s. 118-120.
- Güven, A. (2013). *Çocukta Benlik Gelişiminde Aile İçi İletişimin Rolü: İslam Dini Açısından Bir İnceleme*. Yüksek Lisans Tezi. Marmara Üniversitesi. İstanbul
- Hartley, P. (2010). *Kişilerarası İletişim*. İmge Kitabevi: Ankara.
- Hogg, M.A. & Vaughan, G.M. (2007). *Sosyal Psikoloji*. (Çev: İ. Yıldız ve A. Gelmez). Ütopya Yayınları No:150. Ankara: Ütopya Yayınları.
- Huaqing Qi, C. & Kaiser, A.P. (2003). Behavior Problems of Preschool Children From Low-Income Families: Review of the Literature. *Topics in Early Childhood Special Education* 23:4. 188-216.
- Işık, N. (2007). *Çocuklarda Endişe*. www.kemalsayar.com
- Jayson, D. (2004). *Çocuk Davranışları* (A.Noyan, Çev.).İstanbul: Morpa(2004).
- Johnston, C. (1996). *Addressing Parent Cognition in interventions with Families of Disruptive Children*. K.S. Dobson & K.D. Craig (Ed.) Advances in cognitive-behavioral therapy, 193-209. London:Sage.

- Jung, E., Raikes, H.H. & Chazan-Cohen, R. (2013). Maternal Depressive Symptoms and Behavior Problems in Preschool Children from Low-Income Families: Comparison of Reports from Mothers and Teachers. *Journal of Child & Family Studies*, 22:757–768
- Karasar, N. (2007). *Bilimsel Araştırma Yöntemi*. 17. Baskı. Nobel Yayınları. Ankara.
- Kandır, A. (2000). Öğretmenlerin beş-altı yaş çocuklarında görülen davranış problemlerine ilişkin bilgi ve tutumları, *Gazi Üniv. Mesleki Eğitim Fakültesi Dergisi*, 2(1),42-50.
- Kanlıkılıçer, P. (2005). *Okul Öncesi Davranış Sorunları Tarama Ölçeği: Geçerlilik Güvenirlilik Çalışması*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Marmara Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü.
- Kara, G. (2006). *Halkla İlişkiler Fonksiyonunun Aile İçi İletişim Olgusuna Katkısı*. Yüksek Lisans Tezi, Marmara Üniversitesi, Sosyal Bilimleri Enstitüsü,.
- Karacan, E. (2000). Çocuklarda Kekemelik ve Diğer İletişim Bozuklukları. *Psikiyatri Dünyası*; 4: 18-21.
- Karaçor, S. ve Şahin, A. (2004). Örgütsel İletişim Kurma Yöntemleri ve Karşılaşılan İletişim Engellerine Yönelik Bir Araştırma”, *Sosyal ve Ekonomik Araştırmalar Dergisi*, 8, 97-117.
- Karcı, Y. (2011). İletişim Meslek Lisesi Öğrencilerinin Empatik İletişim Beceri Düzeylerinin İncelenmesi (Ankara ili örneği). *Selçuk İletişim Dergisi*,6,4,155-167.
- Kargı, E. ve Erkan, S. (2004). Okul öncesi dönem çocuklarının sorun davranışlarının incelenmesi. *Hacettepe Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*.(27), 135-144.
- Keller, P. S., Cummings, E. M., Davies, P. T., & Mitchell, P. M. (2008). Longitudinal relations between parental drinking problems, family functioning, and child adjustment. *Development and Psychopathology*, 20, 195-212.

- Kent, R. D. (2000). *Research on speech motor control and its disorders: A review and prospective*. I Commun Disord. 33 (5): 391-427.
- Keown, L. (2002). *Parenting Family Functioning Preschool Hyperactivity, Psychology of Auckland 22*, Auckland University Press.
- Kırcaali, İ. F., Uzuner, K., Tekin-İftar.,E., Erol, A., Turan, Z. & Kapçı, E.G. (2000). *Çocukta Ruh Sağlığı, Uyum Bozukluğu*. Edt: Doç.Dr.Yıldız Uzuner. Anadolu Üniversitesi. Yayın No: 1485. Eskişehir.
- Kırkıncıoğlu, M. (2003). *Çocuk Ruh Sağlığı*. İstanbul: YA-PA Yayınları
- Küntay, A. C. ve Ahtam, B. (2004). Annelerin Çocuklarıyla Geçmiş Hakkında Konuşmalarının Anne Eğitim Düzeyiyle İlişkisi. *Türk Psikoloji Dergisi*, 19 (54).
- Kültür, S. E. , Tiryaki, A. (2003). Ayrılık Kaygısı Olan Çocuklarda Sosyo-Demografik ve Klinik Özellikler. *Çocuk ve Gençlik Ruh Sağlığı Dergisi*, 10, 1, 3-8.
- Lawrence, M., Barclay, D. M. (1998). Stuttering: A brief review. *Am Fam Physician*. 57 (9):2175-2178.
- Lewis, C. (1997). *Fathers and preschoolers*. In M. E. Lamb (Ed.), *The role of the father in child development* (p. 121-142). New York John Wiley and Sons.
- Lonigan, J.C., Bloomfield, B.G., Anthony, J.L., Bacon, D.K., Phillips, B.M. ve Samwel, C.S. (1999). Relations Among Emergent Literacy Skills, Behavior Problems and Social Competence in Preschool Children from Low-And Middle-Income Backgrounds. *Topics in Early Childhood Special Education*. Volume: 19. Issue: 1. Page Number: 40.
- Marshall, D. B., English, D.J ve Stewart, A.J. (2001). The Effect of Fathers or Father Figures on Child Behavioral Problems in Families Referred to Child Protective Services. *Child Maltreat*. 6 (4):290-294.

- McDemott, P. A. (1996). A nationwide study of developmental and gender prevalence for psychopathology in childhood and adolescence. *Journal of Abnormal Child Psychology*, 24,53-66.
- Mosley, D. C., Megginson, L.C. & Pietri, P.H. (2001). Supervisory Management- The Art of Empowering and Developing People. *Ohio: Sourth Western Cincinnati College Publishing*.
- Mısırlı, İ. (2007). *Genel ve Teknik İletişim*. Ankara: Detay Yayıncılık.
- Nelson, J. R., Benner, G.J. & Mooney, P. (2008). Instructional Practises for Students with Behavioral Disorders. *The Guilford Press: New York*.
- Nixon, R. D. V. (2002). Treatment of behavior problems in preschoolers. *Clinical Psychology Review*, volume 22 (4) pages 525-546. Etiyolojisi: *Bütüncül Yaklaşım. Klinik Psikiyatri Dergisi* 5 (2).111-119.
- Offord, D. R., Alder, R. J., & Boyle, M. H. (1986). Prevalence and socio-demographic correlates of conduct disorder. *The American Journal of Social Psychiatry*, 6, 272-278.
- Olson, S. L., Bates, J. E., Sandy, J. M., Lanthier, R. (2000). Early developmental precursors of externalizing behavior in middle childhood and adolescence. *Journal of Abnormal Child Psychology*, 28, 119-133.
- Oskay, Ü. (2005), *İletişimin A B C'si*. Der Yayınları, İstanbul, s.9
- Öncü, B. ve Şenol, S. (2002). Dikkat Eksikliği ve Hiperaktivite Bozukluğunun Etiyolojisi: Bütüncül Yaklaşım. *Klinik Psikiyatri Dergisi*,5.2.111-119.
- Özbey, S. (2010). Okul Öncesi Çocuklarda Uyum ve Davranış Problemleriyle Başa Çıkmada Ailenin Rolü. *Aile ve Toplum Dergisi*. Haziran 2010.
- Özbey, S. (2012). Ebeveynlerin Evlilik Uyumunu ve Algıladıkları Sosyal Destek ile Altı Yaş Çocuklarının Problem Davranışları Arasındaki İlişkinin İncelenmesi. *Kastamonu Eğitim Dergisi*. 20 (1): 43-62

- Özbey, S. ve Alisinanoğlu, F. (2009). Okul Öncesi Eğitim Kurumuna Devam Eden 60-72 Aylık Çocukların Problem Davranışlarının Bazı Değişkenlere Göre İncelenmesi. *Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi*.2/6. 493-517
- Özgüven, İ. E. (2012). *Bireyi Tanıma Teknikleri*. 9.Baskı. Ankara: Nobel Yayınları
- Özgüven, İ. E. (2010). *Ailede İletişim ve Yaşam*. Ankara: PDREM Yayınları.
- Peren, S., Stadelmann, S., Wyl, A.V. & Klitzing, K.V. (2007). Pathways of Behavioral and Emotional Symptoms in Kindergarden Children: What is the Role of Prosocial Behaviour. *Child Adolesc Psychiatry*, 16, 209-214.
- Prinzle, P., Onghena, P., Hellinckx, W., Grietens, H., Ghesoquiere, P. And Colphin, H. (2004). Parents and Child Personality Characteristics as Predictors of Negatif Discipline and Externalizing Problem Behavior in Children. *European Journal of Personality* , 18, 73-102.
- Polat, F. (2009). *İletişim Nasıl Kurulur?*. 1.Baskı. İstanbul: Avrupa Yakası Yayınları.
- Poon Teng Fatt, J. (1998). Nonverbal Communication and Business Success, *Management Research News*, 21(4/5):1-10.
- Rajchanovska, D. & Zafirova, B.I. (2011). Prevalence Of Nail Biting Among Preschool Children In Bitola. *Journal Of Special Education And Rehabilitation*. 12(1-2): 56-68
- Raver, C., Cybele, J., Stephanie, M., Li-Grining, C., Zhai, F., Metzger, M.W.& Solomon, B. (2009). Targeting Children's Behavior Problems in Preschool Classrooms: A Cluster-Randomized Controlled Trial. *Journal od Consulting and Clinical Psychology*, 77(2), 302-316
- Repetti, R. L., Taylor, S. E., & Seeman, T. E. (2002). Risky families: Family social environments and the mental and physical health of offspring. *Psychological Bulletin*, 128, 330-366.
- Rogers, C. R. (1970). *Carl Rogers on encounter groups*. New York: Harper and Row.

- Rogers, C. R. (1983). Empatik olmak değeri anlaşılmamış bir varoluş şeklidir. Çev. F. Akkoyun. *Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakültesi Dergisi*, 16, 103-124.
- Rose, V. (1994). Health education for parents with special needs. *Health Visitor*. 67 (3):95-96.
- Sabuncuoğlu, Z. ve Gümüş, M. (2008). *Örgütlerde İletişim*. İstanbul : Arıkan Yayıncılık.
- Samarakbody, D., Fernando, D., McClure, R., Perera, H. & Silva, H.D. (2012). Prevalence of externalizing behavior problems in Sri Lankan preschool children:birth, childhood and sociodemographic risk factors. *Soc Psychiatr Epidemiol* 47: 757-762.
- Satter, E. M. (1986) Childhood eating disorders. *J Am Diet Assoc*. 86(3): 357-361.
- Sayers, F., Bingamin, C.E., Graham, R. & Wheeler, M. (1993). *Yöneticilikte İletişim*. İstanbul: Rota Yayın Yapım Tanıtım Tic. Ltd. Şti.
- Saygılı, S. (2013). *Çocuklarda Davranış Bozuklukları*. İstanbul: Elit Kültür Yayınları.
- Schor, E., L. & M.D. (1999), *Caring For Your School-Age Child*, Child Care Boks From the American Acedemy of Pediatrics, BanTam Boks New York,ss: 477-499.
- Seven, S. (2008). *Çocuk Ruh Sağlığı*. Ankara: Pegem Akademi.
- Solmuş, T. (2004). *İş Yaşamında Duygular ve Kişilerarası İlişkiler*, Psikoloji Penceresinden İnsan Kaynakları Yönetimi, Beta Yayınları, İstanbul.
- Sullivan, S. & Glanz, J. (2000). *Supervision That Improves Teaching Strategies and Techniques*. California, USA: Corwin Pres, Inc.
- Sürücü, A. (2005). *Öğretmenin Dünyası "Aile İçi İletişim"*. Edt. Ali Murat Sümbül. Odunpazarı Belediyesi Yayınları 10. Eğitim Dizisi 3. Ankara.

- Şahin, H. (2004). *Öfke Denetimi Eğitiminin Çocuklarda Gözlenen Saldırgan Davranışlar Üzerindeki Etkisi*. Yayınlanmamış Doktora Tezi, Hacettepe Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Şahin, H. (2009). *Psikoseksüel Gelişim*. Y. Özbay ve S. Erkan (Ed.). Eğitim Psikolojisi. 67-130. Ankara: Pegem Akademi.
- Taba, S., Castel, A., Vermeer, M., Hanchett, K., Flores, D., & Caulfield, R. (1999). Lighting the Path: Developing Leadership in Early Education. *Early Childhood Education Journal*. Vol: 26, No: 3.
- Tahiroğlu, A. Y. , Bahalı, K. , Avcı, A. , Seydaoğlu, G. Ve Uzel, M. (2009) Ailedeki disiplin yöntemleri, demografik özellikler ve çocuklardaki davranış sorunları arasındaki ilişki. *Çocuk ve Gençlik Ruh Sağlığı Dergisi* 16(2): 67- 82
- Tomasello, M., Conti-Ramsden, G., & Ewert, B. (1990). Young children's conversation with their mothers and fathers: Differences in breakdown and repair. *Journal of Child Language*, 17, 115-130.
- Terzi, E. (2009). *Anasınıfına devam eden çocuklarda görülen davranış sorunlarının öğretmen görüşlerine göre incelenmesi*. Yüksek Lisans Tezi. Gazi Üniv. Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara.
- Tezel, A. (2004). *Aile İçi İletişim*. Uluslararası İnsan Bilimleri Dergisi. ISSN: 1303-5134.
- Trenholm, S. (2005). *Thinking through communication: an introduction to the study of human communication*. (Fourth edition). USA: Pearson Education, Inc.
- Tutar, H. (2003). *Örgütsel İletişim*. Ankara: Seçkin Yayınevi.
- Tutar, H. ve Yılmaz, M.K. (2005). *Genel İletişim- Kavramlar ve Modeller*. Ankara: Seçkin Yayıncılık.
- Tuzcuoğlu, S. ve Tuzcuoğlu, N. (2005). *Davranış Bozukluğu Gösteren Çocukları Tanıma ve Anlama*. 1.Baskı. Ankara: Nobel Yayınları

- Uğurlu, C. T. (2013). Öğretmenlerin İletişim Becerisi ve Empatik Eğilim Davranışlarının Çocuk Sevme Düzeylerine Etkisi. *Pegem Eğitim Öğretim Dergisi*. 3(2).51-61.
- Uyanık-Balat, G., Şimşek, Z. ve Akman, B. (2008). Okul Öncesi Eğitim Alan Çocukların Davranış Problemlerinin Anne ve Öğretmen Değerlendirmeleri Açısından Karşılaştırılması. *Hacettepe Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi* (H.U. Journal of Education) 34: 263-275.
- Uztuğ, F. (2009). “İletişim Engel ve Etmenleri”, (Editör: Uğur Demiray), Genel İletişim (3. Baskı). (s.: 197-218). Ankara: Pegem Akademi Yayıncılık.
- Üneri, Ö. Ş, Vatandaş, N. ve Atay, G. (2009). Ergenlik döneminde DEHB bozukluğu tanısı konan bir grubun özellikleri ve altı-on yaş grubunda tanı konan çocuklarla karşılaştırılması. *Anatolian Journal of Psychiatry*. 10. 48-54
- Ünlü, G., Aras, T., Büyükgebiz, B. ve Bekem, Ö. (2006). Yeme Reddi Olan Çocukların Annelerinde Kişilik Bozuklukları, Depresyon ve Anksiyete Belirtileri ve Aile İşlevleri. *Türk Psikiyatri Dergisi*. 17 (1).
- Ünsal, F. Ö. (2010). *Okul Öncesi Kurumlara Devam Eden 60-72 Aylık Çocukların Sosyal Duygusal Uyumları ile Davranış Sorunları Arasındaki İlişkinin İncelenmesi*. Yüksek Lisans Tezi. Marmara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü. İstanbul.
- Yalçın, H. (2010). *Çocuk Gelişimi*. Ankara: Nobel Yayıncılık
- Yaşar, V. (2013). *Çocuklarda Davranış Problemleri ve Çözüm Yolları*. İstanbul: Hayat Yayıncılık.
- Yavuzer, H. (2013). *Çocuğunuzun İlk Altı Yılı*. 30.Baskı. İstanbul: Remzi Kitabevi.
- Yavuzer, H. (2012a). *Çocuk Psikolojisi*. 35. Baskı. İstanbul: Remzi Kitabevi.
- Yavuzer, H. (2012b). *Anna-Baba ve Çocuk*. 23. Basım. İstanbul: Remzi Kitabevi.

- Yazıcı, Ö. ve Gündüz, Y. (2010). Etkili Eğitim Denetiminde Yaşanan İletişim Engelleri ve Bu Engelleri Aşma Yolları. *Kuramsal Eğitim Bilim*, 3 (2), 37-52.
- Yılmaz, İ. ve Çimen, Z. (2008). Beden Eğitimi Öğretmen Adaylarının İletişim Beceri Düzeyleri. *Atatürk Üniversitesi Beden Eğitimi ve Spor Bilimleri Dergisi*, 10 (3): 3-14.
- Yılmazçetin, C. (2003). *Baba Katılımı ile Ergenlik Çağı Öncesi Çocukların Davranış Sorunları Arasındaki İlişki*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Boğaziçi Üniversitesi Sosyal Bilimleri Enstitüsü, İstanbul.
- Yörükoğlu, A. (2013). *Çocuk Ruh Sağlığı*. 33.Basım. Ankara: Özgür Yayınları
- Zıllıoğlu, M. (2010). *İletişim nedir?*. 4.Basım. İstanbul: Cem Yayınevi.
- Zırpoli, T. J. (2005). Behavior Management. Inc. Upper Saddle River. New Jersey 07458: by Pearson Education.
- Zulliger, H. (1991). *Çocukta Ruhsal Bozukluklar ve Tedavisi*. Çev. Kamuran Şipal. İstanbul: Cem Yayınevi.
- Zupan, M., Gril, A. & Kav, T. (2000). The Slovenian version of the Social Competence and Behavior Evaluation Scale Preschool Edition (OLSP): *The Second Preliminary Validation, Horizons of Psychology*, 9 (4), 7-23.
- Washington, G. T. (2001). Families in crisis. *Nursing Management Chicago* 32 (5): 28-33
- West, J., Denton, K., & Reaney, L. M. (2001). *The kindergarten year: Findings from the Early Childhood Longitudinal Study, kindergarten class of 1998-1999*. Washington, DC: Department of Education, National Center for Education Statistics.
- Wilson, B. J. (2008). Media and children's aggression, fear, and altruism. *Future of Children*, 18, 87-118.

EKLER

EK 1 (a)

T.C.
BİNGÖL VALİLİĞİ
İl Millî Eğitim Müdürlüğü

Sayı : 48605746/44/78188

07/01/2014

Konu: Anket Uygulaması

VALİLİK MAKAMINA

İlgi : a) Millî Eğitim Bakanlığına Bağlı Okul ve Kurumlarda Yapılacak Araştırma ve Araştırma Desteğine Yönelik İzin ve Uygulama Yönergesi.

b) 05/09/2013 tarihli ve 48605746-044/2338219 sayılı Valilik Onayı.

c) 30/12/2013 tarihli ve 16541545-302.08.01-1300256945 sayılı yazısı

Marmara Üniversitesi Rektörlüğü, Eğitim Bilimleri Enstitüsü Müdürlüğü İlköğretim Anabilim Dalı Okul Öncesi Öğretmenliği Tezli Yüksek Lisans Programı Öğrencilerinden Suna TARKOÇİN in "Okul Öncesi Dönem 36-60 aylık çocukların aileleriyle iletişim kurma düzeyleri ile çocukların davranış sorunları arasındaki ilişkinin incelenmesi" konulu anket çalışmasının ilgi yazıda belirtilen ilimiz merkezindeki okullarda uygulanması ilgi (c) yazı ile talep edilmiş olup, ilgi (b) Valilik Onayı ile oluşturulan Müdürlüğümüz "Araştırma Değerlendirme Komisyonu"na incelenmiş ve yapılan inceleme sonucunda ilgi (a) Yönergenin 5. maddesindeki esaslara aykırı olmadığı ekte sunulan Araştırma Değerlendirme Formu ile tespit edilmiştir.

Buna göre; ekte sunulmuş anket formlarının, ilgi yazıda belirtilen ilimiz merkezindeki okullarda uygulanması Müdürlüğümüzce uygun görülmektedir.

Makamlarınızca da uygun görüldüğünde; Olurlarınıza arz ederim.

Yakup SARI
İl Millî Eğitim Müdürü

OLUR
07/01/2014
Numan Tahir ŞİMŞEK
Vali a.
Vali Yardımcısı

EKLER:

- 1-Yazı ve ekleri (3 adet)
- 2-Anket Formu (5 sayfa)
- 3-Okul Listesi (1 Sayfa)
- 4-Araştırma Değerlendirme Tutanağı (1 Sayfa)
- 5-Taahhütname (1 Sayfa)

Güvenli Elektronik İmza!

Aslı ile Aynıdır

08.01.2014

Yakup SARI
AKGÜNDOĞDU
V.H.K.I.

Bu belge, 5070 sayılı Elektronik İmza Kanununun 5 inci maddesi gereğince güvenli elektronik imza ile imzalanmıştır

BİNGÖ MİLLÎ EĞİTİM MÜDÜRLÜĞÜ
Adres:Hükümet Konağı Kat:3 12090 Bingöl
Tel:4262132585 Fax:4262134847

e-posta:bingolmem@meb.gov.tr
Web Adres:http://bingol.meb.gov.tr
Bilgi için:Yakup ELALTUNKARA

EK 1 (b)

T.C.
BİNGÖL VALİLİĞİ
İl Millî Eğitim Müdürlüğü

Sayı : 48605746/44/85840
Konu: Anket Uygulanması

07/01/2014

MARMARA ÜNİVERSİTESİ REKTÖRLÜĞÜNE
(Eğitim Bilimleri Enstitüsü Müdürlüğü)
İSTANBUL

İlgi : a) 30/12/2013 tarihli ve 16541545-302.08.01-1300256945 sayılı yazınız.
b) 07/01/2014 tarihli ve 48605746-44/698565 sayılı Valilik Onayı.

İlgi (a) yazınız ekinde alınan Üniversiteniz Eğitim Bilimleri Enstitüsü Müdürlüğü İlköğretim Anabilim Dalı Okul Öncesi Öğretmenliği Tezli Yüksek Lisans Programı Öğrencilerinden Suna TARKOÇIN in “Okul Öncesi Dönem 36-60 aylık çocukların aileleriyle iletişim kurma düzeyleri ile çocukların davranış sorunları arasındaki ilişkinin incelenmesi” konulu anket çalışmasının yazıda belirtilen ilimiz merkezindeki okullarda uygulanmasına ilişkin talebiniz ilgi (b) Makam Onayı ile uygun görülmüş olup, müdürlüğümüzce mühürlenmiş uygulanacak anket formlarının birer örneği ilişikte gönderilmiştir.

Bilgilerinizi ve “Okul Öncesi Dönem 36-60 aylık çocukların aileleriyle iletişim kurma düzeyleri ile çocukların davranış sorunları arasındaki ilişkinin incelenmesi” konulu tez için anket çalışmasının tamamlanmasından itibaren en geç 2 hafta içerisinde, CD’ye kayıtlı olarak bir örneği ilişikte gönderilen (Ek-1) formu ile birlikte müdürlüğümüze gönderilmesi hususunda gereğini arz ederim.

Yakup SARI
İl Millî Eğitim Müdürü

EKLER:

- 1-Valilik Onayı (1 adet)
- 2-Anket Formu (5 sayfa)
- 3-Araştırma Değerlendirme Tutanağı (1Sayfa)

Güvenli Elektronik İmza
Aslı ile Aynıdır
M. Akgündoğdu
Müslüm AKGÜNDOĞDU
V.H.K.I.

Bu belge, 5070 sayılı Elektronik İmza Kanununun 5 inci maddesi gereğince güvenli elektronik imza ile imzalanmıştır. Evrak teyidi <http://evraksorgu.meb.gov.tr> adresinden 1844-1cc5-3552-955b-0851 kodu ile yapılabilir.

BİNGÖ MİLLÎ EĞİTİM MÜDÜRLÜĞÜ
Adres:Hükümet Konağı Kat:3 12090 Bingöl
Tel:4262132585 Fax:4262134847

e-posta:bingolmem@meb.gov.tr
Web Adres:<http://bingol.meb.gov.tr>
Bilgi İçin:Yakup ELALTUNKARA

EK 1 (c)

T.C.
BİNGÖL VALİLİĞİ
İl Millî Eğitim Müdürlüğü

ARAŞTIRMA DEĞERLENDİRME FORMU

ARAŞTIRMA SAHİBİNİN	
Adı Soyadı	Suna TARKOÇIN
Kurumu / Üniversitesi	Bingöl Üniversitesi
Araştırma yapılacak iller	Bingöl
Araştırma yapılacak eğitim kurumu ve kademesi	Okul öncesi; Dönem 36-60 aylık Çocuklar
Araştırmanın konusu	Okul öncesi dönem 36-60 aylık Çocukların Aileleriyle iletişim Kurma Düzeyleri ile Çocukların Davranış Sorunları arasındaki ilişkinin incelenmesi.
Üniversite / Kurum onayı	Var
Araştırma/proje/dev/tez önerisi	Tez önerisi
Veri toplama araçları	Okul öncesi Davranış Sorunları Tanıma Ölçeği
Görs. istenilecek Birim/Birimler	
KOMİSYON GÖRÜŞÜ	
Söz konusu çalışmanın Kurumlarında (Okul öncesi) Kurumlarında uygulanması yerindedir.	
Komisyona karar	Oybirliği ile alınmıştır.
Muhalif üyenin Adı ve Soyadı:	
.....	
Komisyona Başkanı 06/04/2017	Uye Mahsum Avcı Rehber öğretmen
	Uye Hüseyin BARAN Rehber öğretmen

EK 1 (d)

Milli Eğitim Bakanlığı Bingöl İl Merkezinde Bulunan Okulların Listesi	
1.	Bal Peteği Anaokulu
2.	Karşıyaka Anaokulu
3.	Özel Hulusi Bey İlkokulu
4.	Uydukent Anaokulu
5.	Zübeyde Hanım Anaokulu
6.	Kız Meslek Uygulama Okulu
7.	Ankara Büyükşehir Belediyesi İlkokulu
8.	Atatürk İlkokulu
9.	İMKB Mustafa Kemal Paşa İlkokulu
10.	Kardelen Anaokulu
11.	MEV Serkan Akyaz İlkokulu
12.	Mimar Sinan İlkokulu
13.	Saray Anaokulu
14.	Turgut Özal İlkokulu
15.	Vali Kurtuluş Şişmantürk İlkokulu
16.	75.Yıl İlkokulu
17.	Cumhuriyet İlkokulu
18.	Gazi İlkokulu
19.	Gülen Çocuk Anaokulu
20.	İbni Sina İlkokulu
21.	İMKB Fatih İlkokulu
22.	İMKB Kaleözü İlkokulu
23.	İMKB Sarayıçi İlkokulu
24.	Murat İlkokulu
25.	Şehit Mustafa Gündoğdu İlkokulu
26.	Yavuz Selim İlkokulu

Ek 2

KİŞİSEL BİLGİ FORMU

Sayın anne ve babalar;

Araştırma için bütün soruların içtenlikle cevaplandırılması çok önemli noktadır.

Desteginiz için teşekkür ederim.

Çocuğun yaşı (Gün / Ay / Yıl) :

Çocuğun Cinsiyeti: Kız () Erkek ()

Ölçeği dolduran kişi: Anne () Baba ()

Ekonomik durumunuz:

850 TL ve altı () 850-1500 TL () 1501-2100 TL () 2001-2500 TL () 2500 TL ve üstü ()

Çocuğun sahip olduğu kardeş sayısı:

1 () 2 () 3 () Daha Fazlası ()

Yaşu/Yaşları

Kaçıncı çocuğunuz: İlk () İkinci () Üçüncü () Diğer

Çocuğun ebeveyn bilgileri:

ANNE

Yaşı: 20-30 ()

31-40 ()

41-50 ()

51 ve üstü ()

Eğitim Durumu: Yüksek Lisans ()

Fakülte ()

Önlisans ()

Lise ()

Ortaokul ()

İlkokul ()

Mesleği :

Medeni Durumu: Evli ()

Boşanmış ()

Ayrı Yaşıyor ()

Diğer (belirtiniz).....

BABA

Yaşı: 20-30 ()

31-40 ()

41-50 ()

51 ve üstü ()

Eğitim Durumu: Yüksek Lisans ()

Fakülte ()

Önlisans ()

Lise ()

Ortaokul ()

İlkokul ()

Mesleği :

Medeni Durumu: Evli ()

Boşanmış ()

Ayrı Yaşıyor ()

Diğer (belirtiniz).....

Ayrı yaşıyorsanız çocuk kiminle yaşıyor?

Kendi evinizde mi oturuyorsunuz? Evet () Hayır ()

Çocuğunuzun kendine ait bir odası var mı? Evet () Hayır ()

Ek 3

OKUL ÖNCESİ DAVRANIŞ SORUNLARI TARAMA ÖLÇEĞİ

Lenore Behar, Ph.D.

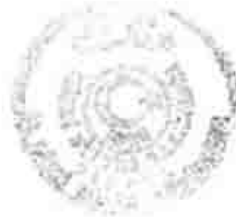
Copyright 1974 by Lenore Behar, PH.D.

Çocuğun İsmi: _____	Okulunun Adı: _____
Çocuğun Soyadı: _____	
Cinsiyeti: K E	
Değerlendiren: _____	Günün Tarihi : _____
Unvanı: _____	Ç. Doğumgünü : _____
	Çocuğun Yaşı : _____
Değerlendiren kişinin çocukla çalıştığı süre (ay veya hafta) : _____	

Aşağıda okul öncesi çocuklarda sıklıkla gözlemlenen davranışların tanımları sıralanmıştır. Her cümleden sonra üç ayrı sütün vardır. "Doğru Değil", "Bazen Doğru", "Kesinlikle Doğru". Eğer çocuk cümlede tanımlanan davranışta sıklıkla veya yüksek derecede bulunuyorsa, "Kesinlikle Doğru" sütünün altındaki bölüme X işareti koyunuz. Eğer çocuk cümlede tanımlanan davranışta daha az sıklıkla veya daha az derecede bulunuyorsa, "Bazen Doğru" sütünün altındaki bölüme X işareti koyunuz. Eğer çocuk sizin gözlemlerinize göre cümlede tanımlanan davranışta bulunmuyorsa, "Doğru Değil" sütünün altındaki bölüme X işareti koyunuz.

Her cümlelerin karşısına sadece bir X işareti koyunuz.

	Doğru Değil	Bazen Doğru	Kesinlikle Doğru	Yalnızca puanlayanın kullanımı için
1) Sakince duramaz. Koşturur veya olduğu yerde zıplar.	_____	_____	_____	
2) Kıpır Kıpırdır.	_____	_____	_____	
3) Kendisinin ya da başkalarının eşyalarına zarar verir.	_____	_____	_____	
4) Diğer çocuklarla kavga eder.	_____	_____	_____	
5) Diğer çocuklar tarafından çok sevilmez.	_____	_____	_____	
6) Endişelidir. Pek çok şeyi	_____	_____	_____	
7) İşlerini kendi başına yapmaya meyillidir. Yanlızlığı sever.	_____	_____	_____	
8) Çabuk kızabilir. Kafasının tası çabuçak atar.	_____	_____	_____	
9) Perişan , ağlamaklı veya üzüntülüdür.	_____	_____	_____	

Ek 4

ANNE-BABA-ÇOCUK İLETİŞİMİNİ DEĞERLENDİRME ARACI (ABÇİDA)

	Her zaman	Sık sık	Ara sıra	Nadiren	Hiçbir zaman
1.Çocuğumla öfke, heyecan gibi duygusal tepkilerimi kontrol ederek konuşurum.					
2.Çocuğumun sözünü kesmeden dinlerim.					
3.Çocuğumla yaptığım konuşmalarda, emir cümleleri içeren ifadeler kullanırım.					
4.Çocuğumun anlattıklarını dinlemek için ona zaman ayırırım.					
5.Çocuğuma karşı olan öfke, kızgınlık, hayal kırıklığı gibi olumsuz duygularımı her yerde ve herkesin yanında belli etmekten kaçınırım.					
6.Konuşmalarında, çocuğumun kişiliğini zedeleyici hakaret içeren ifadeler kullanmamaya çalışırım.					
7.Çocuğumun duygu ve düşüncelerini anlamak için: yüz ifadesi, bakış, duruş gibi sözlü olmayan tepkilerini izlerim.					
8.Çocuğumu, yargılamadan dinlerim.					